T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞANLIURFA AGRO-GAP ÖNDER ÇİFTÇİ DANIŞMANLIK DERNEĞİ'NİN TARIMSAL YAYIM ÇALIŞMALARI VE ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Müslüm ÖZER

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA
2005

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞANLIURFA AGRO-GAP ÖNDER ÇİFTÇİ DANIŞMANLIK DERNEĞİ'NİN TARIMSAL YAYIM ÇALIŞMALARI VE ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Müslüm ÖZER

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA
2005

Doç. Dr. Yaşar AKTAŞ danışmanlığında, Müslüm ÖZER'in hazırladığı "Şanlıurfa Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği'nin Tarımsal Yayım Çalışmaları ve Etkisinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma" konulu bu çalışma 16/09/2005 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Doç. Dr. Yaşar AKTAŞ

Üye : Prof. Dr. Ayşen OLGUN

Üye : Prof. Dr. Bahri KARLI

Bu Tezin Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

Prof. Dr. İbrahim BOLAT
Enstitü Müdürü

Bu çalışma HÜBAK tarafından desteklenmiştir.
Proje No: 473

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZ i
ABSTRACT ii
TEŞEKKÜR iii
ÇİZELGELER DİZİNİ iv
ŞEKİLLER DİZİNİ v
SİMGELER DİZİNİ vi
1. GİRİŞ 1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Gerekçesi 2
1.2. Araştırmanın Kuramsal Temeli 3
1.2.1. Tarımsal yayım tanımı 4
1.2.2. Dizgelerarası tarımsal yayım yaklaşımı 6
1.2.3. Tarımsal yayımda değerlendirme 8
1.2.3.1. Değerlendirmenin amacı ve işlevi 8
1.2.3.2. Araştırmada izlenen değerlendirme yöntemi 9
1.3. Önder Çiftçi Projesi ve Danışmanlık Derneği Nedir? 10
1.3.1. Önder çiftçi projesi nedir? 11
1.3.1.1. ÖÇP'nin amacı 12
1.3.1.2. Önder çiftçi projesini finanse eden kuruluşlar 12
1.3.1.3. Projenin gelişim safhaları 13
1.3.1.4. Türkiye'de faaliyet gösteren ÖÇP'nin mevcut durumu 13
1.3.1.5. Önder çiftçi projesinin örgüt yapısı 14
1.3.1.6. ÖÇP ve ÖÇDD'nin yasal statüsü 14
1.3.1.7. ÖÇP'nin bütçesi 15
1.3.1.8. ÖÇP'nin etkinlikleri 16
1.3.2. Şanlıurfa Agro-GAP ÖÇDD 17
1.3.2.1. Agro-GAP ÖÇDD kurulma süreci 17
1.3.2.2. Agro-GAP ÖÇDD'nin amacı 19
1.3.2.3. Agro-GAP ÖÇDD'nin çalışma biçimleri 21
1.3.2.4. Agro-GAP önder çiftçi danışmanlık derneğinin örgüt yapısı 22
1.3.2.5. Üreticilerin, Agro-GAP ÖÇDD'ne üye olabilmesi için gereken koşullar 23
1.3.2.6. Agro-GAP ÖÇDD'nin bütçesi 24
1.3.2.7. Agro-GAP ÖÇDD'nin başarısını etkileyen etmenler 25
1.3.2.8. Agro-GAP ÖÇDD'nin gerçekleştirdiği etkinlikler 25
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR 28
2.1. Yabancı Ülkelerdeki Çalışmalar 28
2.2. Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar 29
3. MATERYAL ve YÖNTEM 35
3.1. Materyal 35
3.1.1. Araştırma alanının genel fiziksel yapısı 35
3.1.1.1. İklim durumu 36
3.1.1.2. Ulaşım ve pazar durumu 36
3.1.1.3. Toprak yapısı ve ürün deseni 37
3.1.1.4. Su kaynakları ve sulama durumu 39
3.1.2. Toplumsal yapı 40
3.1.2.1. Nüfus durumu 40
3.1.2.2. Toplumsal ilişkiler 40
3.1.2.3. Öğrenim durumu 42
3.2. Yöntem 42
3.2.1. Derneğe üye olan deneklerin seçimi 42

3.2.2. Derneğe üye olmayan deneklerin seçimi 43
4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA 45
4.1. Sosyo-Ekonomik Özellikler 45
4.1.1. Yaş durumu 45
4.1.2. Eğitim durumu 46
4.1.3. İşletme büyüklüğü ve tarımsal üretim faaliyetleri 47
4.2. Agro-GAP ÖÇDD'nin Etkinlikleri 49
4.2.1. Tohum kullanım durumu 49
4.2.2. Gübre kullanım durumu 50
4.2.3. Tarımsal ilaç kullanım durumu 52
4.2.4. Sulama durumu 53
4.2.5. Toprak tahlili yaptırma durumları 55
4.2.6. Gübre ve ilaç kullanımı 57
4.2.7. Üreticilerin kayıt/defter tutma davranışları 59
4.2.8. Üreticilerin iletişim ilişkileri 62
4.2.9. Üreticilerin, yayım çalışmalarına katılım davranışları 64
4.3. Üreticilerin, Agro-GAP ÖÇDD Üzerine Bilgileri ve Tavırları 66
4.3.1. Üreticilerin tarımsal örgütlere üye olma nedenleri 68
4.3.2. Üreticilerin örgütlenme düzeyi 69
4.3.3. Örgütlerin hizmet durumları 71
4.3.4. Gelir değişim durumu 72
4.3.5. Üye üreticilerin Agro-GAP ÖÇDD'ne katkı durumu 73
4.4. Tarımsal Üretimdeki Sorunlar 74
4.5. Çevre Sorunları ve Deneklerin Tutumu 76
5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER 82
5.1. Sonuçlar 82
5.2. Öneriler 85
5.2.1. Agro-GAP ÖÇDD'nin doğrudan etkileyebileceği etmenler 85
5.2.1.1. Agro GAP ÖÇDD modeli 85
5.2.1.2. Danışman sorunu 85
5.2.1.3. Agro-GAP ÖÇDD'nin amaç sorunu 86
5.2.1.4. Tarımsal yayım çalışma yöntem sorunu 88
5.2.1.5. Finansman sorunu 88
5.2.1.6. Değerlendirme 89
5.2.1.7. Çevre dostu tarım 90
5.2.2. Agro-GAP ÖÇDD'nin dolaylı etkileyebileceği etmenler 90
5.2.2.1. İşbirliği ve eşgüdüm 90
KAYNAKLAR 93
ÖZGEÇMİŞ 97
EKLER 98
ÖZET 113
SUMMARY 114

ÖZ

Yüksek Lisans Tezi

ŞANLIURFA AGRO-GAP ÖNDER ÇİFTÇİ DANIŞMANLIK DERNEĞİ'NİN TARIMSAL YAYIM ÇALIŞMALARI VE ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Müslüm ÖZER

Harran Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Yaşar AKTAŞ

Yıl: 2005, Sayfa: 114

Bu çalışma: 1986 yılında Alman Tarım Birliği (DLG) ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB)'nin işbirliği ile pilot bölge olarak Tekirdağ ilinde başlatılan ve GAP Bölgesinde (Şanlıurfa), özellikle sulamaya açılan alanlarda da benzer bir yapının oluşturulması amacıyla yürütülen gayretler çerçevesinde, 10.02.2000 tarihinde Şanlıurfa Merkez'de Agro GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği (Agro-GAP ÖÇDD) kurulmuştur. Agro-GAP ÖÇDD'nin Şanlıurfa Merkez, Harran ve Akçakale köylerinde bulunan üyelerinden, üyesi bulunan köylerdeki üye olmayan üreticilerden ve hiç üyesi bulunmayan köylerdeki üreticilerden, gayeli örnekleme yöntemi ile belirlenen, toplam 60 köy ve 145 denek ile yüz yüze anket yoluyla veriler 2005 yılı içinde toplanmış ve bu veriler analiz edilmiştir. Amaç; dizgelerarası yayım modelinden yararlanılarak Agro-GAP ÖÇDD'nin tarımsal yayım çalışmaları, başarısı ve etkisi değerlendirilmiştir. Yapılan çalışma ve araştırma bulgularına göre Agro-GAP ÖÇDD'ne üye olan üreticiler, üye olmayan üreticilere oranla daha genç (% 45.71'i 40 yaşın altında), verimlilik çağında, üye üreticilerin eğitim düzeyleri daha yüksek (lise % 28.57 ve yüksekokul % 45.71) ve daha büyük tarımsal (% 71.43'i 250 dekardan fazla) araziye sahip oldukları tespit edilmiştir. Üye üreticilerin (% 40'ı) ikinci ürün yetiştirdiği, (% 60'ı) tohum, (% 48.57'si) gübre, (% 60'ı) tarımsal ilaç kullanımında ve (% 45.71'i ise) sulama yaparken daha bilinçli ve tasarruflu kullandığı, (% 68.57'si) her ekimden önce toprak tahlili yaptırdığı, (% 42.86'si) işletmesinde kayıt/defter tuttuğu ve (% 80'ni ise) tarımsal yayım çalışmalarına (kısa süreli seminer, tarla günleri ve tarımsal fuarlar vb.) katıldığı saptanmıştır. Ancak Agro-GAP ÖÇDD kendi üyelerine, bu tarımsal etkinliğin gelişiminde, etkili olurken, üye olmayan üreticileri tarımsal gelişmelerden haberdar etmediği, üye olmayan üreticileri bilgilendirmediği ve üye olmayan üreticiler üzerinde etkin bir rol oynamadığı belirlenmiştir. Çünkü üyesi bulunan ve üyesi bulunmayan köylerdeki üreticilerin (sırasıyla % 59.62 ve % 82.76'sının) Agro-GAP ÖÇDD'nden haberlerinin olmadığı tespit edilmiştir. Araştırma bulgularının sonuçlarına yönelik, Agro-GAP ÖÇDD'nin gelişimi ve daha etkili bir yayım çalışması yapabilmesi için öneriler yapılmıştır.

ANAHTAR KELİMER: Tarımsal Yayım, Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği, Danışmanlık Hizmetleri, Tarımsal Yenilik, Önder Çiftçi Projesi

ABSTRACT

Msc. Thesis

A RESEARCH ON SANLIURFA AGRO-GAP LEADER FARMERS CONSULTING ASSOCIATION' AGRICULTURAL EXTENSION WORKS AND EVALUATION OF ITS IMPACT ON FARMERS

Müslüm ÖZER

Harran University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Deparment of Agricultural Economics

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Yaşar AKTAŞ
Year: 2005, Page: 114

Agro-GAP Leader Farmer Consultancy Association (Agro-GAP OÇDD) was established in irrigated parts of Şanliurfa on February 10, 2000 like a similar organization established in Tekirdağ in 1986 as on result of cooperation between German Agricultural Union (DLG) and Turkish Agricultural Chambers Union (TZOB). The stratified sampling was achieved in 60 villages that are members of the OÇDD, with 145 samples. Face-to-face surveying method was employed in 2005 and the data were analyzed. Members of the Agro-GAP Leader Farmers Consultancy Association were producers from Sanliurfa Center, Harran and Akçakale's villages and also producers in villages which were not belong to Agro-GAP OÇDD. The aim was to evaluate the success of Agro-GAP OÇDD in the field of extension by using intersystem extension model.

According to made study and research findings, Agro-GAP Leader Farmers Consultancy Association's producers who are member are younger than producers who are not member (45.71 percent of member under 41 years old), producers who are member's have higher education level (high school 28.57 % and university 45.71 %) and bigger agricultural land (71.43 percent of members have 250 da and above). The percentage of the member producer who use second crops, seed, manure, agricultural chemicals were 40 %, 60 %, 48.57 %, and 60 %, respectively. The 45.71 % of all members use irrigation effectively and the 68.57 % of members analyze his/her soil before cultivating, 42.86 % of the members gets agricultural records and 80 % of members joins an agricultural extension studies such as short-time course, seminar, field days and agricultural fair. However, While Sanliurfa Agro-GAP Leader Farmer Consultancy Association is very effective on its members in terms of agricultural effectiveness, it doesn't give any information to members and doesn't have an effective role or pressure on them. Most of the members (59.62 % of current members and 82.76 % of non-members) are not aware of Agro-GAP Leader Farmers Consultancy Association. According to the result of research some suggestions were made for development and a more effective extension of Agro-GAP Leader Farmers' Consultancy Association.

KEY WORDS : Agricultural Extension, Agro-GAP Association of Leader Farmers, Consultancy Service, Agricultural Innovation, Leader Farmer Project

TEŞEKKÜR

"Şanlıurfa Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği'nin Tarımsal Yayım Çalışmaları ve Etkisinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma" adlı yapılan bu araştırmada, çalışmayı bilimsel yönlendiren ve her türlü bilimsel yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Yaşar AKTAŞ'a, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Bahri KARLI'ya, Yüksek Lisans öğrencisi Rezan TOPALOĞLU'na, çalışmamızda bizleri Agro-GAP ÖÇDD'ne kabul eden, anketlerimize cevap veren ve üyelerini de bu konuda teşvik eden Agro-GAP ÖÇDD Başkanı Yük. Müh. M. Sait MELİK'e, Dernek üyelerine, anketleri içtenlikle yanıtlayan diğer üreticilere, Dernek Sekreteri Nurdan BALIKÇI'ya, Fen Bilimleri Enstitü Sekreteri Suphi ASLAN'a, Memur Ayhan ASLAN ve Ramazan TAŞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 1.1. Derneklerin kuruluş tarihleri 14
Çizelge 1.2. Derneklerin cari masraflarına sağlanan katkı payları 16
Çizelge 3.1. Şanlıurfa'nın arazi varlığı ve tarım potansiyeli (hektar) 38
Çizelge 3.2. Şanlıurfa'da yetişen bitkisel ürünler 39
Çizelge 3.3. Araştırma alanının nüfus dağılımı 40
Çizelge 3.4. Dernek üyesi olan ve olmayan köylerin listesi 44
Çizelge 4.1. Üreticilerin yaş durumu 45
Çizelge 4.2. Üreticilerin eğitim durumları 46
Çizelge 4.3. Üreticilerin işletme büyüklükleri 47
Çizelge 4.4. Üreticilerin üretim durumu 48
Çizelge 4.5. İşletmelerde ikinci ürün üretim durumu 48
Çizelge 4.6. İkinci ürün yetiştirmeye etki eden etmenler 49
Çizelge 4.7. Üreticilerin tohum kullanım davranışları 50
Çizelge 4.8. Üreticilerin gübre kullanım davranışları 51
Çizelge 4.9. Üreticilerin tarımsal ilaç kullanım davranışları 52
Çizelge 4.10. Sulamada üretici davranışları 54
Çizelge 4.11. Toprak tahlili yaptırma davranışları 55
Çizelge 4.12. Her ekimden önce toprak tahlili yaptırma davranışları 56
Çizelge 4.13. Toprak tahlili yaptırmama nedenleri 57
Çizelge 4.14. Üye olmadan önce üreticilerin gübre ve ilaç kullanım davranışları 58
Çizelge 4.15. Üye olduktan sonra üreticilerin gübre ve ilaç kullanım davranışları 58
Çizelge 4.16. Dernek'in gübre ve ilaç kullanımdaki başarı durumu 58
Çizelge 4.17. Üreticilerin kayıt/defter tutma durumu 60
Çizelge 4.18. İşletmelerin kayıt/defter tutma oranları 61
Çizelge 4.19. İşletmelerin bilgi kanallarından yararlanma oranları 62
Çizelge 4.20. Üreticilerin yayım çalışmalarına katılım oranları 64
Çizelge 4.21. Üreticilerin katıldıkları etkinlikler 65
Çizelge 4.22. Agro-GAP ÖÇDD'den haberdar olup-olmama durumu 66
Çizelge 4.23. Agro-GAP ÖÇDD'nin varlığını öğrenme kaynakları 67
Çizelge 4.24. Agro-GAP ÖÇDD'ne üye olmayı isteme durumu 67
Çizelge 4.25. Üreticilerin örgütlere üye olma nedenleri 69
Çizelge 4.26. Üreticilerin üye oldukları tarımsal örgütler 70
Çizelge 4.27. Örgütlerin hizmet durumu 72
Çizelge 4.28. Tarımsal kuruluşlara danışıldığında üreticilerin gelir artış durumu 72
Çizelge 4.29. Üye Üreticilerin Agro-GAP ÖÇDD'ne katkı durumu 73
Çizelge 4.30. Üreticilerin üretim sırasında karşılaştıkları sorunlar 74
Çizelge 4.31. Üreticilerin tarımsal yenilikleri araştırma davranışları 78
Çizelge 4.32. Üreticilerin tarımsal girdi zararları konusundaki bilgileri 80

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1.1. Dizgelerarası model……...……..……..….7

SİMGELER DİZİNİ

AGRO-GAP ÖÇDD	:	Agro GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği
ATB	:	Alman Tarım Birliği
DLG (Deutsche Landwirtschaftsgesellschaft)	:	Alman Tarım Birliği
DERNEK	:	Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği
GAP	:	Güneydoğu Anadolu Projesi
GAP BKİB	:	Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkındırma İdaresi Başkanlığı
GTZ (Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit)	:	Alman Teknik İşbirliği Kurumu
HÜBAK	:	Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Kurumu
ÖÇÇG	:	Önder Çiftçi Çalışma Grubu
ÖÇDD	:	Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği
ÖÇÇM	:	Önder Çiftçi Çalışma Modeli
ÖÇP	:	Önder Çiftçi Projesi
PÖÇEM	:	Pamukta Entegre Örnek Çiftçi Mücadele
TİM	:	Tarım İl Müdürlüğü
TKİB	:	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
TÖÇDD	:	Tekirdağ Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği
TZOB	:	Türkiye Ziraat Odaları Birliği

1. GİRİŞ

Kırsal toplum kesimini (üretici ailelerini) "yaparak öğrenme" ilkesiyle bilgilendiren, onların hem ekonomik, hem toplumsal hem de kültürel açıdan kalkınmalarını sağlayan, onlara kendi sorunlarını anlama ve yine kendi sorunlarını kendi kendilerine çözmelerini destekleyen ve gönüllü eğitim sistemi olan tarımsal yayım, 2005 yılı Türkiye tarımında en çok eksikliğini hissettiren konulardan biridir.

Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde ülke üreticileri, tarımsal alanda Avrupa üreticisi ile rekabete hazır olabilmesi için, tarımsal üretim alanında gelişen yöntem ve teknolojileri izleyebilmesi ve uygulayabilmesi gerekmektedir. Bu alanda meydana gelen teknolojik gelişmelerin kullanılmasının sağlanmasına, üreticilerin yurtiçi ve yurtdışı bilgi kaynakları ile etkili bir iletişim kurulabilmesine çiftçi örgütleri olan danışmanlık dernekleri de katkıda bulunabilir. Bu danışmanlık sistemlerinden biri de Şanlıurfa'da faaliyet gösteren Agro-GAP Danışmanlık Derneği'dir.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB), üreticilere teknik alanda daha etkili tarımsal yayım hizmeti verebilmek için Alman Tarım Birliği (ATB) ile işbirliğine girerek üreticilere resmi danışmanlık hizmetinden farklı hizmet anlayışına sahip ve Alman Tarımsal Yayım Modellerinden biri olan "Önder Çiftçi Projesi (ÖÇP)[1]" ni 27 Aralık 1986 tarih ve 19324 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Milletlerarası Antlaşma uyarınca Tekirdağ ilinde uygulamaya konmuştur.[2] Daha sonra proje sırasıyla 11 Ekim 1992 tarih ve 21372 sayılı ve sonra da 27 Ağustos 1995 tarih ve 22387 sayılı Resmi Gazetelerde yayımlanan Milletlerarası Antlaşmalar ile iki kez uzatılmıştır (www.tzob.org.tr, 2005).

Şanlıurfa'da 10.02.2000 tarihinde 9 çiftçi tarafından kurulan ve bugün üye sayısı 99 olan Şanlıurfa İli Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği (Agro-

[1] ÖÇP: Tekirdağ'da başlatılan ve Türkiye genelinde faaliyet gösteren projeden söz edilmektedir.
[2] Aktaş (2005a) ÖÇP'nin Almanca "Ringberatung" sözcüğünün Türkçe'ye çevirisi olduğunu belirtirken, bu iki kavram arasında anlam bakımından hiçbir benzerlik olmadığını vurgulamaktadır. ÖÇP özgün bir kavramdır, Ringberatung'un bir çevirisi değildir.

GAP ÖÇDD)[3] üyeleri tarafından işlenen arazi genişliği toplam 1.800 hektar olup, üyelerinden işledikleri arazi genişlikleri ise 18 ile 2.000 dekar arasında değişmektedir (Agro-GAP Danışmanlık Derneği, 1999). Dernek, ilk kurulduğu tarihten 31.05.2002 tarihine kadar TZOB tarafından desteklendiği halde 31.05.2002 tarihinden itibaren bu destek çekilmiştir. Dernek bu tarihten itibaren adını değiştirerek "Agro-GAP Danışmanlık Derneği" adını almıştır.[4]

Bu çalışmada Şanlıurfa Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği'nin üyelerine ve bölge üreticisine yaptığı tarımsal yayım hizmetinin etkinliği araştırılmış ve beş bölüm halinde ortaya konulmuştur. Giriş bölümünde çalışmanın amacı, gerekçesi, kuramsal temeli ve Agro-GAP ÖÇDD hakkında genel bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde konu ile ilgili yapılmış çalışmalara, literatürlere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde materyal ve yöntem ele alınmış birincil veriler ile ikincil veriler, araştırma alanının genel ve sosyal yapısı hakkında bilgiler ve kullanılan yöntemler açıklanmıştır. Dördüncü bölümde araştırma alanına ait bulgulara yer verilmiştir. Üreticilerin eğitim, yaş, işletme durumu, üretim biçimi, toprağı işleme teknikleri, Agro-GAP Danışmanlık Derneği hakkındaki düşünceleri, davranışları, örgütlenme biçimleri tarımsal yayım faaliyetlerine katılım düzeyleri gibi konular incelenmiş ve çözümlemesi yapılmıştır. Beşinci bölümde araştırmanın sonuçları değerlendirilmiş, tartışılması yapılmış ve araştırma bulgularının sonuçlarına göre karşılaşılan sorunlar belirlenmiş ve bu sorunların çözümüne yönelik önerilerde bulunulmuştur.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Gerekçesi

Bu çalışmada amaç; tarımsal işletmelerde verimliliğin arttırılması, üretici gelirlerinin yükseltilmesi, tarımda teknik, ekonomik ve toplumsal ilerlemenin ön koşulunu hazırlamak, GAP Bölgesinde tarımsal üretim ve pazarlama olanaklarını daha da geliştirmek, tarım faaliyetlerinin bölge ve ulusal ekonomiye katkısını daha yüksek seviyelere çıkartmak amacıyla Şanlıurfa İl Merkezinde kurulmuş olan Agro-

[3] Agro-GAP ÖÇDD: Çalışma içinde geçen bu kısaltma ile, sadece Şanlıurfa İl Merkezi'nde faaliyet gösteren Agro-GAP Danışmanlık Derneği kastedilmektedir.

[4] Biz bu projeyi HÜBAK'a verdiğimizde ve proje kabul edildiğinde derneğin adı: "Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği" olarak geçmekte idi. Bu yüzden tez adı projede sunduğumuz gibi "Agro-Gap Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği" olarak kalmıştır. Çalışmada Agro-GAP ÖÇDD ile kastedilen Şanlıurfa Agro-GAP Danışmanlık Derneği'dir.

GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği'nin tarımsal yayım çalışmalarını ve etkisini değerlendirmektir.

Kapsam: ÖÇDD'nin örgüt yapısı, tarımsal yayım çalışması ve etkisinin belirlenmesi, diğer yandan üye olan-olmayan üreticilerin buna karşı tutumunu saptamaktır.

Çalışmanın amacı;

a. Agro GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği'nin etkisini, bölge üreticilerine ne gibi hizmetler sunduğunu ve en önemlisi tarımsal yayım çalışmasını nasıl yaptığını araştırmak, üreticilerin dernek hakkındaki düşüncelerini, tutum ve davranışlarını belirlemektir.
b. Derneğin üyelerine sunduğu yayım çalışmalarında başarı ve etki koşullarını araştırmak.
c. Örgüt dizgesinin önemli öğesi olan yaymanın üyeler ile olan ilişkilerini saptamaktır.
d. Derneğin ve danışman[5]ın çalışmalarını üretici açısından değerlendirmektir.

Araştırmanın gerekçeleri aşağıda şöyle dile getirilebilir:

- Şanlıurfa'da yeni olması ve kamu kuruluşları dışında tarımsal yayım çalışması yapan kuruluşlardan biri olması,
- Gönüllü örgütlenme, üreticilerin kendi öz örgütü ve tarımsal üreticiler tarafından kurulmuş olması,
- Üretici, hem dernek kurucusu, hem yöneticisi ve hem de ana finans kaynağı olmasıdır.

1.2. Araştırmanın Kuramsal Temeli

Burada "yayım" kavramını daha sonra "tarımsal yayım", "üretici örgütleri ile yapılan yayım" ve "dizgelerarası tarımsal yayım yaklaşımı" ve "değerlendirme" gibi kavramlar açıklanmıştır.

[5] Danışman: Kamu dışı yayım kuruluşlarında, tarımsal yayım çalışması yapan Ziraat Teknisyeni ve Mühendisi

1.2.1. Tarımsal yayım tanımı

Özellikle Aktaş (2005a)'ın belirttiği gibi; "Tarımsal yayım bugüne kadar genellikle kamu tarafından yürütülmekte iken son zamanlarda özel sektörde bu anlamda bir eğilim başladığı görülse de yakın zamana kadar kendine özgü bir kuruluşun bulunmaması ve bundan kaynaklanan bir etkinliğin söz konusu olmaması nedeniyle Türkiye'ye özgü bir tanımın oluşması gerçekleşmemiştir." Türkiye'de yapılmış olan tanımların çoğu ise İngilizce kaynakları temel almışlardır (Kumuk, 1995; Özçatalbaş ve Gürgen 1998). Olgun (2002) ise: "Tarımsal yayım değişik hedeflere ulaşmak için çeşitli şekillerde organize edilebildiği ve kapsadığı konular farklılık gösterdiği için tanımlanması oldukça güç bir kavramdır." der.

Önce "yayım" sözcüğüne, arkasından tarımsal yayımın ne olduğuna açıklık getirilmelidir. Yayım sözcüğü, yaymak yükleminden gelmektedir. Yaymak: "Birçoklarına duyurmak: Bu haberi acaba kim yaymış?" tanımı, bu çalışma konusu ile ilgili bir anlama sahip olan, "Yaymak" eyleminin tanımlarından biridir. Bu yalın bir duyurma eylemini vurgulamaktadır. Bu belki de birden çok kişi ya da kaynağın bir iletiyi birden çok kişiye duyurma eylemini belirtmektedir (Aktaş, 2002a).

Yayım kavramını kısaca açıkladıktan sonra tarımsal yayım tanımları ele alınacaktır:

Tarımsal yayım eylemini Aktaş (2002b) şöyle tanımlamaktadır: "Üreticinin -varolan insan kaynağı- etkinleşmesini ve eşit birey olarak karar düzeneklerine katılmasını sağlayarak varolan sorunun çözümünü gerçekleştirmek olarak görülebilir. İnsan kaynağının geliştirilmesi de tarımsal yayım sürecine katılımı ile bağlantılıdır. Bu katılım parasal katılımı da içermelidir. Sadece sorunun çözümünü öngörmek değil, öncelikle sorunu çözecek olan insanın esenliğine de katkıda bulunmalıdır."

Olgun (2002) tarımsal yayım kavramının yukarıda değinildiği gibi tanımlanmasının güç olduğunu vurguladıktan sonra, tarımsal yayımı: "tarımla uğraşan kişilerin sosyal, ekonomik ve kültürel yönden kalkınmalarına yardım eden okul dışı gönüllü bir eğitim sistemidir." der ve şöyle devam eder: "kullanılan tarım tekniklerinin yenileştirilmesi, üretim etkinliklerinin ve gelirlerinin arttırılması, kırsal toplumun yaşam düzeylerinin yükseltilmesi için yürütülen sosyal ve ekonomik bazı iyileştirmeler yapmaya yönelik faaliyetleri içeren eğitsel bir süreçtir."

Gürel (2000) tarımsal yayımı: "Bilgi verme, motive etme yoluyla, yardıma muhtaç olanın veya isteyenin bilgi ve beceri gücünü arttırarak, çiftçilerin kendi sorunlarını kendi sorumlulukları altında çözebilmede, yetenekli duruma gelmesini sağlamak amacıyla, yapılan bir yardım ya da hizmet" olarak tanımlamıştır.

Tarımsal yayım, kırsal alanda yaşayan ve gelirinin çoğunu tarımdan elde eden tarımsal üretici ve ailesinin yaşam düzeyini artırmayı destekleyen araçlardan biridir. Tarımsal yayımın temel amacı, kırsal alan nüfusunun her yönden kalkınmasında rol oynayan tüm etkenlerin iyileştirilmesine yardımcı olmak ve üreticiye yol göstererek onu sorun çözmede yetkili hale getirmektir (Anonim, 2001). Kısaca Aktaş (2002b) tarımsal yayımı: "İnsan etkenini gözardı etmeden, varolan sorunun çözüm amacına yönelik, yayman ile tarımsal üretici arasındaki bir etkileşim" olarak betimlemiştir.

Aktaş (1977) tarımsal yayım hakkında: "Tek yönlü bir bakışla, tarımsal yayım olayında yaymanın[6] görevi bir katalizör gibi gözükebilir" şeklinde bir fikir ileri sürmüş ise de, daha sonra Aktaş (2005a) "yaymanın rolünü, kolaylaştırıcı (faciliator)" olarak dile getirmektedir.

Bu çalışma, Aktaş (2005a)'ın tanımına uygun olarak yönlendirilecektir.

Tarımsal üretimde, verimliliğin ve kalitenin yükseltilmesi ile kalkınmanın sağlanması iyi bir yayım organizasyonu ve yaymanın başarısı ile mümkündür. Tarımsal yayım hizmetlerindeki başarı; yayım politikalarıyla, yayım kuruluşlarının örgütlenme yapılarıyla, yeterli sayıda eğitimli ve konusunda deneyimli yaymanların yayım hizmetlerinde çalıştırılmasıyla, uygulanan tarımsal yayım sistem ve yaklaşımlarıyla doğrudan ilgilidir. Türkiye'de tarımsal yayım hizmetleri kamu ağırlıklı olarak ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na bağlı Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi tarafından yürütülmektedir.

Araştırmada yalnızca tarımsal üretici örgütlerince, kamu dışı verilen ve TZOB öncülüğünde yürütülen ÖÇP/ÖÇDD'nin yayım hizmetleri ele alınacaktır.

Tarımsal üretici örgütleri ile yapılan yayım

Son olarak Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu'nda, 09.06.2004 tarih ve 25487 sayılı kanunla yapılan değişikliğe göre TZOB, sigorta acenteliği

[6] Yayman: Kamu tarımsal yayım çalışması yapan Ziraat Teknisyeni ve Mühendisi.

alabilecek, kredi alıp verebilecek, şirket ve kooperatif kurabilecektir. Daha önemlisi, tarımsal araştırma, eğitim, yayım hizmetleri ve tarımsal üreticilere "danışmanlık" hizmetleri verebilecek ve bu amaçla merkezler kurabilecektir (Aktaş, 2005a). TZOB'nin, tarımsal üreticilere danışmanlık hizmetleri verebilmesi amacıyla Türkiye'de ÖÇP/ÖÇDD modelini başlatmıştır.

Bu danışmanlık modeli tarafından verilen yayım hizmetleri üreticilerin kendi kurdukları ve yine kendileri tarafından yönetilen örgütleri vasıtasıyla yapılan yayım hizmetleridir. Aşırı kar amacı gütmemesi ve temsil ettiği kesime hizmet götürmek amacıyla kurulması nedenleriyle, tamamen sorun çözümüne yönelik yayım hizmeti götürürler.

1.2.2. Dizgelerarası tarımsal yayım yaklaşımı

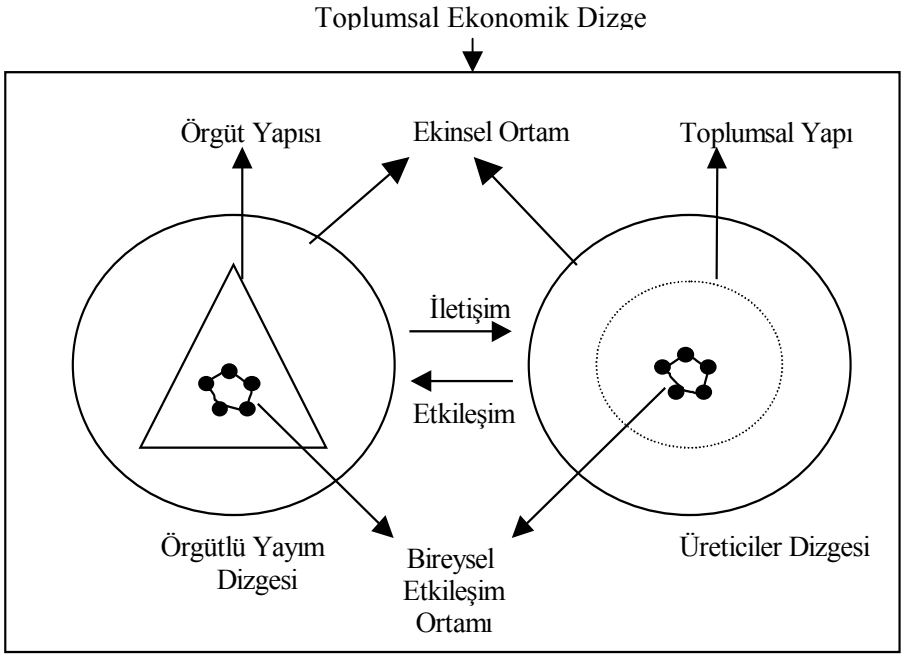
Çalışmamıza hem yol göstermesi, hem de bir yaklaşıma dayanan öneriler oluşturabilmesi açısından bu araştırmamızda Albrecht'in (1969) Chin'e dayanarak geliştirdiği ve Aktaş (2002b; 2005a) tarafından göreli değiştirilmiş olan "Dizgelerarası Tarımsal Yayım Modeli" nden yararlanılmıştır.

Aktaş (2002b)'a göre: "Bu modelde üretici ve örgüt dizgesi olmak üzere iki temel dizge mevcuttur. Dizgeler arası kavramı, birden fazla dizgeyi içermektedir." der ve Aktaş, (2002a) dizge ve model kavramlarını şöyle açıklamaktadır: "Dizge, çok yalın anlamı ile birbiri ile bağlantı içinde bulunan parça (element) ve ilişkilerin bütünü olarak tanımlanabilir. Model, soyut kavramları somut simge ve imgelerle (işaretlerle) belirtme ve kolay anlamayı sağlar. Bu yüzden de karmaşık olayları yalın biçimde belirtmek amacı ile kullanılır." diyerek şöyle devam eder: "Albrecht (1969), geliştirdiği dizgelerarası model ile Lersch (1965) tarafından geliştirilen toplumsal çevrenin öğeleri yaklaşımını birleştirerek kendi modelini aşağıdaki gibi bir çizim ile dillendirmektedir." demekte ve şöyle sürdürmektedir:

"Hem yaymanın, hem de üreticinin davranışının, kendi çevreleri ile olan etkileşimin bir söylemi olduğu varsayılmaktadır. Üretici, içinde yaşadığı köy ortamının toplumsal yapısı, yayman da görev yaptığı örgüt yapısı içerisinde karşılıklı bir etkileşimde bulunmaktadır. Her ikisi de, ekinsel ortamın ve ortak bir ekin

dizgesinin örgensel ve devinimsel parçalarıdır. İnsanın doğası, bu yapıları üretmez tam tersine insan bilinci bunlarca belirlenir".

Aktaş (2005a) dizgelerarası modele "Tarımsal Yayım ve Haberleşme'ye Giriş" adlı eserinde geniş bir şekilde değinmektedir.

Şekil 1.1. Dizgelerarası model (Aktaş, 2005a)

Bu model Aktaş (2005a) tarafından şöyle betimlenmektedir: "Gerek yayman, gerekse üretici farklı bir çevreye sahiptir. Her bireyin, kendi çevresi içinde bir anlamı vardır. Çevre ile birey arasında sürekli bir etkileşim vardır. Birey ve çevre ilişkisi hem yayman, hem de üretici için geçerlidir. Gerek yayman, gerekse üretici ayrı çevrelerde yaşarlar. Yayman ve üreticinin ayrı ayrı bulunduğu bu iki dizge, etkileşim ile birbirine bağlıdır. Örgüt dizgesinde bulunan yaymandan başka diğer bireyler, ilişkiler ve güç odakları vardır. Benzer biçimde üretici de içerisinde bulunduğu dizge ortamında diğer birey ve güç odakları ile iletişim ve ilişki gerçekleştirir. Üreticin, yaymandan beklediği roller vardır. Yaymanı da bu bağlamda değerlendirir. Yaymanın da üreticiden beklediği bir takım roller bulunmaktadır. Buna göre de yayım çalışmasını yönlendirir." Ancak Önder Çiftçi Projesi modelinde, örgüt dizgesi de, üretici dizgesi de üreticilerden oluşmaktadır. Bunlar aynı dizge içerisinde yer almakta ve birbirlerini etkilemektedirler.

1.2.3. Tarımsal yayımda değerlendirme

Değerlendirme kavramı iki amaçla kullanılmıştır Aktaş (2000).

a) Uygulanan program sonucu ulaşılan etkinliğin kanıtı ve denetimi olarak,

b) Etkili etmenlerin belirlenmesi ve neden-sonuç ilişkisinin bilimsel çözümlenmesi olarak.

Albrecht (1974) değerlendirmeyi "Yayım sonucunun sayılabilir bir ürün oluşturmadığını, ayrıca elde edilen sonuçların ne kadar yayım çalışmasına ya da diğer etkilerlere sayılabileceğini kesin olarak bilinemeyeceğini, kendi eyleminin değerlendirilmesinin bize kendi çalışmamızı düzeltebilecek bilgilerin elde edilmesine yönelmelidir " biçiminde tanımlamaktadır. Özetle yayım çalışmasının sonucu, matematiksel bir işlemin sonucundaki bir sayı gibi kesin değildir. Elma, armut gibi sayılarak belirlenemez.

1.2.3.1. Değerlendirmenin amacı ve işlevi

Değerlendirme, tarımsal yayım çalışmaları planlamasının ve bunun uygulamadaki potansiyelinin sürekli ve dizgesel bir biçimde belirlenmesi işlemi olarak görülebilir (Albrecht 1974).

Tarımsal yayım sürecinde sonuç değerlendirmesindeki temel amaçları Yurttaş (1991) şöyle belirlemektedir:

"1. Program amaçlarının ne ölçüde gerçekleştirilebildiğini anlamak,

2. Programların üstün ve yetersiz yönlerini belirlemek ve gelecekte yapılacak çalışmaların daha etkin olabilmesi için göz önünde bulundurulması gereken ilkeleri ortaya koymak."

Aktaş (2000) değerlendirmenin önemi noktasına şu görüşü ileri sürmektedir: “Yayman çalışmasının değerlendirilmesinin temel amaçlarından birisi de, yürütülecek çalışmaların iyileştirilmesine olanak verecek bilgileri elde etmektir. Bu yararlı özelliğine karşın Türkiye’deki çalışmalarda değerlendirme neredeyse hiç kullanılmamaktadır. Oysa öngörülen amaçlara böylece daha kolay ve güvenilir biçimde ulaşılabilecektir.”

Albrecht v.ark. (1989) değerlendirmenin işlevini dört başlık altında aşağıdaki gibi belirtmektedirler:

- Yaymanı desteklemeli

- Programın denetlenmesini gerçekleştirebilmeli
- Planlamacıya yardımcı olmalıdır
- Yayım politikacılarına yol gösterebilmelidir

Beşinci bir işlev Aktaş (2000) tarafından eklenmiştir.

- Erek kümenin katılım ve katkısını gerçekleştirmek.

1.2.3.2. Araştırmada izlenen değerlendirme yöntemi

Yapısal nitelikten kaynaklanan bir sonuç olarak Agro-GAP ÖÇDD'de yürütülecek tarımsal yayım eyleminin genellikle dizgesel ve ayrıntılı planlaması yapılamadığından, planlama temelinde, başlangıç noktasından, varılması gereken nokta arasındaki durumun, karşılaştırılması oldukça zordur.

Ancak değerlendirme sürecinin, önerilen adımlarından önce değerlendirmeyi planlayıp yürüten kişi ya da grubun belirlemesi gereken adımlar vardır. Bunlar da Aktaş (2000)'a göre altı adımdan oluşabilir:

"- Konu seçimi ve gerekçesi

- Sorunu özgülleştirmek ve yaklaşım yöntemini belirlemek
- Amaçları ve değerlendirme varsayımlarını ya da araştırılacak soruları saptamak
- Bilgi türü, kaynak, yer, yöntem ve zaman planlamasını gerçekleştirmek
- Değerlendirme ölçütlerine göre değerlendirmeyi planlamak ve yürütmek
- Sonuçları tartışmaya açmak"

Aktaş (2000) devamla şöyle demektedir: "Varılan sonuçlar, problem çözücü niteliği nedeniyle yazılı ve sözlü olarak eleştiriye sunulmalıdır. Burada izlenmesi gereken ikinci özellik, eleştirilerin değerlendirilerek bu araştırmada kullanılan yöntemin yetkinleştirilmesini sağlamak olmalıdır. Ancak burada, daha birinci aşamada diğer bütün aşamalardaki etkinliklerle birlikte düşünülmesi, değerlendirme sonuçlarının daha sağlıklı olması bakımından özellikle gereklidir. İkinci ve onu izleyen aşamalarda aynı biçimde davranılmalıdır."

Değerlendirme sürecinde izlenebilecek adımlar şunlardır:

Durum Çözümlemesi: Dernek kurucu üyeleri sağduyularına göre, durum değerlendirmesi yapmışlardır. Buradan kaynaklanan eksiklikler (Danışman,

örgütlenme ve yönetim kurulu, finansman, çalışma biçimi ve değerlendirme) hala sürmektedir.

Yöntem: Aktaş (2000) yöntemle ilgili olarak aşağıdaki görüşü ileri sürmektedir:

"Tarımsal Yayım yönteminin iyileştirilmesine; yaymanın, erek kümeyle ilişki biçimi ve kendi işlevi arasındaki bağlantının belirlenmesiyle katkıda bulunulabilir. Yaymanın, tarımsal üreticinin davranış nedenlerini, davranış değişiminin koşullarını ve sürecini anlayabilmesinin de uygulanan yöntemle dolaysız ilintilidir. Bu bağlamda aşağıdaki soruların sorulmasıyla yöntem konusuna açıklık getirilebilir:"

Bu araştırmada izlenen değerlendirme yöntemi şöyle sıralanabilir:

- Gözlem: Anketten önce Agro-GAP ÖÇDD'nin genel bir gözlemi ve durum çözümlemesi yapılması,
- Varolan yazılı kaynak ve dokümanların incelenmesi,
- Araştırma amacının ve değerlendirme ölçütlerinin saptanması buna dayanılarak anket sorularının hazırlanması,
- Anket formunun seçilmiş köylerde denenerek son biçimine getirilmesi,
- Anket uygulaması ve gözlemlerin yapılması,
- Elde edilen verilerin değerlendirilip yazılması ve tartışmaya açılmasıdır.

Gider/kazanç ilişkisi: Yapılamamıştır. Derneğin yapısından ve araştırmanın amacından dolayı yer verilmemiştir.

Aşağıda ÖÇP ve Agro-GAP ÖÇDD olmak üzere iki başlık altında bilgi sunulacaktır

1.3. Önder Çiftçi Projesi ve Danışmanlık Derneği Nedir?

Öncelikle konuyla ilgili; önder, pilot, pilot bölge, danışmanlık Önder Çiftçi Danışmanlık Modeli ve Önder Çiftçi Projesi gibi kavramlarının ne olduğu açıklanacaktır.

- Önder: Doğan (2002) "önder" sözcüğünü, "Bir davada, fikri-siyasi bir harekette önde giden, ön ayak olan, kitleyi idare eden kimse, lider, pişva, şef." olarak tanımlamaktadır. Diğer tanımda (Anonim, 1998) ise önder: "Gücü, ünü ve toplumsal yeri dolayısıyla belli zaman ve durumlarda, ilişkili bulunduğu küme veya toplumun

tutum, davranış ve etkinliklerini değiştirir. Bir şeye, yöne yöneltme yeteneğini gösteren kimse, lider şef." anlamına gelmektedir.

- Pilot: "Herhangi bir çalışma alanında devletin, çeşitli kuruluşların ve halkın, ortak çalışmasıyla, kalkınma hareketini kolaylaştırmak ve örnek olmak için ayrılmış bölge" (Doğan, 2002).

- Pilot Bölge: "Bazı yeniliklerin denenmek istendiği bölge" (Doğan, 2002).

"Herhangi bir çalışma alanında kamu kuruluşlarının yani devletin, diğer başka kuruluşların ve halkın, ortak çalışmasıyla, kalkınma hareketini kolaylaştırmak ve örnek olmak için ayrılmış olan bölge." (Çakır, 2000).

Bunun başlangıcı olarak, Tekirdağ Önder Çiftçi Pilot Projesi'nin Türk tarım kesiminde, varolan olumsuz koşulların üstesinden gelinebilmesi için güçlenerek, isim yaparak burada önderlik edebilen çok iyi bir örnek olması öngörülmüş, başlanmış ve uygulanmaya konulmuştur.

- **Danışmanlık:** Kısaca "müşavirlik" anlamına gelmektedir (Doğan, 2002). Varolan bilginin bu danışmanlar aracılığı ile üretici çiftçilere aktarılması ve bu transfer edilen bilginin, çiftçinin içinde bulunduğu koşullarda en kolay bir şekilde uygulanmaya geçirilmesini sağlamaktır (Anonim, 1998).

Danışmanlık, tarıma hizmet sunan meslek insanlarının çıkarları ile hizmet alan üreticilerin çıkarlarının örtüşebileceği bir alandır.

- Önder Çiftçi Danışmanlık Modeli (ÖÇDM): Almanya ile Türkiye arasında yapılan anlaşmada bu model şöyle belirlenmiştir: "...Kendi sorumlulukları ile çalışan üreticilerin ortaklaşa ve birbirleriyle yardımcı olarak işletmelerinin geliştirilmesini sağlayacak bir organizasyon modelidir…" (Anonim, 2000).

- Önder Çiftçi Projesi (ÖÇP): Gelişmiş çiftçi gruplarının oluşturulması ve bunlara yayım hizmeti götürülmesini öngören bir proje taslağının geliştirilmesi, bu grupların desteklenmesi suretiyle tarım işletmelerinde verimliliğin arttırılması, tarımsal işletmelerin gelişmesini geniş ölçüde kendilerinin üstleneceği, ortak ve bizzat sorumlu olacakları bir organizasyon modeldir (Anonim, 2000).

1.3.1. Önder çiftçi projesi nedir?

Bir Alman tarımsal yayım modeli, mesleki bir örgütlenme olan ve ülkemizde uygulanan geleneksel tarımsal yayım hizmetinden farklı bir hizmet verme amacıyla

kurulan ÖÇP, 27 Aralık 1986 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve Türkiye'de pilot bölge olarak Tekirdağ'da uygulanmaya başlanmıştır (İnan, 1992). Uygulanmaya konulan bu tarımsal üretici örgüt modeline ÖÇP denir.

Daha önce de belirtildiği gibi, TZOB projeyi koordinatörlük sıfatıyla yürütmekle görevlendirilse de, üyelerin çıkarlarını, hükümet ve hükümete bağlı makamlara bağlı makamlar nezrinde korumak ve temsil etmektir (Anonim, 1998).

Üreticilerin karşılaştığı sorunların çözümü için sorunun kaynağına inmek ve bu sorunların sebeplerinden en önemli olanını çözmek üzere devletin danışmanlık sistemi dışında üreticilerin katılımını ve katkılarını da öngören, bu üretici çiftçilerin sorumluluğunda bağımsız bir organizasyon modelinin, özel bir danışmanlık sisteminin ülkemizde de başlaması yani kurulması ve bunun da yaygınlaştırılmasına gereksinim duyulduğu tespit edilmiştir (Anonim, 2000).

Her üretici grubu yılda bir kez kendi yönetim kurulunu belirler ve her yönetim kurulu kendi üretici grubu için bir danışman atar ve aylığını ödemekle yükümlüdür. Aynı zamanda her yönetim kurulu kendi çiftçi grubunun uzmanlık isteyen ekonomik meselelerinden sorumludur (GÜREL ve ark. 1998).

1.3.1.1. ÖÇP'nin amacı

Önder Çiftçi Projesi'nin temel amacını TZOB (2002) şöyle belirtmektedir:

a) Tarımsal işletmelerde verimliliğin arttırılması,
b) Çiftçi gelirlerinin yükseltilmesi, bunun için de önder çiftçilerin kendi kendine yada karşılıklı yardım ilkeleri çerçevesinde danışmanlık grupları oluşturmalarını teşvik ederek tarım sektöründe mesleki bilgi ve görgünün yaygınlaşmasına yardımcı olmaktır.

1.3.1.2. Önder çiftçi projesini finanse eden kuruluşlar

Önder Çiftçi Projesi'ni finanse eden kuruluşlar (Anonim, 2002) aşağıda gösterilmiştir.

T.Z.O.B : Türkiye Ziraat Odaları Birliği.
D.L.G : Alman Tarım Birliği.
G.T.Z : Alman Tarım İşbirliği Kurumu.
B.M.Z : Federal Ekonomik İşbirliği Bakanlığı.

1.3.1.3. Projenin gelişim safhaları

Önder Çiftçi Projesi, öncelikle Trakya'da 3 safha halinde planlanmıştır (Anonim, 2001).

1. Safha: İlk aşama ve kuruluş safhası (3 yıl 1987-1990)

2. Safha: Kuruluş safhası (3 yıl 1990-1992)

3. Safha: Sonradan yürütme safhası (2 yıl 1993-1994)

1987 yılında potansiyel üyeler tespit edilmiştir.

1988 yılında grup iç tüzükleri hazırlanmış, ilk çalışma grubu kurulmuştur.

1989, 1990, 1991 yıllarında diğer 3 çalışma grubu da kurularak uzmanlar işe alınmış, sistem onlara öğretilmiş ve bu zaman zarfında düzenli olarak mesleki seminerler, tarla günleri, deneme ve demostrasyonlar gerçekleştirilerek üye üreticilerin teknik ve teorik bilgileri genişletilmiştir.

1.3.1.4. Türkiye'de faaliyet gösteren ÖÇP'nin mevcut durumu

Eylül 1996 yılında projenin oturtulması ile daha önceden de belirlendiği gibi Alman Tarım Birliği (ATB)'nin projeye olan katkıları sona ermiştir. Ancak proje çerçevesinde Tekirdağ ilinde kurulmuş bulunan Merkez, Muratlı, Malkara ve Hayrabolu Dernekleri ve daha sonra da birliklerin bu projenin ülke genelinde yaygınlaştırma çabaları sonucunda, Şanlıurfa Agro-GAP ÖÇDD, Şanlıurfa GAP tkd, Ceylanpınar, Polatlı, Silivri, Bafra, Osmaniye ve Yüreğir dernekleri de olmak üzere Türkiye genelinde toplam 12 adet dernek halen birlik ve üreticilerin gayretleri ile çalışmalarına devam etmektedirler.

TZOB ile tüm dernekler (Şanlıurfa Agro-GAP ÖÇDD hariç) arasında 2003 yılında İşbirliği Protokolü imzalanmış ve uygulanmaya konulmuştur.

Bu anlaşmalarda, ATB teknik destek ve eğitim konularında taahhütlerde bulunmuştur. Bu amaçla da Tekirdağ'daki derneklere çalışma konularında yardımcı olmak üzere teknik uzmanlar göndermektedir (www.tzob.org.tr, 2005).

Çizelge 1.1. Derneklerin kuruluş tarihleri

No	Dernek İsmi	Kuruluş Tarihleri	İşbirliği Protokolu İmza Tarihi	Üye Sayısı	Danış.	Yrd. Pers.	Araba	B.sayar
1	Tekirdağ Merkez	1992	14.10.2003	161	1	1	Var	Var
2	Malkara	1992	17.10.2003	86	1	1	Var	Var
3	Muratlı	1992	06.10.2003	89	1	-	Var	Var
4	Hayrabolu (Çorlu)	1992	02.10.2003	85	1	1	Var	Var
5	Ceylanpınar	03.6.2002	01.10.2003	40	-	-	Yok	Var
6	Polatlı	29.9.2002	20.10.2003	60	-	-	Yok	Var
7	Urfa tkd	24.1.2003	13.10.2003	54	1	-	Yok	Var
8	Silivri	24.1.2003	23.09.2003	89	1	1	Var	Var
9	Bafra	24.1.2003	04.11.2003	60	-	-	Yok	Var
10	Osmaniye	07.8.2003	26.09.2003	60	1	-	Yok	Var
11	Yüreğir	07.9.2003	20.10.2003	-	-	-	Yok	Yok
12	Ş.Urfa Agro-GAP (*)	10.2.2000	—	99	-	1	Yok	Var

(*) 31.05.2002 tarihinde TZOB tarafından desteklenmekten vazgeçilmiştir.
Kaynak: www.tzob.org.tr, 2005

1.3.1.5. Önder çiftçi projesinin örgüt yapısı

ÖÇP ve ÖÇDD'nin yapısı şöyledir (Anonim, 2001):

- Danışmanlık gruplarında tümüyle çiftçiler söz sahibidir.
- Dernekler gerekli hizmetlerin kendileri tarafından temin edildiği, tamamen bağımsız; gönüllülük, kendi kendine yardım, demokratiklik ve ekonomiklik ilkelerine dayanan tarımsal danışmanlık kurumlarıdır.
- Danışmanlık grubu modeli, yapısı itibarıyla hiyerarşik bir düzene uyacak yapıda değildir.
- Devlet yayım sisteminde yukarıdan aşağıya olan yönetim biçimi bu sistemde bir tek düzlem üzerindedir.

ÖÇP'nin Organları:

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Denetleme Kurulu olmak üzere ÖÇP'nin 3 organı bulunmaktadır. Daha ileriki bölümlerde bunlar hakkında açıklayıcı bilgiler verilecektir.

1.3.1.6. ÖÇP ve ÖÇDD'nin yasal statüsü

ÖÇP için, Türkiye'de örgütlenme modeli olarak en uygun statü, dernek statüsü olarak görülmüştür (Anonim, 2001).

- Yasal statü hedef grubun danışmanlık grupları vasıtasıyla kendi sağladığı hizmetlerde yönetimde söz sahibi olması, aldığı hizmet karşılığında belirli bir katkı payı ödemesi ve devlet desteğinin alınması, ancak danışmanlık gruplarının yasal bir zemine oturtulması ile sağlanmaktadır.
- Aynı zamanda sürekli olan masraflara (aylara bölünmüş) aylık katılım yapılabilecek seviyede bir ödeme imkanı bırakmaktadır.
- Gerekli personelin istihdamına olanak tanımaktadır.

1.3.1.7. ÖÇP'nin bütçesi

Projenin bütçesi başlangıçta Türk ve Alman Hükümetleri ile çiftçilerin katkılarından oluşmuştur. Bu kuruluşlar, projenin başlangıcından itibaren yıllara göre değişen oranlarda bir katkı yapmışlardır. 1992 yılından itibaren Türk Hükümeti ve çiftçiler dernek cari masraflarına katkıda bulunmaya başlamıştır. Projenin başlangıcından itibaren 6 yıl süre ile derneklerin tüm malzeme ve ekipman ihtiyaçları ve danışmanların gerek yurt içi ve gerekse yurt dışı eğitimi ile derneklerin aylık cari masraflarının da yüzde 100'ü Alman Hükümeti'nce karşılanmıştır. 1996 yılında projenin sona ermesi ile Alman Hükümeti'nin mali yardımı bitmiştir. 1997 yılından itibaren üreticiler harcamalara yüzde 50 katılmaya başlamışlardır (Anonim, 2001). Hükümet adına TZOB, Önder Çiftçi Dernekleri'nin proje hedefine uygun olarak her bir danışmanlık derneğinin personel, araç ve büro masraflarından oluşan aylık masraflarının % 50'sine katkıda bulunmaya devam etmektedir. Masrafların % 50'si ise, üreticilerden toplanan yıllık aidatlarla sağlanmaktadır (www.tzob.org.tr, 2005).

Projeye, Türk Hükümeti'nin katkısı olan miktar, Tarım Bakanlığı bütçesinden ayrılan pay içerisinden tamamen Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin çabaları ile karşılanmaya çalışılmaktadır (www.tzob.org.tr, 2005).

Çizelge 1.2'de yıllar itibarıyla derneklerin cari masraflarına olan katkı payları belirtilmiştir:

Çizelge 1.2. Derneklerin cari masraflarına sağlanan katkı payları

Yıllar	Alman Hükümeti (GTZ) %	Türk Hükümeti (TZOB) %	Çiftçiler (Üyeler) %
1986-1992	100	-	-
1993	30	50	20
1994	25	50	25
1995	15	50	35
1996	5	50	45
1997-2003	-	50	50

Kaynak: www.tzob.org.tr

1.3.1.8. ÖÇP'nin etkinlikleri

Derneğin etkinlikleri aşağıda maddeler halinde belirtilmektedir (Anonim, 2002).

- Etkinliklerin çoğu doğrudan danışmanın görev ve sorumluluklarını içeren faaliyetleri kapsamaktadır. Danışman olarak alınacak bir Ziraat Mühendisi ya da ihtiyaca göre veteriner; üye çiftçilerin tüm sorunlarını çözmek ve ihtiyaç halinde her an üye çiftçilere ulaşabilecek durumda olması gerekmekte. Danışman geçirilecek eğitimle tarımda tekniğin kullanılması için üyelerle birlikte çalışmalar yapması ve sorunlar için çözüm üretmek esas görevidir.

- Dernek üyesi her çiftçinin ve özellikle sistemin gereklerinden biri olan kendi kendini yönetim biriminin de önemli etkinlikler vardır.

- Grubun bir yıllık faaliyetlerinin genel çerçevesi her yıl yapılan genel kurulda çizilir. Yönetim kurulu bu etkinlikleri danışmanla birlikte detaylandırır.

- Dernekler tarafından gerçekleştirilen etkinlikler daha çok grupsal faaliyetleri içerir.

- Üreticiler arasında bilgi alış veriş toplantıları, tarla günleri, demostrasyonlar, teknik geziler, seminer ve sempozyumlar, resmi makam ziyaretleri vs. gibi aktiviteler Dernek Yönetim Kurulu tarafından organize edilir ve uygulanır.

1.3.2. Şanlıurfa Agro-GAP ÖÇDD

Bu bölümde, Şanlıurfa'da kurulmuş olan Agro-GAP ÖÇDD'nin kurulma süreci, amaçları, etkinlikleri, çalışma biçimleri, örgüt yapısı, yasal statüsü, bütçesi ve Dernek[7]'e üye olma koşulları incelenmiştir.

1.3.2.1. Agro-GAP ÖÇDD kurulma süreci

Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve Alman Tarım Birliğinin katkıları ile 1985'ten beri yürütülmekte olan Önder Çiftçi Projesi Türkiye'de ilk defa geleneksel resmi tarımsal yayım hizmetlerinden farklı yeni bir danışmanlık hizmetinin sunulması ve tarımsal üreticilerin katılımı ile gelişmiştir.

GAP Bölgesinde (Şanlıurfa), özellikle sulamaya açılan alanlarda benzer bir yapının oluşturulması amacıyla yürütülen gayretler çerçevesinde Mart 1995'de Şanlıurfa Bölgesi'nden 30 çiftçi ile Mayıs 1995'de ilgili teknik elemanların katıldığı iki grup Tekirdağ'da çalışmaları yerinde görmüşler; 1-4 Nisan 1995 tarihleri arasında da Önder Çiftçi Projesi kapsamında kurulan derneklerin üyesi çiftçiler, Şanlıurfa-Harran ovalarında incelemelerde ve ziyaretlerde bulunmuşlardır. Ayrıca Agro-GAP ÖÇDD'nin şu andaki Başkanı ve Başkan Yardımcısı 29 Mayıs – 2 Haziran 1995 tarihinde bölgedeki üreticiler ve resmi kurum ve kuruluşlarla görüşerek projenin uygulamaya aktarılabilmesi için yapılması planlanan çalışmalara katkıda bulunmuşlardır. Ek olarak 10 Nisan 1995 tarihinde Şanlıurfa'da yapılan Sulama Koordinasyon Kurulu toplantısında TZOB temsilcisi ÖÇP hakkında bir brifing vermiştir. 2000 yılı içinde üreticilerin talebi doğrultusunda, Şanlıurfa Merkez'de Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği kurulmuştur[8] (Anonim, 2001).

Tarımsal yayım örgütünün gerekliliğini, Aktaş (1977) şöyle ortaya koymaktadır: "Ülkemiz kırsal alan insanı, içinde bulunduğu tarımsal sorunun bilincine varmamışsa bu konuda en yetkin ve uygun yöntemlerle verilecek yoğun öğütlerin etkinliği hiç veya çok az olacaktır". Çünkü üretici ancak bir sorun olduğunu görünce çözüm arama yoluna başvuracaktır. İşte bu gereksinim, çözüm

[7] Dernek sözcüğü, Agro-GAP ÖÇDD'nin yerine kullanılacağından büyük harflerle yazılacaktır.
[8] Agro-GAP ÖÇDD'nin tüzüğünde ise, Ekim 1999 yılında 7 kişi tarafından kurulduğu belirtilmektedir.

arama ve bilgi talebi doğrultusunda Türkiye koşullarında tarımsal yayım örgütünün oluşturulmasının gerekliliği ortaya çıkmış olacaktır.

Tarımsal üretici tarafından sorunun kavranmasından sonra varolan ya da oluşacak sorunlarının çözümü için tarımsal yayım örgütüne başvuracaktır (Aktaş, 1977).

Kırsal alanın teknoloji ile buluşturulmasında, benimsetilmesinde ve onlara teknoloji aktarımında karşılaşılan en önemli sorunlardan birisi, üretilen teknolojinin üretici/işletme ihtiyaçları ile buluşmamasıdır. Bu sorun doğal olarak teknoloji merkezli ve arzın yönlendirdiği sistemlerde karşımıza daha çok çıkmaktadır (Kumuk ve Taluğ, 1996).

Türkiye'de tarımsal yayım hizmetleri ağırlıklı ve yaygın olarak kamu eliyle yürütülmektedir. Bunun yanında çiftçi kuruluşları (Ziraat odaları, kooperatifler, dernekler ve birlikler), vakıflar, özel kuruluşlar da bu konuda faaliyet göstermektedir. Yapılan bu yayım ve danışmanlık hizmetleri için kuruluşlar arasında herhangi bir eşgüdüm ve işbirliği söz konusu olmadığı gibi özellikle kamu yayım ve danışmanlık hizmetlerinin bazı yararlı sonuçlarına rağmen amacına ulaşamadığı her kesimin kabul ettiği bir gerçek haline gelmiştir. Hizmette etki, verimlilik olmaması yanında son yıllarda kamunun, bu hizmetler için yeterli kaynak ayıramaması da gereksinimin giderilmesini engelleyen diğer bir faktör olarak gündemde yer almaktadır (Anonim, 2000).

Şanlıurfa ÖÇDD ilgilileri, tarıma hizmet veren kuruluşların tarımsal üretici ile bağlarının zayıf olduğunu, bu bağı güçlendirecek, çiftçiye yeni teknolojileri aktarabilecek, tarımsal bilgi sağlayabilecek bir çiftçi kuruluşuna gereksinim duydukları için Şanlıurfa'da bir ÖÇDD kurduklarını söyleyerek, gereksinimi ortaya koymaya çalışmışlardır.

Bu bağlamda, kamunun yükünü azaltacak ve çiftçi katkısı ve katılımını sağlayacak bir modelle daha etkili, daha verimli bir tarımsal yayım ve danışmanlık sisteminin oluşturulması, önemli ve öncelikli bir gereksinim haline gelmiştir. Bu özellikleri taşıyan ve ülkemizin bir yöresinde (Trakya, Tekirdağ) uygulanabileceği belirlenmiş olan Önder Çiftçi Danışmanlık Modeli (ÖÇDM)'nin GAP bölgesinde de uygulanabilirliğinin araştırılması ve mümkün olan yörelerde kurulacak ÖÇDD yoluyla tarımsal üreticilerin, kendi olanak ve inisiyatiflerini kullanarak ve ortaklaşa

olarak, ihtiyaçları olan "bilgiye" ulaşmaları ve uygulamaları, tarımda temel hedefler arasında yer alan verim ve gelir düşüklüğünü gidermede ve ayrıca üreticilerin yaşam düzeylerini yükseltmede önemli yararlar sağlayacaktır.

TZOB (2000) ÖÇDD'nin GAP Bölge üreticisine sağlayacağı katkıları şöyle sıralamıştır:

a) Tarımsal üreticilerin bilgi talebini arttıracaktır.
b) Mevcut yayım sisteminde üzerinde durulmayan işletme ekonomisi, planlama, pazarlama, çevre koruma gibi konular, danışmanlık konuları arasında yerini alacaktır.
c) Yayım ve danışmanlık hizmetini örgütlü olarak satın almak suretiyle çiftçilerin hem ortak ve örgütlü çalışma anlayışını geliştirecek hem de masraflara katılmak suretiyle bu konudaki devletin eksikliği giderebilecektir.
d) Tarımsal üreticinin inisiyatifini geliştirmesi yanında, üretici; eğitilen bir pasif aktör olmaktan çıkıp, talep eden, inisiyatif sahibi, etkin ve katılımcı bir tavır kazanabilecektir.

1.3.2.2. Agro-GAP ÖÇDD'nin amacı

Aktaş (2005a) amacı şöyle tanımlamaktadır: "Amaç, güncel doyurucu olmayan durumun değiştirilerek gelecekte ulaşılması düşünülen ve istenen bir durumdur." ve devamla "Tarımsal yayım çalışmasında niçin belli bir amaç olmalıdır?" sorusunu sormakta ve aşağıdaki gibi yanıtlamaktadır: "Amaç, yapılacak eylemle bağlantılıdır." Amaç, tarımsal yayım çalışmasına başlamadan önce Aktaş (2005a) şu soruların sorulmasının ve yanıtlanmasının gerekli olacağını belirtmektedir: "Ne zaman, ne düzeyde, nerede, hangi işlev, hangi araçla ve kadar gerçekleştirilecek sorularına açıklık, belirginlik, anlaşılabilirlik, kesinlik sağlama yararı olacaktır."

Burada amaçlar, üyelere ve onların gereksinimlerine göre belirlenecektir.

Agro-GAP ÖÇDD'nin tüzüğünde (1999) ise, Dernek'in amacı şöyle açıklanmıştır: "Derneğin hizmetlerinin etkinliğini arttırabilmek çiftçinin üretim faaliyetlerinin kolay, verimli ve daha yararlı hale getirmesi için gerekli taşınır ve

taşınmaz malların alınması, satılması kiralanması, yabancı firmalarla zirai alanda ithalat ve ihracat girişimlerinde bulunma, gelirleri dernek amaçları doğrultusunda sarf edilmesi kaydıyla kanunlar çerçevesinde faaliyetlerde bulunmak ve kanunlarımız çerçevesinde bütün hakları korumak, teşebbüslerde bulunmak, resmi ve hükmi makamlar nezrinde dernek ve üyelerin haklarını korumak, basılı ve süreli yayınlar yayınlamak amacıyla kurulmuştur."

Dernek, bölge üreticisinin bilgi, gelir düzeyini yükseltmek, tarım alanında meydana gelen tarımsal gelişmeleri yakından izleyerek gelişmiş üretim teknolojilerinin teşvik edilmesi, çağdaş tarım anlayışının öngördüğü şekilde girdi kullanmasını sağlamak ve bu suretle elde edilecek olan üretimi değerlendirmek, üzerinde yaşadıkları toprakların maddi ve maddi olmayan kültür mirasını korumak, kültürel turizmin geliştirilmesi, tarihi miras konusundaki bilgi ve farkındalık düzeyini arttırmak, üyelerin hukuk ve insan hakları konusundaki sorumluluk, aktif ve demokratik yurttaşlık bilincine sahip olmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, Dernek üyelerinin aile fertlerini yani eşlerini ve çocuklarını bilgi yönünden donatmak, onları geleceğe hazırlamak ve vizyonlarını geliştirmeyi öngörmektedir.

Önder Çiftçi Danışma Derneklerinin, bu bölgeye taşınması ve yaygınlaşması amaçlanmaktadır. Nihai amaç olarak, daha etkili ve daha verimli, aynı zamanda üretici katılımı ve katkısını sağlayan bir model olan bu sistemden GAP Bölgesi'ndeki tarımsal üreticilerin de yararlanması, bölgede yaratılan tarımsal üretim kapasitesinden daha fazla yararlanmaya katkı sağlanması amaçlanmaktadır (Anonim, 2000).

Agro-GAP ÖÇDD'nin diğer amaçları aşağıdaki gibidir. Bunlar herhangi bir sınıflamaya tabi tutulmayıp tüzükteki haliyle sunulmuştur.

a) Tarımda teknik, ekonomik ve sosyal ilerleme önkoşulunun hazırlanması.
b) Tarımsal konularda üreticilere yönelik seminerler düzenlenmesi,
c) Bilimsel araştırma ve pratikte kazanılan tecrübe sonuçlarının üye çiftçilere aktarılması,
d) Tarımsal amaçlı endüstriyel, bilimsel ve mesleki kuruluşlarla temas kurulması,
e) Tarım alanlarında üye çiftçilerle beraber denemeler, tarla günleri, demostrasyonlar, toplu yurtiçi ve yurtdışı geziler vb. yapılması,

f) Kullanılmayı bekleyen bilginin, çiftçi tarafından kullanılmasını sağlamak,
g) Kullanılan bilgi sayesinde üretimi, verimi ve kazançlılığı arttırabilmek,
h) Bilginin, sürekli gelişen, değişebilen ve takip edilmesi gereken olduğunu anlatabilmek,
i) Geleceğin, edinilen bilgiye göre programlanmasını sağlayabilmek,
j) Çiftçiye, bilgiyi edinmesinin, hayatında kullanılarak daha çok kazanç sağlanmasının kendi inisiyatifinde olduğunu göstermek,
k) Mesleğinde ve sorunlarında sorumluluk alan çiftçiler yaratmak,
l) Kendi kendine yardım ilkesiyle ortak çalışma alışkanlığı verebilmektir.

Projeye, Şanlıurfa'da gereksinme duyulması ve ortaya çıkış nedeni; üreticilerin bilgi ve eğitimden kaynaklanan düşük verim ve bunun sonucunda meydana gelen olumsuzluğun giderilmesi için Şanlıurfa'da tarımsal bir danışmanlığın bulunmamasıdır.

ÖÇDD'nin hedefi: Kamu yayım hizmetini tümüyle üstlenmek değil, devletin sunduğu yayım hizmetindeki eksiklikleri esnek, kolayca denetlenebilir, aynı zamanda üreticilere sorunlarını birlikte ve kendine yardım organizasyonu çerçevesinde çözme olanağı veren bir danışmanlık sistemiyle gidermektir.

1.3.2.3. Agro-GAP ÖÇDD'nin çalışma biçimleri

Dernek (Tüzük, 1999) yukarıdaki amaçları gerçekleştirmek için şu etkinliklerde bulunur:

a) Üyelerin tarımsal işletmecilik, tarım ekonomisi, tarımsal teknoloji konuları ve genel tarımsal konularında eğitilmesi ve bilgilendirilmesi,
b) Çiftçilerin ekonomik ve teknik tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirmede yardımcı olacak örgütlerin kurulmasında yol gösterilmesi,
c) Bilimsel araştırma ve pratikte kazanılan tecrübe sonuçlarının üye tarımsal üreticilere aktarılması,
d) Tarımsal amaçlı, endüstriyel, bilimsel, yerli ve yabancı mesleki kuruluşlarla temaslar kurulması ve tarımsal alanda ithalat girişimlerinde bulunulması,

e) Tarımsal konularda üreticilere yönelik konferanslar verilmesi, seminerler düzenlenmesi ve kurslar açılması, geziler düzenlenmesi görsel ve yazılı basınlarla bunların kamuoyuna iletilmesi,
f) Tarım alanlarında üye çiftçilerle birlikte deneme, tarla günleri, tecrübe alışverişi, tartışmalar, toplu yurtiçi ve yurtdışı geziler vs. yapılması,
g) Üye çiftçilerin tüm etkinliklerinde grup çalışmalarına özendirilmesi,
h) Tüm etkinliklerin gerçekleştirilmesi için yeterli sayıda ziraat mühendisi, veteriner ile diğer gerekli personelin görevlendirilmesi,
i) Tarımsal konularda, tarımsal ve tarıma dayalı teknolojiye yönelik her türlü yayınlarda bulunmak. Bu amaca ulaşmak için günlük, haftalık ve aylık bültenler, dergiler, gazeteler, kitaplar, yıllıklar ve benzeri yayınlar çıkarmak. Ayrıca bunun yanında görsel basında programlar düzenlemek ve ilgili programlar yayınlamak,
j) Gayesi ile ilgili menkul ve gayri menkul malları edinir, kiralar ve satar. Bunlardan gerekli gördüklerini vakıf haline getirir. Vakıf kurar, vakıf ettiği malları işletir,
k) Dernek üyelerinin dışında diğer üreticilere ve üretici kuruluşlara, tarımsal kurum ve kuruluşlara danışmanlık hizmeti verir,
l) Tarıma yönelik alet, araç, makine ve ekipmanlar alır, satar ve kiralar,
m) Çiftçilere her türlü maddi ve manevi yardımda bulunmaktır.

Değerlendirme: Derneğin amaçları ile etkinlikler birbirine karışmıştır. Çünkü amaç ile etkinlik, önlemler çoğunlukla birbirine karıştırılmaktadır. Bu yalnızca Türkiye'ye özgü değil, diğer ülkeler için de geçerlidir (Aktaş, 2004)

1.3.2.4. Agro-GAP önder çiftçi danışmanlık derneğinin örgüt yapısı

Yukarıda verilmiş olan ÖÇP'nin örgüt yapısı ile aynı özelliktedir.

Derneğin Organları

- Genel Kurul: Genel kurul derneğin tüm asil üyelerinden teşekkül eden en yetkili kuruldur.Yetkili kurulların seçilmesi ana tüzüğün değiştirilmesi, hesapların incelenmesi, bütçenin onayı ve derneğin feshi yetkileri genel kurulundur.

- Yönetim Kurulu: Yönetim kurulu 5 asil, 5 yedek üye olmak üzere genel kurulca "*gizli oy"* la seçilir. Seçimler gizli oy, kullanma açık tasnif yapmak usulü ile

yapılır. Asil üyelerden boşalma olduğu takdirde yedek üyelerden birinin yönetim kurulu kararı ile Yönetim Kurulu asil üyeliğine alır.

- Denetleme Kurulu: Denetleme kurulu, 3 asil ve 3 yedek üye olmak üzere genel kurulda seçilir. Denetleme kurulu, denetleme görevi 6 ayı geçmemek şartıyla yılda en az iki defa derneğin hesaplarını denetleyerek, bu denetleme sonucu bir rapor halinde yönetim kuruluna ve toplandığında genel kurula sunar (Tüzük, 1999).

Çalışma sistemi (Tüzük, 1999):

- Yasal statü gereği tüm üyeler ve danışman derneğin genel kurulunu oluşturmaktadır.
- Yılda, bir kez toplanan genel kurul dernek yönetim kurulunu seçer (3-5 üye).
- Genel Kurulca alınan kararlar yönetim kurulunca hayata geçirilir ve uygulatılır.
- Genel Kurulun ve Yönetim Kurulunun görev ve sorumlulukları dernek tüzüğünde açık olarak belirtilir.

1.3.2.5. Üreticilerin, Agro-GAP ÖÇDD'ne üye olabilmesi için gereken koşullar

Agro-GAP ÖÇDD, Merkez ilçe, Harran, Akçakale ve Viranşehir ilçelerindeki üreticileri üyeliğe kabul etmektedir. Bunun nedeni olarak da, diğer ilçelere ve ilçelere bağlı köylerdeki üreticilere gerekli danışmanlık hizmetini verecek olanaklarının ve zamanlarının olmadığı belirtilmektedir. Şimdilik koşulu ile olumlu, gerçekçi bir üye politikasıdır.

Derneğin asil ve fahri olmak üzere iki türlü üyesi vardır.

- Asıl gelirin tarımdan sağlıyor olmak ve aylık aidatları ödemeye razı olmak,
- İşletmesi hakkında tek karar verici olmak,
- Yeniliklere açık olması, ortak çalışmaya ve sorumluluk almaya hazır olmak, kayıt tutmaya razı olmak ve politik amaç gütmemelidir.

Üyelik sayısı, Dernek statüsüyle sınırlı değildir. Ancak bir Dernek danışmanının hizmet götüreceği üye sayısı sınırlıdır. Bu nedenle Dernek danışmanının çalışma kapasitesine bağlı olarak ideal rakam 80-120 arasındadır (Anonim, 2002). Hiç kimse derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya

zorlanamaz. Üyelik tamamen gönüllüdür. İsteyen hemen üyelikten çıkabilir. Dernek üyeleri eşit haklara sahiptir. Her üyenin genel kurulda bir oy hakkı vardır. Fahri üyelerin organlara seçilme ve oy kullanma hakları yoktur. Üyelik ya istifa ile ya dernekten ihraç edilmek sureti ile ya da üyenin vefatı ile sona erer (Tüzük, 1999).

Dernek Yönetim Kurulu dilerse, bu sayıya bir sınırlama getirebilir. Yine Dernek Yönetim Kurulunun kararıyla Derneğe fahri üyelikler kabul edilebilir. Örneğin tarımsal girdi sağlayan firmalardan tohum, ilaç, gübre, makine vs. fahri üyelerin oy kullanma ve organlara seçilme hakları yoktur. Fahri üyeler isterlerse aidat verebilirler (Tüzük, 1999).

Bunda karşılıklı bir çıkar söz konusudur. Hem firmalar anında yeni çıkan ürünlerini diğer üyelere tanıtmakta ve onları bilgilendirmekte, hem de üreticiler en son teknolojiden anında haberdar olmaktadır. Bunun yanında üreticilerin ne tür sorunları olduğunu yakından gören firmalar bu ihtiyaca cevap verebilecek ürünleri piyasaya çıkarmaktadır.

1.3.2.6. Agro-GAP ÖÇDD'nin bütçesi

TZOB, Şanlıurfa Agro-GAP ÖÇDD'den % 50 desteğini çektikten sonra, Dernek tarafından üyelerden alınan üye aidatları ile diğer bağışların yetersiz olduğu söylenmektedir. Çünkü bundan sonra yapmayı düşündükleri çalışmaların hayata geçirilebilmesi, Avrupa Birliği'nin eşiğine gelmiş olan Türk üreticisinin rekabet edebilmesi, teknolojik gelişmelerden haberdar olabilmesi, bu gelişmeleri üretimde uygulayabilmesi ve Önder Çiftçi Projesi'nin devam edebilmesi için, tekrar TZOB tarafından desteklenmelerini ve destek miktarının artmasını belirtmektedirler.

Agro-GAP ÖÇDD'nin başlıca gelirleri (Agro-GAP ÖÇDD, 2005):

- Üyelerden alınan yıllık aidatlar[9],
- Bağışlar ve yardımlar,
- Dernekçe yapılan yayın, tertiplenen piyango, balo, eğlence, temsil, konser, spor yarışması ve konferans gibi etkinliklerden sağlanan gelirler,
- Derneğin mal varlığından elde edilen gelirler (Mal varlığı hakkında bilgi edinilemedi),

[9] Şanlıurfa Agro-GAP ÖÇDD'de 2005 yılı için belirlenen yıllık aidatlar 120.-YTL'dir.

- Yardım toplama hakkındaki mevzuat hükümlerine uygun olarak toplanacak bağış ve yardımlar,
- Derneğin banka hesabındaki parasından elde edilen faiz gelirleri.

1.3.2.7. Agro-GAP ÖÇDD'nin başarısını etkileyen etmenler

Danışmanlık modelinin başarısını etkileyen başlıca 5 ana (Anonim, 2002) etken vardır:

- Üye üreticiler,
- Danışman,
- Yasal statü,
- Devlet finansman desteği (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı),
- Koordinatör kuruluş olan TZOB'un teknik desteğine bağlıdır.

Ancak tarımsal yayım açısından bu etmenler eksik ve yetersizdir.

1.3.2.8. Agro-GAP ÖÇDD'nin gerçekleştirdiği etkinlikler

Agro-GAP ÖÇDD yetkililerinden alınan bilgi ve verilere göre, çoğu GAP Bölgesinde ilk kez olmak üzere, gerek Dernek tarafından ve gerekse üye üreticiler tarafından gerçekleştirilenler şunlardır (Agro-GAP ÖÇDD, 2005):

- TZOB desteği (Kurulduğunda bu desteği alabilmişti),
- Ziraat Mühendisi, koordinatör, sekreter istihdamı (Çiftçi Temsilcisi),
- 2003 yılında Agro-GAP Üretim ve Pazarlama Kooperatifi kurulması,
- Sertifikalı buğday tohumluğu üretimi (Makarnalık-Ekmeklik),
- Pamuk, mısır ve hububat ürünleri,
- Süs bitkisi yetiştirilerek Hollanda'ya ihraç edilmesi (fide),
- Sanayi tipi domates üreterek salça fabrikalarına satışı,
- Amerikan tipi badem üretimi,
- Nar bahçesi tesisi, (Bahçesaray Tarım İşletmesi, M. Emin Yıldırım'a ait)
- Hayvanlar için mısır silajı yapılması,
- Yeni ürün karpuz, kavun ve acur denemesi
- 2. ürün mısır yetiştirilmesi,
- Yeni ürün kimyon denemesi,

- Yeni ürün fiğ denemesi,
- Yeni ürün kanola denemesi,
- Organik tarım natürel ürünler,
- Sera oluşturulması çalışması,
- Antep fıstığı, üzüm, zeytin, kayısı,
- Nar ekşisi (nar pekmezi) üretimi, Urfa isot ve biber reçeli,
- Arap atı yetiştiriciliği,
- Toprak analizi,
- Araştırma enstitülerinden tohum tedariki,
- Hektaş ve Uniroyal firmasından hibe olarak hububat ilaçlama makinesinin alınması,
- Meyve fidanı temini için İspanyol Viveros Orero firması ile anlaşma yapılması (Hollanda tohum firması Hortiland ile anlaşma)
- Kurutulmuş sebze üretim yöntemleri konusunda GAP İdaresi ve TUBİTAK ile işbirliği (Bekleniliyor).
- GAP Bölge İdaresi ve ICARDA ile tohumluk buğday denemesi,
- T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve TOBB'nin Ürün Piyasalarını Geliştirme Projesi (Ticari Kuruluşların Geliştirilmesi ve Piyasa Gözetim Kapasitesinin Arttırılması) Pilot Proje hazırlıkları kapsamında Pamuk Grubu Üyeleri arasında AGRO-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneğinin bulunması,
- Ulusal ve yerel basın ile yakın ilişkiler (TRT1, TRT2, TRT GAP, NTV, STR TV, Sabah, Zaman, Star Gazetesi),
- Bu kurumlarla çiftçi üyeleri bir araya gelip toplantı yaparak bilgi alış verişinde bulunmuşlardır,
- Çiftçi üyelerini ayda iki kez olmak üzere bir araya getirerek toplantı yapılması ve uzman kişiler tarafından bilgi verilmesi (Sulama, Tarımsal İlaç, tohumculuk, Hayvancılık, Gübreleme Tekniği, Pamuk, Hububat, Meyve Ağaçları ve Modern Sulama Teknikleri),
- Yılda iki kez tarla günü düzenlenmesi,

- Yurtiçi, yurtdışı fuar gezileri (Antalya-Grow Tech, İstanbul, Ankara, Diyarbakır, İspanya-Zaragoza, Fransa-Massey Ferguson, Suriye-ICARDA, Almanya-Hannover DLG, Hollanda, Almanya-Lemken-Rauch-Beinlich) bilgi alış verişi ve uygulamaları yerinde görmek için,

Derneğin karşılaştıkları sorunlar ise, aşağıdaki gibi dile getirilmektedir:

- Danışman ve sayısının yetersizliği,
- Araç sıkıntısı,
- Veteriner eksikliği,
- TZOB'nin bu derneklerle entegrasyonun sağlanamaması ve TZOB desteğinin (finansman desteği) olmaması,
- TKİB' nın finansman desteğinin garanti edilememiş ve teminat altına alınamamış olması,
- Genel sorunlar (tarım ve çiftçinin yapısal-sosyal ve ekonomik sorunları),
- Derneklerin danışman gereksiniminin giderilmesinde sorun var. Bu danışmanlara danışmanlık eğitimi verilmesi için bir eğitim sisteminin oluşturulması,
- Kamunun bu sistemi benimsemesindeki yetersizlik gibi sorunlardır.

Burada Derneğin etkinliklerine bakıldığında kısa ve uzun süreli bir düzen, bir yayım programının olduğu kristalize edilememektedir. Bu karmaşıklık, iyi bir program planlamayla düzene sokulabilir ve kısıtlı olan kaynaklardan da daha verimli yararlanılabilir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Yabancı ülkelerdeki ve yurtiçinde (Türkiye'de) yapılan çalışmalar olmak üzere iki bölümde sunulacaktır.

2.1. Yabancı Ülkelerdeki Çalışmalar

Hruschka ve Rheinwald (1965), "The Effectiveness of German Pilot Farms (Alman Pilot İşletmelerinin Etkisi)" adlı çalışmasında, Almanya'da yayım servislerinin önerdikleri tarımsal tekniklerin benimsenmesi için önemli bir yayım yöntemi olarak uygulanan pilot işletme yaklaşımının etkisi araştırılmıştır. Bu araştırmaya göre pilot işletmelerinin seçiminde kriter olarak iyi üretici, yenilikçi, yayım servisine yakınlık gibi faktörlerden ziyade, işletmelerin sosyal prestijinin daha önemli bir faktör olduğu vurgulanmıştır.

Rogers ve Shoemaker (1971), "Communication of Innovations. A Cross-Cultural Approach." Adlı çalışmada, tarımsal alanda teknolojik gelişmelerin yayılması ve benimsenmesinde sosyo-ekonomik özelliklerden; işletme büyüklüğü, eğitim düzeyi, yaş gibi etmenlerin ve haberleşme araçlarından; gazete, radyo, komşuluk-akrabalık ilişkileri gibi etmenlerin etkili olduğunu tespit etmiştir.

Aktaş (1976), "Landwirtschaftliche Beratung in einem Bewaesserungsprojekt der Südtürkei" adlı çalışmada Çiftçi Eğitim Servisinin (ÇES) örgütsel yapısı ve tarımsal yayım çalışmalarında etkisi incelenmiş, tarımsal yayım çalışmasının örgütlenmesi ve çalışma yöntemi konusunda bir model önerilmiştir.

Rogers (2003), "Diffusion of Innovations" adlı çalışma beşinci baskısıyla bu alanda yapılmış en kapsamlı bir çalışmadır. Bu çalışmada yeniliklerin yayılması, benimsenmesi, sınıflandırılması, yorumlanması, değerlendirilmesi yapılmış olup ve yeniliklerin benimsenmesi sürecinin açıklanmasında geliştirdiği model ayrıntılı olarak sunulmuştur.

2.2. Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Taluğ (1974), "Tarımda Teknolojik Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmasında Ankara-Polatlı ilçesi buğday üreticilerinin yabancı ot mücadelesinde tarımsal ilaç kullanımı konusunda hangi bilgi kaynaklarının etkili olduğu, tarımsal ilaç kullanımını benimsemede haber alma ve benimseme süreçleri incelenmiştir. En önemli bilgi kaynaklarının diğer çiftçiler % 46.2, yayım birimleri % 32.0 olduğu ve ayrıca çalışmada haberleşme davranışları kapsamında Ankara'ya ve Polatlı'ya gidiş, gazete okuma ve yaymanlarla ilçede görüşme sıklığı ile benimseme davranışları arasında istatistiki olarak ilişki tespit edilmiştir.

Tatlıdil (1978), "Konya İli Ereğli İlçesinde Köy Kalkınma Kooperatiflerinin Yayılması ve Benimsenmesi" konusunda yaptığı araştırmada üreticilerin köy kalkınma kooperatiflerini benimsemelerinde yararlandıkları bilgi kaynaklarını ve benimseme davranışlarını etkileyen etkenleri ortaya koymuştur. Yapılan bu araştırmaya göre köy kalkınma kooperatiflerinin yayılmasında en etkili bilgi kaynağının "haberdar olma" aşamasında radyo ve gazete, kooperatifin kurucu üyeleri ile ilçe yayım örgütünün olduğu, "karar verme" aşamasında ise kooperatifin kurucu üyeleri ve ilçe yayım örgütünün etkili olduğu saptanmıştır.

Taluğ (1982), "MEYSEB Tarımsal yayım Çalışmalarının Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında MEYSEB Mersin Bölge Müdürlüğü tarımsal yayım çalışmalarında benimsenen eğitim ve ziyaret yaklaşımının tarımsal yayım çalışmalarının yapılacağı bölgede yaşayan insanlar arasında seçilen, düzenli olarak eğitilen formenler ile bunların kendi bölgelerindeki tarımsal işletmeleri düzenli olarak ziyaret etmelerine dayanarak uygulandığı vurgulanmaktadır. Ayrıca tarımsal yayım çalışmalarının etkinliğinin ortaya konmasında üreticilerin yayım çalışmalarına katılımı ve MEYSEB'in önerdiği tarım tekniklerinin benimsenmesi ölçütlerinden yararlanıldığı belirtilmektedir

Doğanca (1983), "Manisa İli Turgutlu İlçesine Bağlı İki Orman Köyünde Yayım Açısından Kooperatifleşme ve Kooperatiflere Katılımı Etkileyen Faktörler" araştırılmıştır. Bu araştırmada köylerin sosyo-ekonomik yapıları, modernleşme eğilimleri, köyler arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklar, kooperatifleşme süreci ve

kooperatiflere katılım düzeyini etkileyen faktörler incelenmiştir. İncelenen köylerde üreticilerin kooperatiflere katılım nedenlerinin tarımsal girdilerin düzenli, kolay, daha ucuz fiyatla temin edilmesi olduğu tespit edilmiştir. Kitle haberleşme araçlarını daha fazla kullanan üreticilerin kooperatiflere katılım düzeyleri daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tatlıdil (1984), "Tarımsal Yayım Çalışmalarında Önder Çiftçi Yaklaşımı Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmasında, Çorum ili Sungurlu İlçesindeki önder çiftçiler, önderlik özelliklerine göre incelenmiş ve ortak niteliklerini ortaya koymuştur. Önder çiftçi yaklaşımının uygulanmasında karşılaşılan bazı ekliklerine rağmen, tarımsal yayım çalışmaları açısından önemli bir yöntem olduğu ve Türkiye koşullarında geçerli bir yöntem olarak kullanılabileceği tespit edilmiştir.

Özkaya (1988), "Ege Bölgesinde Seçilmiş Bazı İllerde Süt Sığırcılığına Yönelik Tarımsal Yayım Stratejisinin Analizi" adlı çalışmasında, süt sığırcılığına yönelik uygun bir tarımsal bir tarımsal yayım stratejisinin belirlenmesi ve etkinliğinin arttırılması için alınması gereken tedbirler ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada 102 işlemeden ve tarımsal yayım kuruluşlarından elde edilen veriler ışığında, dağ-ova köyleri için ayrı ayrı belirlenecek yayım stratejilerinin, üretici koşulları da göz önüne alınarak, en çok sorunun bulunduğu konulara yoğunlaştırılması halinde mevcut durumdan çok daha iyi bir başarı düzeyine ulaşılabileceği ortaya konulmuştur. Bunun yanında süt sığırcılığında da üretici koşullarında araştırmalara başlanması gerektiği belirtilmiştir.

Özçatalbaş (1994), "GAP Bölgesinde (Şanlıurfa'da) Tarımsal Yayımın Analizi ve Etkin Bir Yayım Çalışması İçin Gerekli Koşulların Saptanması Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmada pamuk, buğday, arpa ve kırmızı mercimekte üretici uygulamaları ile yayım birimlerinin önerileri arasında 1/3 – 1/2 oranında uyumsuzluk olduğunu ve yayım birimlerinin bilgi kaynağı olarak öneminin düşük (% 10.0'dan daha az) olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte yayım ve araştırma birimlerinin fiziki donanımlarının ve personel sayılarının yetersiz olduğunu, araştırma birimlerinin birbirleriyle ve yayım birimleriyle olan ilişkilerinin mükemmel düzeyde olmadığını, araştırmalarda ekonomik yararlılığa yeterince önem verilmediğini, araştırma konularının çoğunlukla yayım biriminin görüşü alınmadan belirlendiğini, yayım elemanlarının çoğunun deneyimsiz ve bölgede sürekli çalışma

eğiliminde olmadığını belirtmiştir. Bu nedenle bölge düzeyinde, birimler arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi gerektiğini, Akçakale Tarımsal Araştırma Enstitüsü'nün eksikliklerinin tamamlanarak sulu tarıma yönelik hizmet veren bir merkez haline dönüştürülmesini, üretim sistemleri araştırmaları yaklaşımından yararlanılarak, araştırıcı, yayımcı ve üretici tarla düzeyinde bir araya getirilmesi gerektiğini, ayrıca izleme ve değerlendirme konusunda da özel bir önemin verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Taluğ ve ark. (1994), "Yayım Elemanı İstihdam Etme Amaçlı Çiftçi Örgütleri Önder Çiftçi Projesi Örneği" adlı çalışmada projenin tanıtımı yapılmış, projeye üye üreticilerin sahip oldukları işletme genişliği genel olarak yöre ortalamasının üstünde olduğu yani projeye üye olmayanlara göre daha büyük tarım arazisine sahip oldukları tespit edilmiş ve projenin önemi üzerinde durulmuştur. Ayrıca tarımsal yayım ile ilgilenenler için Önder Çiftçi Projesi'nin izlenmesi ve değerlendirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Bayraktar (1997), Tekirdağ İli Malkara İlçesi Köylerinde Trakyabirliğin Tarımsal Yayım Hizmetlerinin Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında Tekirdağ iline bağlı Malkara köylerinde Trakyabirlik Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifine ortak olan üreticiler ve bu üreticilerin tarımsal yayım hizmeti açısından Trakyabirlik ile olan ilişkileri incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, anket uygulanan 175 ortağın yarıdan fazlası % 53.1 orta yaş, yani verimlilik çağındaki gruptan oluşmaktadır. Ortakların % 84'ü en az ilkokul mezunu olduğu ve % 42.3'ü 101 da ve daha fazla tarım arazisine sahip olduğu tespit edilmiştir. Ortakların tarımsal yayım hizmeti açısından bilgi edindiği kaynaklar arasında Trakyabirlik üçüncü sırayı almakta, % 74.8 gibi büyük bir kısmı Trakyabirlik'e bilgi almak için gitmemekte ve Trakyabirlik'te tarımsal yayım açısından bilgi verecek elemanın bulunmadığı tespit edilmiştir.

Özkaya ve ark. (1998), "Kırsal Kalkınmada Çiftçi Katılımının Önemi Üzerine Bir Araştırma: Halilbeyli Köyü Örneği" adlı çalışmada Türkiye'de ilk defa "katılımcı kırsal değerlendirme" (KKD) (Participatory Rural Appraisal, PRA) yaklaşımı kullanılarak İzmir İli Kemalpaşa İlçesinin Halilbeyli Köyünde kırsal kalkınmayı engelleyen etkenler üreticilerle birlikte araştırılmış ve eş zamanlı olarak üreticilerce alınan kararlar kendileri tarafından hayata geçirilmiştir. Araştırma bulgularına göre,

köy düzeyinde şap aşısı yaptıranların oranı % 50'den % 80'e, sağım makinelerine bakım yaptıranların oranı % 1-2'lerden % 100'e, silaj yapanların oranı % 3'ten % 15'e çıkmış, kadın hastalıklarında bilinçli davranış ve dengeli beslenme yayılmıştır. Gerek kadın, gerekse erkeklerin kendilerine güveni artmış ve daha girişimci olmuşlardır.

Gürel ve ark. (1998), "Tekirdağ İlinde Alman Tarımsal Yayım Modeli ve Bu Modelin Etkinliğinin Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında ÖÇP'ne üye işletmeler bu projeye üye olmayanlara göre daha büyük tarım arazisine sahip oldukları ve işletme sahiplerinin daha genç verimlilik çağında ve eğitim düzeyi daha yüksek üreticilerden oluştuğu tespit edilmiştir. ÖÇP üyelerinin büyük bir kesimi tarımsal üretimde değişiklik (yeni ürün denemesi) yaparken, ÖÇP'ne üye olmayanlarda bu oranın düşük olduğu ve Önder Çiftçi Projesi başta bu projeye üye işletmeler olmak üzere üye olmayan komşu işletmelerde de birçok tarımsal faaliyetlerin gelişiminde etkin rol oynadığı saptanmıştır.

Aktaş (2000), "Şanlıurfa Tarım İl Müdürlüğü Bitki Koruma Şubesince Harran Ovası'nda Yürütülen Pamukta Entegre Örnek Çiftçi Mücadele (PÖÇEM) Çalışmasının Bir Değerlendirme Denemesi" adlı çalışmada modelin olumlu yanlarıyla, uygulama esnasında ortaya çıkan eksikliklerine değinilmiş ve öneriler sunulmuştur. Köy ve örnek çiftçi seçimine değinilerek, örnek çiftçilerle çalışma biçimi ve tarımsal yayım çalışma yöntemi üzerinde durulmuştur. Ayrıca örnek çiftçilerle çalışırken beklenmedik bir durumla karşılaşınca çözüm üretilemediği ve durum çözümlemesi yapılmadığı tespit edilmiştir. Örnek çiftçi seçimine, diğer tarımsal üreticilerin de etkin olarak katılımı sağlanmalı ve ayrıca PÖÇEM modelinin belirlenen olumlu yanlarıyla, uygulamada ortaya çıkan eksikliklerine değinilerek bu modelin olgunlaştırılması, yürütülecek çalışmaların iyileştirilmesi yönünde öneriler sunulmuştur.

Karlı (2001), "Önder Çiftçi Projesi Modelinin Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma-Harran Ovası Örneği" adlı çalışmada Önder Çiftçi Projesi Modelinin Harran ovasında uygulanması ve çok sayıda üreticinin katılımıyla oluşturulması, her köyde birkaç üreticinin projede yer almasının sağlanması ve proje konusunda üreticilerin bilgilendirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Boz ve ark. (2002), "Mısır Üretiminin Kahramanmaraş'ta Benimsenmesi ve Yayılmasını Etkileyen Faktörler" adlı çalışmasında mısır üretiminin Kahramanmaraş'taki tarım işletmelerinde benimsenmesi ve yayılması üzerine etki eden sosyo-ekonomik faktörler ve iletişim davranışlarını incelemiştir. Araştırma bölgesi 10 köy 264 çiftçiden oluşmaktadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni; benimseyenler, erken benimseyenler ve geç benimseyenler olarak üç kategoriye ayrılmıştır. Bulgulara göre, mısır üretimini erken benimseyen çiftçilerden daha yüksek eğitim düzeyine, daha büyük işletmelere, daha yüksek gelire, daha çok sulanabilir araziye ve daha çok traktöre sahip olan çiftçiler olduğunu göstermiştir. Erken benimseyen çiftçiler daha çok kredi kullanmakta ve daha çok tarımsal yatırım yapmaktadır. İletişim davranışlarından en yakın şehre seyahat etme sıklığı, fikir önderliği ve yayım elemanlarıyla görüşme sıklığı, mısır üretiminin erken benimsenmesi üzerine etkili olduğu tespit edilmiştir.

Aktaş ve ark. (2002), "Harran Ovası'nda Sebze Üretimi ve Tarımsal Yayım Sorunları" adlı araştırmada Harran Ovası'nda en çok yetiştirilen ve tüketilen üç sebze türü yetiştiriciliğindeki üretim tekniği, işletme ekonomisi, üreticilerin tarımsal kuruluşlar ile ilişkileri ve bunlarla ilgili çözüm önerilerinin belirlenmesi yani üretim tekniği kapsamında, sebze yetiştirme nedeni, sulama yöntemi, gübre kullanımı, toprak analizi, işletme ekonomisi çerçevesinde yetiştiricilerin, ürünleri nerede ve neden orada pazarladığı, birim alandan sebze üretimini nasıl artırmayı düşündükleri gibi konular araştırılmıştır. Ayrıca, tarımsal kuruluşlarla üyelik durumu, tarımsal yayım örgütü ile ilişkileri de ele alınmıştır. Sonuç olarak deneklerin örgütsüz ve işletmelerin küçük olduğu, üretim tekniği konusundaki çalışmaların yetersiz ve işletme ekonomisi yayımının hiç yapılmadığı belirlenmiştir. Sebze üretiminde varolan sorunların çözümü için kamu, özel sektör, üretici, meslek örgütleri ve medyanın bir araya gelerek tarımsal yayım hizmetini bir "Tarımsal Yayım ve Araştırma Komisyonunda" örgütlemeleri, yetiştiricilerin varolan sorunlarına yönelik çalışma yapılması, erek kümenin komisyona katılımını sağlaması, kendilerini örgütleyebileceği ortamı yaratması ve güdülemesi önerilmiştir.

Boz ve ark. (2004), "Çiftçilerin Tarımsal Faaliyetlerde Kullandıkları Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi ve Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışmada Kahramanmaraş'ta çiftçilerin tarımsal faaliyetlerde kullandıkları bilgi

kaynaklarını, yöredeki tarımsal kuruluşların yayım faaliyetlerini ve birbiriyle olan bilgi alışverişlerini belirlemeye çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen verilere göre çiftçilerin çeşitli tarımsal uygulamalar için modern bilgi kaynaklarını kullanma oranının oldukça düşük olduğu, araştırma bölgesinde faaliyet gösteren Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi, Tarımsal Araştırma Enstitüsü ve Ziraat Fakültesi gibi kuruluşların birbiriyle olan işbirliği ve bilgi alışverişi sınırlı düzeyde kaldığı tespit edilmiştir.

Aktaş ve ark. (2004), "Şanlıurfa'da Buğday Tarımının Tarımsal Yayım Açısından Çözümlenmesi" adlı çalışmada Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan ve aşiret düzeni üst yapı kurumlarının hala sürdüğü Şanlıurfa'da buğday tarımının seçilmiş kimi konularında, üreticilerin girdi kullanım davranışı, girdilerin insan sağlığına olan etkisi ve onların bu konudaki bilgi düzeyini çözümleyerek tarımsal yayım çalışmasının konusu, erek küme (targetgroup), çalışma yöntemi, yaymanların hizmet içi eğitimi gibi sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmek amacıyla araştırma yapılmıştır. Araştırma bulguları, iki noktada toplanmıştır. Birincisi, tarımsal yayım örgütüne ilişkin değerlendirme ve öneriler. Bu da kendi içinde tarımsal yayımın konusu, erek küme çalışması, çalışma yöntemi, hizmet içi eğitim ve çevre dostu tarım politikası olmak üzere 5 ana başlık altında gerçekleştirilmiştir. Ve son olarak kurama katkı başlığı altında araştırmadan çıkarılan bilgiler soyutlanarak dile getirilmiştir.

Aktaş (2005b), "Şanlıurfa'da Aşiret Düzeni ve Tarımsal Yeniliklerin Benimsenmesi" konulu araştırmada, Şanlıurfa'da egemen olan aşiret düzeni, toplumsal ekonomik, dinsel, eğitim özellikleri bakımından çözümlenerek içinde bulunulan değişim ve evrimleşme sürecini ortaya konmaktadır. Aşiret yapısı ile tarımsal yayım çalışması arasındaki bağlantının gösterilmesi ve buna ilişkin çözüm yollarının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çıkarım ve öneriler, aşiret düzeni ve tarımsal yayım çalışma yöntemi olmak üzere iki noktada toplanmıştır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırmanın materyali, birincil ve ikincil verilerden toplanmıştır. Materyaller; araştırma bölgesinde bulunan Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği üyelerine, dernekte üyesi bulunan köylerde üye olmayan tarım işletmelerine ve üyesi bulunmayan köylerdeki tarım işletmelerinden, anket yoluyla toplanan veriler, birincil veri kaynağını oluşturmaktadır.

Bölgede değişik tarım kuruluşlarından, araştırma alanının tarımsal yapısına ait bilgilerden yararlanılmıştır. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı İl ve İlçe Müdürlükleri, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı Şanlıurfa Bölge Müdürlüğü vb. kuruluşların yayınlarından faydalanılmıştır. Ayrıca, konuyla ilgili olan diğer araştırmalar, çeşitli istatistikler, kamu ve özel çiftçi kuruluşlarının konu ile ilgili yayınları araştırmanın ikincil veri kaynaklarını oluşturmuştur.

Araştırma Şanlıurfa Merkez, Akçakale ve Harran ilçelerinin köylerini kapsamakta olup, 2005 Nisan-Haziran aylarında gerçekleştirilmiştir.

3.1.1. Araştırma alanının genel fiziksel yapısı

Şanlıurfa ili, konum itibariyle Arap Platformu'nun kuzey bölümleri ile Güneydoğu Torosların orta kısmının güney etekleri üzerinde yer almaktadır (www.sanliurfa.com.tr, 2005). Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Şanlıurfa, doğudan Mardin, batıdan Gaziantep, kuzeybatıdan Adıyaman, kuzeydoğudan Diyarbakır illeriyle çevrilidir. İl'in güneyinde 789 km'lik Türkiye-Suriye uzanmaktadır. Yüzölçümü 18 584 km^2 olan Şanlıurfa GAP alanı içinde yaklaşık olarak % 25'lik bir yer oluşturmaktadır. Yüzölçümünün % 64.7'lik bir kesiminin tarıma elverişliliği ile Şanlıurfa Türkiye ortalamasının (% 36) üzerindedir. 549 m denizden yüksekliği (Anonim, 2004) olan ilin; Harran ve Suruç Ovalarının yanı sıra Bozova, Hilvan, Viranşehir ve Halfeti Ovaları da önemli tarımsal alanını teşkil etmektedir. Şanlıurfa Harran Ovasının kuzeyini Germüş dağları, güneyini Türkiye-

Suriye devlet sınırı, doğusunu Tektek ve batısını Fatik dağları kuşatmıştır (Karlı, 2001; www.sanliurfa.com.tr, 2005).

Şanlıurfa'nın ekonomik yapısı ağırlıklı olarak tarım sektörüne dayanmaktadır. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla içinde tarım sektörünün payı % 43'tür. İl genelinde, 9 tarım satış kooperatifi, 2 tüketim kooperatifi, 70 motorlu taşıyıcılar kooperatifi, 7 toplu iş yeri kooperatifi, 51 konut yapı kooperatifi, 1 üretim kooperatifi ve 10 esnaf ve sanatkarlar kredi ve kefalet kooperatifi bulunmaktadır (www.sanliurfa.gov.tr, 2005)

Araştırma alanını öncelikle ilin merkez köyleri ile sulamaya açılan ve "Aşağı Fırat Projesi" içerisinde yer alan Harran Ovası ve Akçakale ilçelerine bağlı köyler oluşturmaktadır. Çünkü Agro-GAP ÖÇDD'nin üye yoğunluğu genelde Merkez köyler ile Harran ve Akçakale ilçelerine bağlı köylerde daha fazla görülmektedir. Dernek, bunun nedenini danışman, araç ve finansman eksikliği olarak belirtmek ve ayrıca bu yörelerdeki üreticilerin arazi büyüklüğü, işletmelerinde tek söz sahibi olmaları ve ulaşım açısından merkeze en yakın olması olarak gösterilmektedir.

3.1.1.1. İklim durumu

GAP'ın merkezi olan Şanlıurfa ili karasal iklime sahiptir. İlde kışlar ılık ve yağışlı, yazlar ise sıcak ve kuraktır. Deniz etkisinin uzak bulunan ilde karasal iklim sürdüğünden dolayı günlük ve yıllık sıcaklık farkları yüksektir. Yaz aylarında sıcaklık 46.8^{o} ye kadar yükseldiği ve kış aylarında ise, -12.4^{o} ye kadar düştüğü görülür (Anonim, 2004).

Harran Ovası ve merkeze bağlı köylerin deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 400-450 m'dir. Harran bölgesinin yıllık yağış ortalaması 700 mm olmasına karşın, Merkez ilçeye bağlı köylerde ise bu oran 463.1 mm'ye kadar ve Akçakale ilçesinde ise, bu oran 330.9 mm'ye kadar düşmektedir (Anonim, 2004).

3.1.1.2. Ulaşım ve pazar durumu

İlin coğrafik konumu, ulaşım durumunu pek fazla etkilememektedir. Şanlıurfa ili Habur sınır kapısını Kapıkule sınır kapısına bağlayan, Türkiye'nin doğudan batıya kadar ulaşımını sağlayan, Mezopotamya'nın en eski ve en önemli stratejik ticaret yollarından biri olan İpek Yolu üzerinde yer almaktadır. Kentin 11

bin yıllık bir tarihi geçmişi vardır. Bu nedenle ilin gelişmesinde bu stratejik öneme sahip yolun çok büyük bir etkisi vardır. Şanlıurfa ili tüm komşu ilerle karayolu bağlantısı vardır. Akçakale ve Ceylanpınar ilçeleri, Gaziantep-Nusaybin hattında ise demiryolu ulaşımını sağlanmaktadır. Ayrıca, Şanlıurfa ilinde son yıllarda ulaşıma açılan hava alanı vardır.

Araştırma alanı teşkil eden köylerin hemen hemen çoğunun, DSİ'nin kanal çalışmasından dolayı, yolları kapanmış ve yeni yollar açılmış ise de açılan bu yolların bozuk ve mesafesi artmış olmasından dolayı şehre ulaşımı göreli zorlaşmıştır. Yolların bir çoğu hala ham toprak yoldur. Sadece Akçakale ve Viranşehir yolu üzerinde bulunan köylerin yolları asfalttır. Merkez ilçeye bağlı köylerin bazılarına ise ulaşım (coğrafik yapıdan ve yolların bozukluğundan dolayı) oldukça zordur.

Şanlıurfa ilinin önemli tarım ürünleri buğday, pamuk, mısır, mercimek, arpa, susam, antepfıstığı ve sebzedir. Bu ürünlerin çoğu yerel pazarlarda alınıp satılabilmektedir. Şanlıurfa'da fiyatların ilan edildiği ve ürünlerin alınıp satıldığı resmi olarak kurulmuş bir ticaret borsası mevcuttur.

Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifi, Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO), Tekel, Çukurova Tarım Satış Kooperatifleri (Çukobirlik) de Şanlıurfa ilinde yetişen ürünlerin pazarlanmasında büyük rol oynamaktadır. Örneğin pamuk; Şanlıurfa ilinde bulunan pamuk çırçır ve iplik fabrikalarına, tüccarlara ve Çukobirlik'in bölgedeki alım merkezlerine satılmaktadır. Antepfıstığı; Güneydoğu Tarım Satış Kooperatiflerine, serbest piyasada tüccar ve diğer şahıslara satılmaktadır. Sebzeler ise, Şanlıurfa il merkezinde bulunan meyve-sebze halinde satılmakta, il içinde tüketilmektedir. Buğday; Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO)'ne, un, irmik ve makarna fabrikalarına, serbest piyasada tüccarlara ve diğer şahıslara, mercimek; TMO'ya bölgedeki mercimek işletme tesislerine, serbest piyasada tüccarlara ve diğer şahıslara satılmaktadır (Karlı, 2001).

3.1.1.3. Toprak yapısı ve ürün deseni

Şanlıurfa ili toprakları, kalkerli killi kırmızı ve verimli topraklardan oluşmaktadır. Topraklar organik madde zenginidir. Toprak kalınlıkları 1-2 m

arasında değişmektedir. Ovalar kırmızı ve verimli topraklarla kaplıdır (Anonim 1989).

Şanlıurfa ilinin toplam yüzölçümü 1 858 400 ha'dır (www.die.gov.tr, 2005).

Çizelge 3.1. Şanlıurfa'nın arazi varlığı ve tarım potansiyeli (hektar)

1- Toplam Arazi	**1 858 400**
1.1- Toplam Tarım Alanı	**1 200 572**
a- Tarla	964 922
Sulu	295 320
Kuru	669 603
b- Meyve Alanı	106 140
Sulu	1 293
Kuru	104 847
c- Zeytin	330
d- Sebze	20 730
Sulu	16 394
Kuru	4 336
e- Örtü Altı (sulu)	18
f- Nadas Alanı	98 131
g- Kullanılmayan Alan	10 300
1.2- Orman Alanı	**19 504**
1.3- Çayır Mer'a Alanı	**234 357**
1.4- Tarım Dışı Arazi	**403 967**

Kaynak: www.sanliurfa.gov.tr, 2005

Tarım arazisi 1 200 572 ha, orman arazisi 19 504 ha, çayır ve mera arazisi 234 357 ha ve toplam arazi 1 454 433 ha'dır. Tarım dışı arazi ise 403 967 ha'dır (www.sanliurfa.gov.tr, 2005). Orman, çayır ve mera arazisi toplam arazi içinde düşük bir oranda olmasına karşın tarım arazisi yüksek bir alana sahiptir. Bunun nedeni ise, Şanlıurfa ilinin fiziki konumu itibariyle tarım koşullarına uygun olmasıdır (Anonim, 2002a). Fazla dağlık alan olmadığından orman alanı da çok az bir alan teşkil etmektedir. Merkez ilçe köylerinin toprak yapısı da genel Harran Ovasına yakın olduğundan aynı özellikleri göstermektedir. Şanlıurfa Harran Ovası arazisi 225 109 ha'dır. Ova toprakları alüvial ve resüdial topraklardan oluşmaktadır. Arazinin eğimi sulamaya elverişli ve genel eğim % 0-2 arasındadır. Bu topraklar genelde kırmızımsı ve kahve renkli olup, fiziksel ve kimyasal özellikleri bakımından önemli farklılıklar göstermektedir (Karlı, 2001). Bu farklılık sulamaya ve bitki yetiştirilmesine göstereceği davranışların da farklı olacağından, sulanabilir arazilerde toprak ve iklime uyum sağlayan her çeşit tarla ürünleri, sebze ve meyve yetiştirebilme olanakları vardır. Bu gibi topraklarda sulama yapıldığı zaman iki-üç

çeşit ürün yetiştirilebilmektedir (Karlı, 2001). Merkez İlçe köyleri de ovaya yakınlığından dolayı aynı özellikleri hemen hemen göstermektedir.

Şanlıurfa'da yetişen bitkisel ürünler içinde en büyük payı buğday (1 104 633 ton), pamuk (698 020 ton) ve arpa (656 330 ton) almaktadır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2. Şanlıurfa'da yetişen bitkisel ürünler

Ürün	Ekiliş (ha) 2003	Üretim (ton) 2003	Ekiliş (ha) 2004	Üretim (ton)2004
Buğday	387 300	1 200 600	371 565	1 104 633
Arpa	265 355	666 934	274 750	656 330
Kırmızı mercimek	119 650	7 574	119.6	7 574
Nohut	7 870	7 574.5	9 700	9 172
Mısır dane (I. ve II. Ürün)	7 215	42 030	9 847	111 190
Pamuk (kütlü)	168 600	649 960	177 450	698 020
Susam (I. ve II. Ürün)	10 985	4 421	11 635	6 067
Domates	2 836	72 922.5	3 111	92 900
Patlıcan	1 518.1	46 670	1 555	47 440
Biber(sivri-dolmalık-salçalık)	5 055	91 298	5 645	116 825
Üzüm (yaş)	18 946	80 923	18 946	80 923
Antep fıstığı	77 069	32 020	77 069	7 332

Kaynak: www.sanliurfa.gov.tr, 2005

3.1.1.4. Su kaynakları ve sulama durumu

Şanlıurfa ili yer üstü su kaynakları bakımından zengin değildir ancak 2.800 km uzunluğunda ve yıllık debisi 30 milyar m^3 olan Fırat Irmağı Şanlıurfa ilinin ve hatta Türkiye'nin en önemli akarsularından biridir. Türkiye'nin en büyük projelerinden biri olan GAP projesi bu ırmak üzerinde kurulmuş ve bölgedeki ovalara (Suruç, Viranşehir, Hilvan, Ceylanpınar ve Siverek Ovaları) özellikle de Harran Ovasına bu proje hayat vermektedir (www.sutso.org.tr, 2005).

Harran Ovası yer altı suyu potansiyeli bakımından bölgenin en zengin ovasını kapsamaktadır (Karlı, 2001).

Yüzölçümü 817 km^2 olan Atatürk Baraj Gölü'nden şimdiye kadar Şanlıurfa'da 168 000 ha devlet sulaması ve 145 669 ha özel sulama olmak üzere toplam 313 669 ha arazi sulanmaktadır (www.sanliurfa.gov.tr, 2005).

GAP Projesinin tamamlanması ile Harran Ovası'nda, 141 835 ha arazi sulu tarım açılacaktır (Karlı, 2001).

3.1.2. Toplumsal yapı

Toplumsal yapı içinde; bölgenin nüfus durumu, toplumsal ve öğrenim durumu ele alınmıştır.

3.1.2.1. Nüfus durumu

Şanlıurfa ilinin 1990 yılı nüfus sayımına göre 1 001 455 olan nüfusu, 2000 yılı nüfus sayımı sonucuna göre yaklaşık 1 443 422'ye yükselmiştir. Yıllık nüfus artışında binde 36.6 ile ikinci il konumundadır. Kentte nüfus artış hızı % 0.4, köylerde ise % 0.3'tür. Bu nüfusun % 58.3 kent merkezlerinde, % 41.7 ise kırsal alanda yaşamaktadır (www.die.gov.tr, 2005).

1990 yılı sayımına göre 276 528 olan Merkez ilçe kent nüfusu, 2000 yılı nüfus sayımı sonucunda 385 588'e yükselmiştir. Yıllık nüfus artış hızı binde 33.2'dir.

Araştırma alanında yer alan Merkez ilçe ve köylerle birlikte toplam 534 706, Akçakale ilçesinde 77 261, Harran ilçesinde 56 258 kişi yaşamaktadır (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3. Araştırma alanının nüfus dağılımı

İlçeler	Kent		Köy		Toplam	İl Nüfusuna Oranı (%)
	Nüfus	Oran (%)	Nüfus	Oran (%)		
Merkez	385 588	72.1	149 118	27.9	534 706	37.0
Akçakale	32 114	41.6	45 147	58.4	77 261	5.4
Harran	8 784	15.6	47 474	84.4	56 258	3.9
Toplam	426 486	63.8	241 739	36.2	668 225	46.3
İl Toplamı	842 129	58.3	601 293	41.7	1 443 422	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı. (www.die.gov.tr, 2005)

Çizelge 3.3.'de görüldüğü gibi 2000 yılında 1 443 422 olan toplam nüfusun 842 129'ı şehirde, 601 293'ü ise bucak ve köylerde yaşamaktadır. Kırsal kesim olarak adlandırılan köy ve bucak nüfusunun toplam nüfusa oranı % 41.7 iken kent nüfusun toplam nüfusa oranı ise % 58.3'tür. Merkez Akçakale ilçe nüfusu 32 114 iken, köy nüfusu 45 147'dir.

3.1.2.2. Toplumsal ilişkiler

Şanlıurfa'nın bazı ilçe ve köylerinde hala geçerli olan aşiret düzeni üzerine bilgilere bu alanda yapılan araştırmalarda yer verilmemektedir. Aktaş (2005b) bu

özellikten dolayı bulguların gerçeğe yakın açıklanmadığını vurgulamakta ve bu konuda aşağıdaki bilgileri vermektedir:

"Şanlıurfa'da oymak[10]larla hiçbir ilişkisi olmayan köylerin yanı sıra çoğunluğu irili ufaklı yaklaşık 30 oymağa bağlı köyler bulunmaktadır. Oymak, boy (kabile) ve ailelerden oluşmaktadır. Oymakta belirleyici olan akrabalık, kan bağları, soy sop ilişkileridir. Yabancılar oymağa alınmamaktadır. Bir boy, birden çok köyden de oluşabilir. Bu büyüklük oranına bağlıdır. Oymak ve boyun ayrı ayrı başkanları olabilmektedir. Oymak başkanlığı, irsidir; babadan oğla geçmektedir (Beşikçi, 1970). Oymak olmak sayıca kalabalık olmak ve vurucu güç yeteneği ile bağlantılıdır. Şanlıurfa'da oymakların çoğunluğu, başkanının soyadı ile örneğin Bucaklar, İzollar gibi anılmaktadır." Aktaş, yeniliklerin benimsenmesi bağlantısında toprak mülkiyeti hakkında şöyle sürdürmektedir.

"Feodal yapı değişiminden önce her oymağın ortak bir toprağı vardı. Her aile kendine verilen bu toprağı işlerdi. Ancak tapu kadastro ile birlikte oymak ileri gelenleri toprakların aslan payını kendi mülkiyetlerine geçirmişlerdir. Böylece büyük toprak mülkiyeti oluşmuştur. Topraksız oymak mensupları, ekonomik durumlarından dolayı oymağa ve oymak başkanına bağlanmaktadır. Küçük ve ortak işletme sahibi oymak mensuplarının bu bağlılığı, tarımsal yeniliklerin benimsenmesinde önemli bir rol oynamaktadır." Aynı yazar kadın konusunda ise

"Şanlıurfa'daki oymaklar erkek odaklı olmasından dolayı baba ve oymak yöneticilerine kesinlikle itiraz edilmez. Burada kadınların eğitim düzeyi son derece düşüktür. Tarımda çalışmak dışında toplumsal yaşama katkıları çok sınırlıdır. Bu durum, evrimleşme sürecinde önemli bir engelleyici güç olarak ortaya çıkmaktadır. Yayım örgütü, kadın etkenine özen göstermelidir." Biçiminde bir görüş ortaya koymaktadır. Yine toplumsal iletişimle ilgili olarak şöyle sürdürmektedir:

"Şanlıurfa köylerinde kahvehaneler yerine köy odaları vardır. Her türlü iletişim bu odalarda gerçekleşmektedir. Ayrıca yeniliklerin benimsenip yayılmasında bu odalar, önemli işlevsel bir anlama sahiptir." Sonuç olarak oymağı şöyle tanımlamaktadır:

[10] Türkçe Sözlüğe (1974) göre, aşiret Arapça'dan gelmekte ve Türkçe "oymak" anlamındadır. "Aşiret" sözcüğü yerine Türkçe olan "oymak" kavramı kullanılmıştır.

"Kendine özgü hukuk anlayışı olan siyasi, toplumsal, dinsel yanı ağır basan, erkek odaklı, feodal kalıntısı, ekinsel bir kurumdur. Sıkı bir denetim ve dayanışma temelinde gücünü korumaktadır.

3.1.2.3. Öğrenim durumu

Aktaş (2005b) öğrenim durumu ile olarak aşağıdaki sonuca varmaktadır:

"Öğrenim düzeyi, yeniliklerin benimsenmesini etkiler ve öğrenme süreci için yararlı ip uçları verir. Oymak toplumunda, genel olarak öğrenim düzeyi çok düşüktür. İlkokul diploması olanların çoğunluğu dışarıdan girdikleri sınavla almışlardır. Bu ilkokul çıkışlıların bilgisi, basit okuma ve yazma üzerine çıkamamaktadır. Bu oymak mensuplarının çocukları, ailelerine tarımsal üretim sürecinde yardımcı olduklarından okula düzenli gidememektedir. Ancak oymak yöneticilerinin çocukları ise, en iyi devlet ve özel okullarında öğrenim görmektedir. Bu nedenle oymak yönetici ve mensuplarının çocuklarının öğrenim düzeyi arasında bir uçurum vardır."

3.2. Yöntem

Burada, derneğe üye olan deneklerin seçimi ve derneğe üye olmayan deneklerin seçiminde izlenen yöntem açıklanmıştır. Dernek üyeleri yalnızca Merkez ilçe, Harran ve Akçakale'de (Viranşehir'de sadece 1 üye tespit edildi) yoğunlaşmıştır. Tüm denek seçimi bu alanda sınırlanmıştır.

3.2.1. Derneğe üye olan deneklerin seçimi

Birinci aşamada; Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği'nin etkisini belirleyebilmek için ilk önce derneğe üye olan üreticiler dikkate alınmıştır. Şanlıurfa İl Merkezinde bulunan Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği'nde (2005 verilerine göre) 99 üye saptanmıştır. Tespit edilen bu üyeler çeşitli ölçütler (daha önce üye olan üreticiler) açısından sınıflandırılmıştır. Yapılan incelemeler neticesinde en iyi ölçütün (belli bir yıla kadar üye olan üretici sayısı) 2003 yılının sonuna kadar üye olan üreticilerin seçimi olduğu tespit edilmiştir. Amaç, bu üyelerin (yeni kurulma aşamasında olan) proje hakkında daha fazla bilgi sahibi olmalarıdır.

Böylece elde edilen bilgilerden yararlanılmış, dernek üyesi bulunan (30 köy) köyler "Gayeli Örnekleme Yöntemi" ile belirlenmiştir.

Örneğe giren üye sayısı dernek kayıtlarından 81 olarak belirlenmiştir. Fakat 81 üyenin bilgisi elde edilemediğinden (üye bilgilerini dernek yetkililerinden istememize rağmen Derneğin özel politikasından dolayı verilmemiştir) ancak 35 üye ile görüşme yapılabilmiştir. Görüşülen 35 dernek üyesinin tarımsal arazi varlıkları belirlenmiş ve tümüyle anket yapılmıştır.

3.2.2. Derneğe üye olmayan deneklerin seçimi

İkinci tabakada ise, görüşme yaptığımız üye sayısının bir buçuk katı (yani 52 adet) kadar Gayeli Örnekleme Yöntemi ile denek seçilmiş ve dernek üyesi olan köyden dernek üyesi olmayan üreticilere anket uygulanmıştır. Amaç; Agro GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği'nin üyesi bulunan köylerdeki üreticileri derneğin etkileme düzeyinin tespit edilmesidir. Yani aynı köyde üye olan üreticiler, diğer üye olmayan üreticileri etkileyebilmişler midir? sorusuna yanıt aranmıştır.

Örneklemenin diğer üçüncü ve son tabakasında ise, Agro-GAP ÖÇDD üyesi bulunmayan köyler araştırma kapsamına alınmıştır. Burada ÖÇDD çalışmalarının uygulandığı toplam köy sayısı belirlenmiş, bu köyler sahip oldukları tarım arazileri büyüklüklerine göre sıralanmış ve içlerinden dernekte üyesi bulunan köyler değerlendirme dışı bırakılmıştır. Hiç üyesi bulunmayan köylerdeki, üreticiler yine Gayeli Örnekleme Yöntemi ile 58 adet üye olmayan üretici seçilmiş ve bunlar ile anket yapılmıştır. Amaç, Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği'nin çevresinde ne derece duyulduğunu ve örnek alındığının belirlenmesidir.

Kısaca derneğin etkinliğini belirlemek ve başarısını tespit edebilmek amacıyla dernek üyelerine, dernekte üyesi bulunan köylerdeki dernek üyesi olmayan tarımsal üreticilere ve dernekte hiç üyesi bulunmayan köylerdeki tarımsal üreticilere olmak üzere üç ayrı denek kitlesi ile anket yapılmıştır.

Çizelge 3.4. Dernek üyesi olan ve olmayan köylerin listesi

No	Dernek Üyesi Olan Köylerdeki			No	Üyesi Olmayan Köylerdeki	
	Köyler	Üye	Üye Değil		Köyler	Üye Değil
1	Sultantepe	9	4	31	Yenice	1
2	Yarımsu	1	2	32	Çekçek	2
3	Çanakçı (Asr-i Köy)	1	4	33	Umut	1
4	Balkatan (Eğrice)	1	1	34	Çamlıdere	3
5	Gülveren	0	1	35	Uçankuş (Mehmetçik)	1
6	Güzelköy	0	2	36	Havşanlı	2
7	Yenisu	3	2	37	Horozköy	1
8	Zeynepli	0	2	38	Gelibolu	5
9	Geçittepe	1	5	39	Konuklu Beldesi	1
10	Bükdere (El-Hayat)	1	3	40	Kısas Beldesi	3
11	Altınbaşak	1	2	41	Akkeçi	4
12	Karaman	0	2	42	Mermer	1
13	Köşker (Başören) Mezrası	1	1	43	Balkat	2
14	Kılçık	0	3	44	Kırkmağara	1
15	Çakmak	0	3	45	Tülmen	2
16	Boydere	3	2	46	Açıkyazı	1
17	Taşbasan	1	1	47	Kalecik (Kabahaydar)	3
18	Külünçe	0	4	48	Kengerli	1
19	Edene (Gürpınar)	1	2	49	Gülveren (Akçakale)	2
20	Dağeteği (Germüş)	1	2	50	Kurucuk	4
21	Mağaracık	1	4	51	Ambartepe	2
22	Yakınyurt	1		52	Apalı	2
23	Tokoğlu	1		53	Büyükalanlı	1
24	Yaslıca	1		54	İmambakır	1
25	Karakeçili	1		55	Kırmıtlı	1
26	Gözeli	1		56	Tahılalan	1
27	Büyükhan	1		57	Mihraplı	1
28	Mehmetçik	1		58	Kahraman	3
29	Anaz	1		59	Güzeller (Gözeler)	2
30	Alacalı	1		60	Yeniköy	3
	Toplam	35	52		Toplam	58
	Genel Toplam	145				

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Araştırma bulguları, aşağıda beş bölümde sunulacaktır.

4.1. Sosyo-Ekonomik Özellikler

Sosyo-ekonomik yapı içerisinde, üreticilerin; yaş, eğitim, işletme büyüklüğü ve tarımsal üretim faaliyetlere ilişkin veriler toplanmış ve bu veriler değerlendirilmesi yapılmıştır.

4.1.1. Yaş durumu

Tarımda teknolojik gelişmelerin benimsenmesinde, çevre işletmelere yayılmasında, çevredekileri etkileme ve inandırma açısından üreticilerin belirli bir yaşa ulaşmış olması gerekir (Tatlıdil, 1984). Genç yaştaki insanlar, daha verimli, yenilikleri daha çabuk benimseme ve daha araştırıcı gibi özelliklere sahiptirler. Bu nedenle araştırma alanı içinde olan gerek üye, gerekse üye olmayan üreticilerin yaşları (Çizelge 4.1) incelenmeye alınmıştır.

Çizelge 4.1. Üreticilerin yaş durumu

Yaş Durumları	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
20-40	16	45.71	22	42.31	19	32.76
41-60	16	45.71	23	44.23	31	53.45
61-+	3	8.58	7	13.46	8	13.79
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Çizelge 4.1'e bakıldığında, gerek 40 yaşına kadar olan ve gerekse 41-60 yaşlarında olan Agro-GAP ÖÇDD üyesi çiftçilerin oranı birbirine eşit durumdadır. Yani % 45.71'dir. Aynı yaş grubunda bulunan (20-40 yaş) Agro-GAP ÖÇDD üyesi olmayan çiftçilerden daha yüksektir. 41-60 yaş grubundaki ise Dernek üyesi bulunan köylerdeki çiftçilerin oranından (% 44.23) yüksek ama dernek üyesi olmayan köylerdeki çiftçilerin oranından (% 53.45) düşüktür. 61 ve daha yüksek yaşlardaki ÖÇDD üyesi çiftçilerin oranı % 8.58 iken ÖÇDD üyesi olmayan çiftçilerden (sırasıyla % 13.46 ve % 13.79) daha düşüktür.

Varılan bu sonuca göre, Agro-GAP ÖÇDD'nin üyeleri, Dernek üyesi olmayan çiftçilere oranla daha genç ve daha verimli çağda olan üreticilerden meydana geldiği anlaşılmaktadır.

4.1.2. Eğitim durumu

Eğitim, beşikten mezara kadar süregelen ve insanoğlunun kişiliğine, düşüncesine, becerisine, bedeni ve ruh yapısına şekil veren bir değişim sürecidir.

Gerek örgütsel çalışmayı benimsemede (Tatlıdil, 1978) ve gerekse teknolojik gelişmelerin benimsenmesinde ve yayılmasında (Taluğ, 1974) eğitimin rolü büyüktür. Eğitim, kırsal toplumların sosyal ve ekonomik gelişmelerinde önemli bir etken olması nedeniyle Agro-GAP ÖÇDD üyesi olan ve olmayan üreticilerin eğitim durumları ele alınmıştır.

Araştırma bulgularına göre, ÖÇDD üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 13.46'sı ve ÖÇDD üyesi bulunmayan köylerde ise % 8.62'si sadece okur yazar durumunda iken üye üreticilerde bu oran sıfırdır. İlköğretim mezun durumu ise Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 78.84'ü, Dernek üyesi bulunmayan köylerdeki üreticilerin ise % 72.42'si yani büyük bir çoğunluğu ilköğretim mezunu iken, Dernek üyelerinin % 25.72'si ilköğretim mezunudur. ÖÇDD üyelerinin lise ve yüksekokul eğitimi alanların oranı sırasıyla % 28.57 ve 45.71'dir. ÖÇDD üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin lise ve yüksekokul eğitim oranı % 3.85'tir. ÖÇDD üyesi bulunmayan köylerdeki üye olmayan üreticilerin lise eğitim oranı % 13.79 ve yüksekokul ise % 5.17'dir. Üyelerin lise ve eğitim oranları üye olmayan üreticilere oranla çok yüksektir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. Üreticilerin eğitim durumları

Eğitim Durumları	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okur-Yazar	-	-	7	13.46	5	8.62
İlköğretim	9	25.72	41	78.84	42	72.42
Lise	10	28.57	2	3.85	8	13.79
Yüksekokul	16	45.71	2	3.85	3	5.17
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Bu bulgulara bakıldığında ve elde edilen verilere göre Agro-GAP ÖÇDD üyelerinin eğitim düzeyleri daha yüksek (özellikle lise ve yüksekokul) olan üreticilerden oluşmaktadır.

4.1.3. İşletme büyüklüğü ve tarımsal üretim faaliyetleri

İşletme büyüklüğü üreticinin tarımsal alanlardaki yenilikleri benimseme davranışında etkili olabilmektedir. Bu nedenle gerek Agro-GAP ÖÇDD üyesi olanların ve gerekse Agro-GAP ÖÇDD'ne üye olmayanların ortak noktalarını belirlemek için işletme büyüklükleri incelenmeye alınmıştır.

Çizelge 4.3. Üreticilerin işletme büyüklükleri

İşetme Genişlikleri	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1-100	4	11.43	19	36.54	19	32.76
101-250	6	17.14	17	32.69	21	36.21
251-+	25	71.43	16	30.77	18	31.03
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Çizelge 4.3 incelendiğinde, Agro-GAP ÖÇDD üyesi işletmelerin % 11.43'ü 100 da, % 17.14'ü 101-250 dekara kadar ve % 71.43'ü 251 dekar ve daha büyük işletmelerden oluştuğu, Agro-GAP ÖÇDD üyesi bulunan köylerde dernek üyesi olmayan işletmelerin % 36.54'ü 100 da, % 32.69'ü 101-250 dekara kadar, % 30.77'si ise 251 da ve daha fazla arazi büyüklüğüne sahip iken, dernek üyesi bulunmayan köylerdeki işletmelerin büyüklüğü ise, % 32.76'sı 100 da, % 36.21'i 101-250 dekara kadar, % 31.03'ü ise 251 da ve daha fazla arazi büyüklüğüne sahiptir (Çizelge 4.3).

Bu sonuçlara göre, dernek üyesi olan işletmelerin dernek üyesi olmayan işletmelerden daha büyük tarımsal araziye sahip olduğu yani daha geniş işletmelerden meydana geldiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre dernek üyesi olan köylerdeki ile dernek üyesi bulunmayan köylerdeki işletmelerin büyüklüğü arasında fazla bir fark bulunmamaktadır. Her iki sonuç da birbirine yakındır. Daha büyük işletmesi olanlar derneğe üye olmakta ya da büyük işletme sahipleri, Derneğe üye olarak kabul edilmiştir.

İşletmelerin tarımsal üretimine bakıldığında Dernek'e üye olan işletmeler ile Dernek üyesi bulunan köylerdeki işletmeler içinde yalnız hayvansal üretim yapan

işletmeler bulunmamasına rağmen Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan işletmeler içinde sadece % 1.73'ü yalnız hayvansal üretim yapmaktadır.

Sonuç olarak yalnızca hayvansal üretim yapan işletmeler çok azdır. Bu da bitkisel üretimin ağırlıklı olduğuna bir işarettir.

Çizelge 4.4. Üreticilerin üretim durumu

Üretim Durumu	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yalnız bitkisel	27	77.14	44	84.62	54	93.10
Yalnız hayvansal	0	0	0	0	1	1.73
İkisi birlikte	8	22.86	8	15.38	3	5.17
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Çizelge 4.4'deki sonuçlara göre, Dernek üyesi olan işletmelerin büyük çoğunluğu yani % 77.14'ü yalnız bitkisel üretim yaparken, % 22.86'sı ise hem hayvansal hem de bitkisel üretim yapmaktadır. Diğer her iki grup yani gerek Dernek üyesi olan köylerdeki işletme (% 15.38) ve gerekse Dernek üyesi bulunmayan köylerdeki üye olmayan işletmelerin (%5.17) çok azı her iki üretimi birlikte yapmaktadır. Bu sonuçlara göre Dernek üyesi işletmeler her iki tarımsal üretimde de bulunabilmekte ve yenilikleri çabuk benimseyebilmektedir. Diğer iki grup ise yalnız bitkisel üretim yapmaktadır.

Burada üreticilere ikinci ürün yetiştirip yetiştirmedikleri sorulmuş ve alınan yanıtlar çizelge 4.5. verilmiştir.

Çizelge 4.5. İşletmelerde ikinci ürün üretim durumu

İkinci Ürün Üretim Durumu	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	14	40.00	13	25.00	11	18.97
Hayır	21	60.00	39	75.00	47	81.03
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Bu sonuçlara göre, Dernek üyesi olan işletmelerin % 40'ı ikinci ürün (mısır) yetişmekte, % 60' ı ise ikinci ürün yetiştirmemektedir. Dernek üyesi bulunan köylerdeki üye olmayan işletmelerin % 25'i ve dernek üyesi bulunmayan köylerdeki üye olmayan işletmelerin ise % 18.97'si ikinci ürün yetiştirmektedir. İkinci ürün yetiştiren işletmelerde ikinci ürün yetiştirmeye etki eden etmenlerin başında gelir artışı, Derneğin ve komşuların etkisi gelmektedir.

Çizelge 4.6. İkinci ürün yetiştirmeye etki eden etmenler

Etki Durumları	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler	
		Üyesi Bulunan Köyler	Üyesi Bulunmayan Köyler
Agro-GAP ÖÇDD Etkisi	35.71	0.00	0.00
Ekonomik Şartlar (Gelir Artışı)	35.71	61.54	45.45
Devletin Teşviki (TİM)	21.43	15.38	0.00
Diğer Çiftçilerin (Komşuların) Etkisi	7.15	23.08	54.55
Toplam	100.00	100.00	100.00

Bu çıkan sonuçlara göre, Dernek üyelerini ikinci ürün yetiştirmeye % 35.71'i Agro-GAP ÖÇDD ve ekonomik şartlar yani gelir artışı, % 21.43'ü devlet ve % 7.15'i ise diğer komşular etkili olmaktadır. Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan işletmelerin % 61.54' gelir artışı (ekonomik şartlar), % 15.38'i devlet ve % 23.08'i ise diğer (komşu) çiftçiler ikinci ürün yetiştirmede etkili olurken, Agro-GAP ÖÇDD'nin hiçbir etkisi bulunmadığı görülmektedir. Dernek üyesi bulunmayan köylerde Dernek üyesi olmayan işletmelerin ikinci ürün yetiştirmesinde ise % 45.45'i ekonomik şartlar, % 54.55'i ise diğer (komşu) işletmeler etki etmekte iken, bu işletmelere de Agro-GAP ÖÇDD'nin herhangi bir etkisi bulunmamaktadır (Çizelge 4.6).

Sonuç olarak Dernek kendi üyelerinin sadece % 35.71'ne etki ederken üye olmayan işletmelere hiçbir etkisi olmamaktadır. Dernek'in bu konuda amacına ulaştığı söylenemez.

4.2. Agro-GAP ÖÇDD'nin Etkinlikleri

Burada üyelerin tarımsal üretim davranışları ile üretimde kullandıkları girdiler üzerinde Derneğin etki etkinlikleri ele alınacaktır.

4.2.1. Tohum kullanım durumu

Tohum, bitkisel üretimi doğrudan etkileyen faktörlerden biri olduğu için üreticilere tohumluk kullanımında, kendi bilgi ve tecrübelerine göre mi, yoksa yaymana danışıp, ona göre mi hareket edildiği sorulmuştur. Üreticiler tohum çeşit ve miktarı kullanırken davranışları farklılık göstermektedir.

Çizelge 4.7. Üreticilerin tohum kullanım davranışları

Tohum Kullanım Durumu	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Agro-GAP ÖÇDD	21	60.00	0	0.00	0	0.00
Kendi Bildiği	6	17.14	35	67.31	46	79.31
Ortak Karar (Diğer Çiftçilerle)	4	11.43	8	15.38	8	13.79
Yayman	4	11.43	9	17.31	4	6.90
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Dernek üyesi işletmelerin % 60'ı tohum çeşidini üyesi olduğu Dernek danışmanına danışarak belirlerken, % 17.14'ü kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda, % 11.43'ü diğer çiftçiler ile yaymana danışarak hareket etmektedir. Dernek üyesi bulunan köylerde, Dernek üyesi olmayan işletmelerin % 67.31'i kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda, % 15.38'i diğer çiftçilere ve % 17.31'i ise yaymana danışarak hareket etmektedir. Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan işletmelerin ise % 79.31'i kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda hareket ederken, % 13.79'u diğer çiftçilere danışarak ve % 6.90'nı ise yaymana danışarak hareket etmektedir (Çizelge 4.7).

Bu sonuçlar da gösteriyor ki, Dernek üyelerin sadece % 60'ı üyesi olduğu Dernek'e danışırken diğer üye olmayan her iki grup ise kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda hareket etmektedir. Yani yaymanlara pek fazla danışmamaktadırlar. Bu da üreticilerin yaymanlarla ve ilgili kuruluşlarla ilişkisinin zayıf, etkisiz olduğunu ve güvenmediğini ortaya koymaktadır. Nitekim üreticilerin çoğu da "ziraat mühendislerinin verdiği bilgiler kafama yatmıyor ve onlar fazla bilmiyorlar" demişlerdir.

4.2.2. Gübre kullanım durumu

Gübreleme, bitkisel üretimde verim ve kalite artışının elde edilebilmesi için, yapılan toprak tahlillerin sonucuna göre eksik olan minerallerin tespit edilmesiyle toprağa zamanında ve uygun olan gübre çeşidinin ve miktarının verilmesidir. Tarımın en önemli sorunlarından biri de dengesiz, rasgele ve bilinçsiz gübre kullanımıdır. Aşırı bir şekilde gübre kullanımı gibi yetersiz gübre kullanımı da hem üretimi hem de üreticileri olumsuz etkilemektedir. Agro-GAP ÖÇDD üyeleri ve üye olmayanların gübre kullanım davranışları (Çizelge 4.8) incelendiğinde; Agro-GAP

ÖÇDD'ne üye üreticilerin % 48.57'si üyesi olduğu Dernek'e danışarak, % 28.57'si kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda, % 14.29'u diğer komşu çiftçilere ve % 8.57'si ise gübre satıcılarına yani bayilere danışarak gübreleme yapmaktadır. Üye üreticilerin danışmana, diğer tarım kuruluşlarından olan TİM'e hiç danışmadığı ortaya çıkmaktadır.

Bununla ilgili, GAP KİB tarafından yapılan bir araştırmaya göre; Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ortak hareket etmekte sınırlı olduğu, çoğunun birbirinden haberdar olmadıklarını, devlet kurumlarıyla ise ilişkilerinin, kişilere bağlı olarak geliştiğini belirtmektedir (Anonim, 2002b).

Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 73.08'i kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda, % 11.54'ü diğer komşu çiftçiler ile gübre bayilerine ve % 3.84'ü ise yaymana danışarak gübreleme yapmaktadırlar. Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin Dernek'e hiç danışmadığı görülmektedir. Üreticilere bunun nedeni sorulduğunda "böyle bir dernekten haberlerinin olmadığını" söylemişlerdir.

Bu sonuca göre Dernek, üyesi bulunan köylerde etkili çalışmamakta ve ayrıca dernek üyelerinin diğer üye olmayan üreticilere bilgi vermediği ve bireysel hareket ettiği, diğer üreticileri etkileyemediği ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 4.8. Üreticilerin gübre kullanım davranışları

Gübre Kullanım Durumu	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Agro-GAP ÖÇDD	17	48.57	0	0.00	0	0.00
Kendi Bildiği	10	28.57	38	73.08	40	68.97
Ortak Karar (Diğer Çiftçilerle)	5	14.29	6	11.54	3	5.17
Gübre Bayileri	3	8.57	6	11.54	7	12.07
Yayman	0	0.00	2	3.84	8	13.79
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan işletmelerin % 68.97'si kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda hareket etmekte iken, % 5.17'si diğer komşu çiftçilere, % 12.07'si gübre bayilerine ve % 13.79'u ise yaymana danışarak gübreleme yapmaktadır. Dernek üyesi bulunmayan köylerdeki işletmelerin Agro-GAP ÖÇDD'ne hiç danışmadığı görülmektedir. Bunun nedeni sorulduğunda "böyle

bir dernekten haberlerinin olmadığı" ve bazıları ise "bizlere bilgi vermiyorlar" demişlerdir.

4.2.3. Tarımsal ilaç kullanım durumu

Bitkisel üretim yaparken, verim ve kaliteyi etkileyen bitkisel hastalık ve zararlıların, ürünlere verdiği zarar sonucu, ürünlerin pazarlanmasında büyük sorunlarla karşılaşılmaktadır. Bunun neticesinde ürün kaybı ve maliyetlerde bir artma olmaktadır. Bu gibi kayıpları önlemek amacıyla zararlı canlı gruplarına karşı değişik mücadele yöntem ve teknikleri geliştirilmiştir. Tarımsal ilaç kullanılması ile birlikte, çevre kirlenmesi, doğa dengesinin bozulması, zararlı organizmaların kullanılan ilaçlara karşı bağışıklık sistemini kazanması gibi problemlerle de karşı karşıya kalınmaktadır. Bu gibi sorunların çözümü için entegre mücadele yöntemi yapılmaktadır (Anonim, 1998).

Şanlıurfa'da, sulu tarım yapılmaya başlanmasıyla birlikte, hastalık ve zararlılar da buna paralel olarak artmaya başlamıştır. Üreticilerin, tarımsal üretim esnasında, hastalıklı tohum ve fidelerin kullanılması bu artışı hızlandırmıştır. Ayrıca üreticilerin sulu tarımla birlikte yeni teknik ve bitki çeşitleriyle karşılaşmaları, bu konuda ortaya çıkan sorunlarla nasıl mücadele edeceklerini bilmemeleri, konu ile ilgili yapılacak yanlış uygulamalara neden olmaktadır (Karlı, 2001).

Üreticilerin ilaç kullanımdaki davranışları (Çizelge 4.9) incelendiğinde, tercih edilen ilaçlar ve uygulaması konusunda üreticilerin davranışları Dernek'e üye olan ve üye olmayanlar arasında farklılık görünmektedir.

Çizelge 4.9. Üreticilerin tarımsal ilaç kullanım davranışları

Tarımsal İlaç Kullanım Durumu	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Agro-GAP ÖÇDD	21	60.00	0	0.00	0	0.00
Kendi Bildiği	5	14.28	18	34.61	8	13.79
Ortak Karar (Diğer Çiftçilerle)	4	11.43	2	3.85	5	8.62
İlaç Bayileri	4	11.43	27	51.92	37	63.80
Yayman	1	2.86	5	9.62	8	13.79
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Agro-GAP ÖÇDD'ne üye işletmelerin % 60'ı üyesi olduğu Dernek'e danışırken, % 14.28'i kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda hareket etmekte, % 11.43'ü tarımsal ilaç bayilerine ve yaymana danışarak ilaçlama yaptıkları belirlenmiştir. Üyelerin çoğunluğu Dernek'e danışarak ilaçlama yaparken geriye kalan kısmı kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda hareket etmeleri, komşu çiftçilere ve ilaç bayilerine danışmaları ileride telafi edilemeyecek sorunlara neden olabilir. Bu konuda Agro-GAP ÖÇDD, üyelerini, ilaç kullanımı konusunda bilgilendirmesi ve yayım çalışmalarına önem vermesi gerekmektedir.

Diğer taraftan Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan işletmelerin % 34.61'i kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda ilaçlama yaparken, % 3.85'i diğer komşu çiftçilerin bilgi ve tecrübesinden yararlanmakta, % 51.92'si tarımsal ilaç bayilerinin ve % 9.62'si ise yaymanın tavsiyeleri doğrultusunda ilaçlama yapmaktadır. Harran Ovası'nda yapılan bir araştırmada (Aktaş, 2000) bu durum teyit edilmektedir.

Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan işletmelerin % 13.79'u kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda hareket ederken, % 8.62'is diğer komşu çiftçilerin bilgi ve tecrübelerine danışmakta, çoğunluk bir kısmı olan % 63.80'i tarımsal ilaç bayilerinin tavsiyeleri doğrultusunda hareket ederken, % 13.79'u ise yaymanın tavsiyeleriyle hareket etmektedir. Üye olmayan işletmelerin bu tutum ve davranışları ileride çok büyük sorunlar meydana getirebilir. Çünkü üye olmayan üreticiler, ilaç bayilerinin tavsiyeleri ile kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda hareket ettikleri ve buna göre ilaçlama yaptıkları belirlenmiştir. İlaçlama konusunda ilgili kuruluşların üreticileri bilgilendirmesi ve yayım çalışmalarına büyük önem vermesi gerekmektedir. Ayrıca Dernek'in bu konuda hem kendi üyelerine hem de diğer üye olmayan işletmelere karşı ne kadar yetersiz kaldığı, gerekli bilgi veremediği ve yeterli yayım çalışması yapamadığı ortaya çıkmaktadır. Derneğin tüzüğünde, hem üye üreticilere hem de üye olmayan üreticilere yönelik bilgi ve tarımsal alandaki değişimlerin üreticilere aktarımını amaçlanmaktadır.

4.2.4. Sulama durumu

GAP'ın bölgede başlaması ile birlikte verimi etkileyen en önemli etmenlerden biri olan su sorunu da ortadan kalkmış bulunmaktadır. Ancak bölgede verim ve kalite

artışının sağlanması için, toprağı ve suyu iyi, tekniğine uygun olarak kullanılması gerekmektedir. Çünkü sulu yapılan tarım daha çok bilgi, tecrübe ve disiplin gerektirmektedir.

Dernek üyesi ve üyesi olmayan üreticilerin üretim aşamasında sulamayı yaparken hangi ürünü nasıl ve kaç kez sulayacakları konusundaki tutum ve davranışları sorulduğunda üye ve üye olmayan üretici grupları arasında farklılıklar gözlenmiştir.

Çizelge 4.10. Sulamada üretici davranışları

Sulama Durumu	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Agro-GAP ÖÇDD	16	45.71	4	7.69	0	0.00
Kendi Bildiği	11	31.43	26	50.00	39	67.24
Ortak Karar (Diğer Çiftçilerle)	5	14.29	0	0.00	0	0.00
Kuru Tarım	3	8.57	19	36.54	14	24.14
Yayman	0	0.00	3	5.77	5	8.62
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Dernek üyesi işletmelerin % 45.71'i üyesi olduğu Agro-GAP ÖÇDD'nin tavsiyeleri doğrultusunda hareket ederken, % 31.43'ü kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda hareket etmekte, % 14.29'u diğer komşu çiftçilerin bilgi ve tecrübelerinden faydalanmakta ve 8.57'si ise kuru tarım yapmaktadır. Bu sulama konusunda da üyelerin yaymana, diğer tarım kuruluşlarına hiç danışmadığı görülmektedir. Bu çıkan sonuçlara bakıldığında Dernek üyelerinin kendi bilgi ve tecrübeleri ile diğer komşu üreticilerin bilgi ve tecrübelerinden faydalanma oranlarının (% 31.43 + % 14.29 = % 45.72) toplamı, Dernek'e danışarak hareket eden üyelerin yüzdesine (% 45.71) hemen hemen eşit durumdadır. Bu sonuca göre; Dernek kendi üyelerine gerekli bilgiyi verememekte ve ayrıca yayım çalışması yapamamaktadır. Diğer taraftan Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan işletmelerin % 7.69'u Agro-GAP ÖÇDD'ne danışırken, % 50'si kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultunda hareket etmekte, % 5.77'si yaymana danışarak sulama yapmaktadır. % 36.54'ü ise kuru tarım yapmaktadır. Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan işletmelerin % 67.24'ü kendi bilgi ve tecrübeleri, % 8.62'si yaymanın tavsiyeleri doğrultusunda hareket etmektedir. % 24.14'ü ise kuru tarım yapmaktadır (Çizelge 4.10). Bu durum ileride telafisi zor örneğin sulama sonucu

taban su seviyesinin yükselmesine ve toprakta tuzlanmaya sebep olacak, bu da verimi ve kaliteyi düşürecektir. Zaten araştırma bölgesindeki şikayetlerin başında da tuzluluk gelmektedir.

Sonuç olarak, hem Agro-GAP ÖÇDD, hem de diğer tarımsal kuruluşlar üreticilere gerekli olan bilgiyi vermekte yetersiz kalmaktadır. Üreticilerin sulama konusunda bilgilendirilmesi ve bu konularda tarımsal yayım çalışmalarına gereken önemin verilmesi beklenir.

4.2.5. Toprak tahlili yaptırma durumları

Araştırmaya konu olan üye ve üye olmayan üreticilere bugüne kadar hiç toprak tahlili yaptırıp yaptırmadıkları sorulmuştur. Verilen yanıtlar üye ve üye olmayanlar arasında farklılık arz etmektedir (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.11. Toprak tahlili yaptırma davranışları

Toprak Tahlili Yaptırma Durumu	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	32	91.43	23	44.23	20	34.48
Hayır	3	8.57	29	55.77	38	65.52
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Çizelge 4.11 incelendiğinde Dernek üyesi işletmelerin % 91.43'ü toprağını tahlil ettirirken, % 8.57'si ise toprağını hiç tahlil ettirmemiştir. "İhmallık, bilgisizlik veya toprağımı tanıyorum" gibi nedenler gösterilmiştir. Dernek bu konuda üyelerini bilgilendirmeli ve gereken yayım çalışmalarını yapmalıdır. Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan işletmelerin % 44.23 toprağını tahlil ettirdiğini söylerken, % 55.77'si ise toprağını hiç tahlil ettirmemiştir. Dernek etkisinin çok az olduğu görülmektedir. Diğer taraftan Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan işletmelerin % 34.48'i toprak tahlili yaptırırken, % 65.52'si büyük bir çoğunluk toprağını hiç tahlil ettirmemiştir. Bu iki gruba da nedeni sorulduğunda "bilgisizlik ve ihmallık" olduğunu söylemektedirler. Dernek üyesi bulunan köylerde Dernek üyeleri olduğu halde diğer üyeleri etkileyemediği belirlenmiştir. Bu durum bilinçsiz tarım yapıldığını ve ekim zamanında rasgele gübre, tohum kullanıldığını ve ilaçlama yapıldığını ortaya koymaktadır. Bu tutum ve davranışlar gübre kullanımını özellikle üretimi olumsuz etkileyeceğinden, üreticilerin toprak tahlili konusunda

bilgilendirilmesi ve bu konudaki yayım çalışmalarına gereken önemin verilmesi gerekmektedir.

Çizelge 4.12. Her ekimden önce toprak tahlili yaptırma davranışları

Her Ekimden Önce Toprak Tahlili Yaptırma Durumu	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	24	68.57	4	7.69	2	3.45
Hayır	11	31.43	48	92.31	56	96.55
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Çizelge 4.12 incelendiğinde Dernek üyesi işletmelerin % 68.57'si her yıl ekimden önce toprak tahlili yaparken, % 31.43'ü her yıl ekimden önce toprak tahlili yaptırmamaktadır. Bunun nedeni sorulduğunda "bilgisizlik ve toprağımı tanıyorum, gerek yok" yanıtını vermektedirler. Burada Dernek üyelerinin üçte birine gerekli bilgiyi vermediği ve üyeleri üzerinde etkisinin olmadığı ortaya çıkmaktadır. Üyeler bu konuda bilgilendirilmelidir. Çünkü yapılan tarım verimsiz, maliyeti yüksek ve kalitesi düşük olacaktır. Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan işletmelerin % 7.69' her yıl ekimden önce toprağını tahlil ettirirken, % 92.31'i olan büyük bir çoğunluk ekimden önce toprağını tahlil ettirmemektedir. Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin % 3.45' toprağını her yıl tahlil ettirirken büyük bir çoğunluk olan % 96.55'i ekimden önce toprağını tahlil ettirmemektedir. Bu sonuç korkutucudur. Çünkü tarımsal üretim esnasında bir çok kıt olan kaynakların israfına, yok olmasına ve işletmenin ekonomik yönden olumsuz etkilenmesine neden olacaktır. Burada Dernek üyesi bulunan köylerde Dernek'in hiçbir etkisinin olmadığı, üreticilere bu konuda bilgiyi vermediği ve ayrıca etkili bir yayım çalışması yapamadığı ortaya çıkmaktadır. Dernek ve ilgili kuruluşlar toprak tahlilinin önemi konusunda üreticileri bilgilendirmeli ve yayım çalışmalarına gereken önemi vermesi gerekmektedir.

Diğer taraftan üreticilere niçin toprağını her yıl tahlil ettirmediği sorulmuştur. Dernek üyesi üreticilerin % 27.27'si bilgisizlik ve ihmallık derken, % 54.55'i gerek olmadığını, toprağını tanıdığını, % 18.18'i ise sonuçların güvenilir olmadığı yani tarımsal kuruluşlara güvenmediğini söylemektedirler. Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 79.17'i bilmediğini (bilgisizlik) olduğunu söylerken, % 18.75'i toprağını tanığını, % 2.08'i ise sonuçlara güvenmediği ifade etmektedirler.

Dernek üyesi bulunmayan köylerdeki üreticilerin % 69.64'ü bu konuyu bilmediklerini, % 17.86'sı toprağını tanığını ve % 12.50'si tarımsal kuruluşlara yani sonuçlara güvenmediğini söylemektedirler (Çizelge 4.13).

Bu konuda hem Agro-GAP ÖÇDD'ne hem de diğer tarımsal kuruluşlara önemli görevler düşmektedir. Ayrıca, bu konuda tarımsal yayım görevini yapan kuruluşların gereken yayım çalışmalarına önem vermediğini ve iyi bir yayım çalışması yapmadığı, üreticileri bilgilendirmediği, Dernek, üyesi bulunan köylerde ve diğer komşu köylerde etkili çalışmadığı ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu sonuca göre, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin oranı, dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin oranından büyüktür.

Çizelge 4.13. Toprak tahlili yaptırmama nedenleri

Toprak Tahlili Yaptırmama Nedenleri	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler	
		Üyesi Bulunan Köyler	Üyesi Bulunmayan Köyler
	%	%	%
Bilgisizlik	27.27	79.17	69.64
Toprağımı tanıyorum	54.55	18.75	17.86
Sonuçlar güvenilir değil	18.18	2.08	12.50
Toplam	100.00	100.00	100.00

4.2.6. Gübre ve ilaç kullanımı

Tarımın en önemli sorunlarından biri de kuşkusuz dengesiz ve bilinçsiz gübre ve ilaç kullanımıdır. Toprağın ihtiyacı olan gübrenin yetersiz verilmesi ya da gereğinden fazla gübre kullanımı bitkisel üretimi ve işletmelerin ekonomik durumlarını olumsuz etkileyen etmenlerin başında gelmektedir.

Agro-GAP ÖÇDD üyelerine üye olmadan önce ve üye olduktan sonra gübre ve ilaç kullanımında nasıl bir değişiklik olduğu sorulmuş ve bazılarında gübre kullanım miktarlarından yok denecek kadar bir azalma yani tasarruf sağlanmıştır. Çizelge 4.14 incelendiğinde Agro-GAP ÖÇDD projesine dahil olmadan önce üreticilerin % 37.14'ü dengeli-bilinçli gübre kullandığını, % 20'si çok yani aşırı gübre kullandığını ve % 42.86'sı ise gübre kullanma davranışında herhangi bir değişiklik olmadığını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.14. Üye olmadan önce üreticilerin gübre ve ilaç kullanım davranışları

Uygulanan Tarımsal Yenilikler	Agro-GAP ÖÇDD'ne Üye Olmadan Önce							
	Az (Dengeli-Bilinçli)		Çok		Aynı (Değişmedi)		Toplam	
Gübre Kullanımı	13	37.14	7	20.00	15	42.86	35	100.00
İlaç Kullanımı	12	34.29	11	31.43	12	34.28	35	100.00

Diğer taraftan yine işletmelerin % 34.29'u az (dengeli-bilinçli), % 31.43'ü çok (rastgele) ilaç kullandığını, % 34.28'i ise ilaç kullanımında herhangi bir değişiklik olmadığını belirtmişlerdir (Çizelge 4.14).

Çizelge 4.15. incelendiği zaman, üreticiler ÖÇP'ye (Agro-GAP ÖÇDD'ne) üye olduktan sonra işletmelerin % 45.71'i bilinçli (toprak analiz sonuçlarına göre) gübre kullanırken, % 11.43'ü gübre kullanım miktarını arttırdığını ve % 42.86'sı gübre kullanım davranışında herhangi bir değişiklik olmadığını belirtmektedir. Ayrıca, üye işletmelerin % 42.86'sı tarımsal ilaç kullanım miktarını azaltırken, % 22.86'sı ilaç kullanım miktarını arttırdığını, ve % 34.28'i ise ilaç kullanım miktarında herhangi bir değişiklik olmadığını belirtmektedirler.

Çizelge 4.15. Üye olduktan sonra üreticilerin gübre ve ilaç kullanım davranışları

Uygulanan Tarımsal Yenilikler	Agro-GAP ÖÇDD'ne Üye Olduktan Sonra							
	Az (Dengeli-Bilinçli)		Çok		Aynı (Değişmedi)		Toplam	
Gübre Kullanımı	16	45.71	4	11.43	15	42.86	35	100.00
İlaç Kullanımı	15	42.86	8	22.86	12	34.28	35	100.00

Şimdi bu çıkan sonuçlara göre Dernek üyesi olmadan önce ve üye olduktan sonra işletmelerin gübre ve ilaç kullanım davranışları arasında oransal fark bize Agro-GAP ÖÇDD'nin başarısını verebilir (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.16. Dernek'in gübre ve ilaç kullanımdaki başarı durumu

Uygulanan Tarımsal Yenilikler	Agro-GAP ÖÇDD'ne		
	Üye Olmadan Önce (%)	Üye Olduktan Sonra (%)	Agro-GAP ÖÇDD'nin Başarı Oranı (%)
Gübre Kullanımı	37.14	45.71	8.57
İlaç Kullanımı	34.29	42.86	8.57

Görüldüğü gibi, üreticilerin ÖÇP'ye üye olmadan önce gübre ve ilaç kullanım oranları ile üye olduktan sonra gübre ve ilaç kullanım oranları arasındaki fark aynı çıkmakta yani Dernek başarı oranı sadece % 8.57'dir. Çok düşük bir orandır. Bunun nedeni, üye deneklere neden gübre ve ilaç kullanımında Dernek tavsiyelerine

uymuyorsunuz? Sorusu sorulduğunda: "Dernek danışmanı yok ve bu yüzden gerekli bilgiyi alamadıklarını" belirtmişlerdir. Ayrıca Dernek'te çalışan eski bir danışmanın olduğunu onun da ilaç bayi dükkanı açtığını ve fazla kendileri ile ilgilenemediğini belirtmişlerdir. Bilinçli gübreleme ve ilaçlama yapamadıklarını, tarımsal yenilikleri uygulayamadıklarını, bu konuda bilgilerinin eksik olduğunu ve hem Dernek'ten, hem de ilgili yayım kuruluşlarından yardım beklediklerini belirtmişlerdir. Diğer taraftan ilaçlama konusunda ilaç firmaları gerekli bilgiyi veriyor ama o da kendi ilaçlarını satma gayreti peşinde olduğunu ve verilen ilaçların çoğunun iyi gelmediğini hatta bitkilerine zarar verdiğini söylemektedirler.

Bir kısım üreticiler derneğe üye olduktan sonra gübreleme konusunda Dernek yetkililerinden (danışman olmadığından, Dernek yöneticilerinden) bilgi almışlar ve dekara kullandıkları gübre miktarlarından bazen azalma olmuş ve tasarruf sağlamışlar, bazen de gübreyi yetersiz kullanan üreticiler gübre kullanım miktarlarını arttırmışlardır. Böylece bilinçli gübre kullanmaya başlamışlardır. Ancak bu oran sadece % 8.57'dir. Diğer üyelere % 91.43'lük olan kesime ve diğer üye olmayan üreticilere gübreleme, ilaçlama konusunda bilgi verilmesi ve bu konuda yayım çalışmalarına gerekli önemin gösterilmesi gerekmektedir. Çünkü bu konuda bilgi eksikliklerinin olduğunu, bilinçli bir üretim yapamadıklarını söyleyen üreticilerin sayısı çok fazladır. Kendileriyle ilgilenilmesini ve üretim konusunda bilgilendirilmelerini istiyorlar. Başka deyişle, denekler kendi inisiyatiflerini kullanarak bilgi aramamaktadır. Tembel, pasif bir tavır sergilemektedirler.

Sonuç olarak Agro-GAP ÖÇDD gübre ve ilaç kullanımı konusunda başarı oranı sadece % 8.57 olarak tespit edilmiştir. Çevredeki diğer üye olmayan işletmelere etkisi görülmemektedir.

4.2.7. Üreticilerin kayıt/defter tutma davranışları

Modern tarım yapmanın önemli koşullarından birisi de işletmelere ait bilgilerin düzenli olarak tutulmasıdır. Defter tutmadaki amaç, üretici işletmesinin karlı olup olmadığını tespit etmesi ve gelecekteki üretim planlarını, yenilikleri ve uygulamalarını kayıt altına aldığı verileri doğrultusunda yapabilmektir. Şanlıurfa üreticilerinde bu davranış henüz gelişmemiştir. Bunun nedeni ise, Şanlıurfa'da ticari

tarımın henüz gelişmemesi (çoğunluğunun geçimlilik tarım yapması), üye olmayan işletmelerin çok parçalı/küçük oluşu ve atadan kalma yöntemlerle tarımsal üretimin yapılmasıdır. İşte Dernek üyelerinin ve üye olmayanların bu konudaki davranışları incelenmiştir. İşletmelere kayıt/defter tutuyor musunuz? diye sorulmuş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.17. Üreticilerin kayıt/defter tutma durumu

Kayıt/Defter Tutma	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	15	42.86	4	7.69	8	13.79
Hayır	20	57.14	48	92.31	50	86.21
Toplam	35	100	52	100.00	58	100.00

Bu çıkan sonuçlara, göre Dernek üyesi üreticilerin % 42.86'sı, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 7.69'u ve Dernek üyesi bulunmayan köylerdeki üreticilerin ise % 13.79'u işletmelerinde kayıt/defter tuttuğunu söylerken, Dernek üyesi üreticilerin % 57.14'ü, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 92.31'i ve Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin ise % 86.21'i işletmelerinde kayıt/defter tutmadıklarını belirtmektedirler. Dernek üyesi üreticiler Dernek'e üye olduktan sonra böyle bir kayıt tutmaya başladıklarını söylerken kendi köylerindeki üye olmayan üreticilere ise bu konuda herhangi bir bilgi vermediği tespit edilmiştir. Çünkü Dernek üyesi köylerde, üye olmayan üreticilerin kayıt tutma oranı, Dernek üyesi bulunmayan köylerdeki kayıt tutan üreticilerin oranından düşüktür (Çizelge 4.17). Modern bir tarım yapılabilmesi ve yeniliklerin işletmelerde uygulanabilmesi, Şanlıurfa üreticisine bu konuda gereken bilginin verilmesi için tarımsal yayım çalışmalarına önem verilmelidir. İşletmelerinde kayıt tutmayan üreticilere nedeni sorulduğunda, bu konu hakkında bilgilerinin olmadığını, nasıl tutulacağını bilmediklerini ve arazilerinin küçük olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca danışmanın bilgi ve yardımını beklediklerini söylemektedirler.

Sonuç olarak daha çok Dernek üyesi üreticiler kayıt/defter tutmakta, Dernek üyeleri daha bilinçli tarım yapmakta ve bu konuda diğer üye olmayan üreticilere oranla daha ileridedir. Dernek bu konuda başarılı olduğu söylenebilir. Çünkü

üyelerin % 42.86'sı kayıt/defter tutmaktadır. Bu da üyelerin eğitim seviyesinin yüksekliğine bir işarettir.

İşletmelerinde kayıt/defter tutan üreticilere hangi kayıtları tuttuklarını ve kayıt/defter tutma konusunda Dernek danışmanının yardımcı olup olmadığı sorulmuştur (Çizelge 4.18).

Çizelge 4.18. İşletmelerin kayıt/defter tutma oranları

Kayıt Türleri	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
		Üyesi Bulunan Köyler	Üyesi Bulunmayan Köyler	Dernek Etki Oranı	Dernek Başarı Oranı
	%	%	%	%	%
Gelir/Gider Kayıtları	42.86	7.69	13.80	35.17	29.06
Dekara Kullanılan İlaç	40.00	7.69	12.07	32.31	27.93
Dekara Kullanılan Gübre	40.00	7.69	12.07	32.31	27.93
Dekara Kullanılan Tohum	40.00	7.69	12.07	32.31	27.93
Rantabilite	40.00	7.69	12.07	32.31	27.93

Bu çıkan sonuçları analiz edersek, Dernek üyelerinin % 42.86'sı gelir/gider kayıtlarını, % 40'ı dekara kullanılan ilaç, gübre, tohum kayıtlarını ve bunların rantabilitesini yapmaktadır. Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 7.69'u gelir/gider kayıtlarını, dekara kullanılan ilaç, gübre, tohum ve bunların rantabilitesini (karlılık) yaparken, Dernek üyesi bulunmayan köylerdeki üreticilerin ise % 13.80'i gelir/gider kayıtlarını, dekara kullanılan ilaç, gübre, tohum kayıtlarını tutmakta olduğu ve bunların karlılık (rantabilite) hesaplarını yaptığı tespit edilmiştir (Çizelge 4.18). Burada Agro-GAP ÖÇDD'nin etki oranı gelir/gider kayıtlarında % 35.17 ve diğer kayıtlarda % 32.31'dir. Başarı oranı gelir/gider kayıtlarında % 29.06 ve diğer kayıtlarda ise bu oran % 27.93'tür. Agro-GAP ÖÇDD'nin kayıt/defter tutma konusunda çevresinde etkili olmadığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni ise, Dernek danışmanının bu konuda yeterli eğitim almadığı buna rağmen Dernek üyelerine bu konuda, bilgisi dahilinde yardımcı olduğu tespit edilmiştir. Örneğin; Araştırma kuruluşlarına birlikte gidilmesi, üyelerle bire bir ilgilenmesi ve üyelerin güdülenmesidir.

4.2.8. Üreticilerin iletişim ilişkileri

Aktaş (2005a) iletişim sözcüğünün; İlk kez Türk Dil Kurumu'nun 1974 baskısındaki Türkçe Sözlüğü'ne girdiğini belirtmektedir. İletişim bu sözlükte şöyle açıklanmaktadır. " Telefon, telgraf, radyo gibi aygıtlarla haberleşme; bir olayı, bir düşünceyi bir yere iletme."

Özkaya (1996) iletişimi, "anlam ve fikirlerin bir kişiden diğerine iletebildiği bir süreçtir" diye tanımlamıştır. Özçatalbaş ve Gürgen (1998)'e göre iletişim: "Sözcüklerin, resimlerin, figürlerin, grafiklerin vb. sembollerin kullanılarak bilgi, düşünce, duygu ve becerilerin aktarılmasıdır." tanımlamaktadır. Aktaş (2005a) iletişimi en ayrıntılı bir şekilde şöyle tanımlamıştır: "Toplumsal yaşamda, birimlerin (insan ya da örgüt) ortak simgelerle, bir aracın yardımı ile ya da araçsız olarak benzer duygu ve düşünceleri, yaşam deneyimlerinin kazandırdığı bilgilerin, kesintisiz süren çok yönlü toplumsal, psikolojik bir süreç içinde, bir diğerine aktarmasıdır."

Tarımsal alanda meydana gelen teknolojik gelişmelerin üreticilerce tanınması ve benimsenmesi için üreticilerin teknolojik değişimlerden düzenli olarak bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu bilgi akışının üreticilere düzenli ulaştırılmaması halinde teknolojik gelişmeler üreticiler tarafından düzenli ve sağlıklı olarak uygulanması olanaksız olacaktır. Üreticiler teknolojik gelişmelerden haberdar olmak, ekonomik verim artışı ve kaliteli üretim yapabilmek için genelde tarım kuruluşları, TV, radyo, gazete, dergi, broşür ve diğer çevre komşulardan bilgilendikleri ve ayrıca iletişimi, bazen köy dışına, şehre yapılan seyahatlerle ya da köye gelen kişilerle (yayman) sağladıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.19. İşletmelerin bilgi kanallarından yararlanma oranları

Bilgi Kaynakları	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tarım Kuruluşları	2	5.71	9	17.31	11	18.97
Agro-GAP ÖÇDD	22	62.86	2	3.85	0	0.00
Radyo /TV	10	28.57	21	40.38	26	44.83
Broşür, Gazete, Dergiler	1	2.86	0	0.00	1	1.72
İlaç ve Gübre Bayileri	0	0.00	12	23.08	13	22.41
Hiçbir şey yapmıyorum	0	0.00	8	15.38	7	12.07
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Çizelge 4.19 incelendiğinde, üreticiler işletmelerini geliştirmek ve üretimi arttırmak amacıyla üye işletmelerin % 5.71'i tarım kuruluşlarından, % 62.86'sı Agro-GAP ÖÇDD'den, % 28.57'si radyo/TV'den, % 2.86'sı ise broşür, gazete ve dergiden yararlanmaktadır. Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 17.31'i tarım kuruluşlarından, % 3.85'i Agro-GAP ÖÇDD'den, % 40.38'i radyo/TV'den, % 23.08'i ilaç-gübre bayilerinden ve % 15.38'i ise hiçbir şeyden faydalanmadığını yani işletmesini geliştirmek için bir şey yapmadığını belirmektedir. Bunun nedeni sorulduğunda ise, "bizim arazilerimiz küçük, bizlerle ilgilenmezler" yanıtını vermektedirler. Diğer taraftan Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan işletmelerin broşür, gazete ve dergilerden yararlanmadığı tespit edilmiştir. Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan işletmelerin % 18.97'si tarım kuruluşlarından, % 44.83'ü radyo/TV'den, % 1.72'si broşür, gazete ve dergilerden, % 22.41'i ilaç ve gübre bayilerinden ve % 12.07'si ise, işetmesini geliştirmek ve üretimini arttırmak için hiçbir şey yapmadığını belirtmektedirler. Bunlar da neden olarak "arazilerinin küçük olduğunu, tarım kuruluşlarının kendileriyle ilgilenmediklerini" ifade etmektedirler.

Dernek üyelerinin tarım kuruluşlarından, broşür, gazete ve dergilerden bilgi edinme oranı düşük iken, Dernekten, radyo ve TV'den bilgi edinme oranı yüksektir. Bu sonuca göre, Dernek % 62.86'lık kesimle düzenli iletişim sağlamaktadır. Diğer kalan kesim başka bilgi kanallarını kullanmaktadır. Dernek üyeleri, diğer üye olmayanlara oranla tüm iletişim kanallarını kullanmaktadır. Üyeler, yenilikleri ve teknolojik gelişmeleri yakından takip etmektedir. Dernek üyesi bulunan köylerde, üye olmayan işletmeler Agro-GAP ÖÇDD'den bilgi edinme oranı sadece % 3.85'tir. Düşük bir orandır. Ayrıca, dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan işletmelerin bilgi edinme yani iletişim hiç olmamaktadır. Dernek etkisi bu kesimde hiç görülmemektedir. Her üç grubunda tarım kuruluşlarından (TİM gibi) bilgi edinme oranları bir hayli düşüktür. Üreticilere bunun nedeni sorulduğunda ise, "bizlerle fazla ilgilenmiyorlar ve verdikleri bilgiler bizleri tatminkar etmiyor" yanıtını vermektedirler.

Üye olmayan her iki grup daha çok özel yani ilaç ve gübre bayileri ile iletişim sağlamakta ve onlardan yararlanmaktadır. Bu iki gruba da bayilerin hakim olduğu

görülmektedir. Dernek, üyeleriyle, üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerle ve üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerle, yeniliğin düzenli uygulanması için, düzenli bilgi akışının (iletişimin) olması gerekmektedir.

4.2.9. Üreticilerin, yayım çalışmalarına katılım davranışları

İnsanoğlu toplumsal bir varlık olduğundan sürekli bir sosyal değişim içindedir. Bu değişim, hep daha iyiye, daha ileriye ve modern bir toplum düzeni kurmaya yönelik olma özelliği göstermektedir.

Üreticilere, Dernek veya diğer tarım kuruluşları tarafından düzenlenen konferans, tarım fuarları ve demostrasyonlara katılıp katılmadıkları sorulmuştur.

Tarımsal alanda oluşan teknolojik gelişmelerin üreticilere tanıtılması, benimsetilmesi, işletmesinde başarılı bir şekilde uygulanması ve üretimdeki etkisinin üreticilere tanıtılması açısından konferans, tarım fuarları, tarla günleri özellikle gösteriler (demostrasyonlar) çok önemlidir. Üreticilere gösteri şeklinde tanıtılan yenilikler çabuk öğrenilebilir (Aktaş, 2005a). Çünkü üretici daha doğrusu bireyler gördüğünü unutmayabilir veya uygulama esnasında hatırlayabilir. Bu nedenle, Agro-GAP ÖÇDD'nin bu gibi etkinliklerini tespit edebilmek amacıyla üreticilerin yayım çalışmalarına katılıp katılmadıkları analiz edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, Agro-GAP ÖÇDD üyelerinin % 80'i yayım çalışmalarına katılırken, % 20'si ise katılmamaktadır. Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 15.38'i etkinliklere katılırken, % 84.62'si katılmamaktadır. Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin % 13.79'u, katıldığını söylerken, % 86.21'i bu tür etkinliğe katılmadıklarını söylemektedirler (Çizelge 4.20).

Bu katılmayanlara nedeni sorduğumuzda "bu tür etkinlerde haberlerinin olmadığını ve bizlere bilgi vermediklerini" diyenlerin sayısı çoğunluktadır. Eğer haber verilirse bu tür etkinliklere katılacaklarını ifade etmektedirler.

Çizelge 4.20. Üreticilerin yayım çalışmalarına katılım oranları

Üreticilerin Katılım Düzeyi	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	28	80.00	8	15.38	8	13.79
Hayır	7	20.00	44	84.62	50	86.21
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Görüldüğü gibi özellikle üye olmayan üreticilerin büyük bir çoğunluğunun bu tür etkinliklere katılmadıkları görülmektedir. Dernek üyelerinin % 20'si bu tür faaliyetlerden yararlanmamaktadır. Bunlara nedenini sorduğumuzda "bizlere haber vermiyorlar, bu tür etkinlikler az veya o günlerde zamanlarının olmadığını" belirtmektedirler.

Diğer taraftan bu tür etkinlikler; kısa süreli eğitim seminerleri, tarla günleri, demostrasyonlar ve tarımsal fuarlardan oluşmaktadır.

Üye üreticilerin % 74.29'u kısa süreli eğitim seminerlerine, % 80'i tarla günü ile tarım fuarlarına katılmaktadır. Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 7.69'u kısa süreli eğitim seminerleri ile tarım fuarlarına ve % 15.38'i tarla günü ve demostrasyon çalışmalarına katılmaktadır. Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin % 5.17'si kısa süreli eğitim seminerlerine, % 6.90'ı tarla gününe ve % 8.62'si ise tarım fuarlarına katıldıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.21).

Çizelge 4.21. Üreticilerin katıldıkları etkinlikler

Üreticilerin Katılım Düzeyi	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler	
		Üyesi Bulunan Köyler	Üyesi Bulunmayan Köyler
Kısa süreli eğitim seminerleri	74.29	7.69	5.17
Tarla günü	80.00	15.38	6.90
Tarım fuarları	80.00	7.69	8.62

Bu çıkan sonuçlara göre, Dernek etkisi, üyesi bulunan ve bulunmayan köylerde üye olmayan üreticiler üzerinde yok denecek kadar azdır. Dernek sadece kendi üyelerine ulaşabilmekte ve onlara yönelik kapalı bir çalışma yapmaktadır. Çünkü üye üreticilerin % 80'ni bu tür etkinlilere katılırken, üye olmayan üreticilerin sırasıyla % 15.38 ve 8.62'si TİM'nün düzenlediği (seminer, tarla günü ve tarım fuarları gibi) etkinliklere katıldığını belirtmişlerdir. Dikkat çeken nokta, üye olmayan üreticilerden, Agro-GAP ÖÇDD etkinliklerine katılımın olmamasıdır. Dernek etki oranı ve başarı oranı bu konuda oldukça düşüktür. Bu alanda daha fazla çalışma yapmalı ve bu tür etkinlere daha da ağırlık vererek üreticiler bu konuda bilgilendirilmelidir.

4.3. Üreticilerin, Agro-GAP ÖÇDD Üzerine Bilgileri ve Tavırları

Agro-GAP ÖÇDD'nin amacı, tarımsal işletmelerde verimliliğin arttırılması, üretici gelirlerinin yükseltilmesi, bunun için de önder çiftçilerin kendi kendine yardım ya da karşılıklı yardım ilkeleri çerçevesinde danışmanlık grupları oluşturmalarını teşvik ederek tarım sektöründe mesleki bilgi ve görgünün yaygınlaşmasına yardımcı olmaktır (Anonim, 2002). Bu projeyle üreticilere benimsetilmek istenen "Tarım Danışmanlığı" dır (Karlı, 2001). Böylelikle danışmanlık aracılığı ile tarımsal yayım faaliyetleri yürütülerek üreticilerle yakın bir ilişki kurulacaktır. Bu anlamda üreticinin rahatça, istediği zaman tarımla ilgili her tür konuda ve tarımsal sorunlarının çözümünde danışabileceği bir ziraat mühendisi mevcuttur. Ayrıca danışman, Dernek üyelerini istediği zaman ziyaret edebileceği bir ulaşım aracına sahiptir.

Dernek üyelerinin büyük çoğunluğu Agro-GAP ÖÇDD'nin Yıllık Genel Kurul toplantılarına katıldıklarını belirtmektedirler.

İşte bu bağlamda üye olmayan üreticilere böyle bir projeye (örgüte) yani bölgede 2000 yılından beri faaliyet gösteren Agro-GAP ÖÇDD'den haberlerinin olup-olmadığı, duymuşsa nereden duyduğu ve daha sonra da böyle bir projeye dahil (üye) olup-olmayacağı sorulmuştur. Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerle, üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin verdikleri cevaplar farklılık arz etmektedir.

Çizelge 4.22. Agro-GAP ÖÇDD'den haberdar olup-olmama durumu

Dernekten Haberdar Olma-Olmama Durumu	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
	Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%
Evet	21	40.38	10	17.24
Hayır	31	59.62	48	82.76
Toplam	52	100.00	58	100.00

Çizelge 4.22 incelendiğinde, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 40.38'i Dernek'ten haberdar olduğunu söylerken, % 59.62'sinin ise haberdar olmadığını ve hiç duymadığını belirtmektedir. Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin % 17.24'ü Dernek'ten haberlerinin olduğunu, % 82.76'sı yani büyük bir çoğunluk ise haberlerinin olmadığını ve ne olduğunu dahi bilmediklerini ifade etmektedirler (Çizelge 4.22).

Dernek'ten haberdar olanlara nereden duydukları sorulmuştur. Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayanların % 28.57'si yerel/ulusal TV'den ve % 71.43 ise üye çiftçilerden duyduklarını belirtmektedirler. Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin (dernekten haberdar olanların) % 80.00'i yerel/ulusal TV'den ve % 20'si ise üye üreticilerden duyduklarını belirtmektedirler (Çizelge 4.23). Ayrıca, bunlara Dernek'in amacı sorulmuş ve bilmediklerini söyleyen çoğunluktadır.

Çizelge 4.23. Agro-GAP ÖÇDD'nin varlığını öğrenme kaynakları

Dernek'ten Haberdar Oldukları Bilgi Kanalları	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler	
	Üyesi Bulunan Köyler	Üyesi Bulunmayan Köyler
	%	%
TV	28.57	80.00
Üye Üreticiler	71.43	20.00
Toplam	100.00	100.00

Bu sonuçlara göre, Dernek kendisini bölgede yeterince duyuramamış, yeterli tarımsal yayım çalışması yapamamış ve ayrıca üyeleri çevredeki diğer üye olmayan üreticilere Dernek hakkında bilgi vermediği ortaya çıkmaktadır.

Daha sonra üye olmayan üreticilere üye olup olmayacakları sorulmuştur. Alınan cevaplar aşağıda (Çizelge 4.24) gösterilmektedir.

Çizelge 4.24. Agro-GAP ÖÇDD'ne üye olmayı isteme durumu

Dernek Üyesi Olup-Olmama Durumu	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
	Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%
Evet	29	55.77	33	56.90
Hayır	20	38.46	25	43.10
Kararsız	3	5.77	0	0.00
Toplam	52	100.00	58	100.00

Çizelge 4.24 incelendiğinde, büyük çoğunluk Agro-GAP ÖÇDD'ne üye olmak arzusunda olduğu görülmektedir. Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan işletmelerin % 55.77'si üye olmak isterken, % 38.46'sı üye olmak istememekte ve % 5.77'si ise kararsız durumdadır. Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin % 56.90'ı üye olmak isterken, % 43.10'u üye olmak istememektedir (Çizelge 4.24). Ayrıca çıkan bu sonuçlara göre, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin üye olmak isteyenlerin oranı, dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan işletmelerin üye olmak isteyenlerin oranına hemen hemen eşit

durumdadır. Demek ki, dernek üyeleri bulundukları köylerde üye olmayan üreticileri etkilemesi ve onları bilgilendirmesi gerekirken tam tersi yönde bir etki olduğu görülmektedir.

Üye olmak istemeyenlere nedeni sorulduğunda ise, orada da adam kayırma olduğunu söyleyenler olduğu gibi, arazilerinin küçük olduğundan kendileriyle ilgilenmeyeceklerini söyleyenler de mevcuttur. Bu gösteriyor ki; daha çok büyük arazi sahipleri üye olmaktadır.

Ayrıca, üye olmak isteyenlere üye olduktan sonra Dernek tavsiyelerini uygulayıp-uygulayamayacakları ile gelirlerinin artacağına inanıp inanmadıkları sorulmuş ve % 99'u üye oldukları takdirde Dernek tavsiyelerini uygulayacaklarını ve gelirlerinde de bir artış olacağını belirtmektedirler.

4.3.1. Üreticilerin tarımsal örgütlere[11] üye olma nedenleri

Üreticilerin ürünlerini daha verimli, kaliteli ve en iyi bir şekilde üretmek, tarımsal girdi ve kredi gereksinimlerinin temin edilebilmesi ve ayrıca ürettikleri bu ürünleri en iyi bir şekilde değerlendirilmesi, pazarlanması için örgütlenmeleri, tek güç haline gelmeleri gerekmektedir (Aktaş ve ark., 2002).

Agro-GAP ÖÇDD üye üreticilerine, örgüte üye olma nedenleri sorulmuş ve analiz edilmiştir. Dernek üyesi üreticilerin % 60'ı hem tarım tekniğini geliştirmek, hem gelir artışı sağlamak, hem de ürününü pazarda kolayca uygun fiyata satmak, % 14.29'u yenilikleri takip etmek ve hem de gelir artışı sağlamak için üye olurken, % 25.71'i çiftçi belgesi diğer bir deyişle doğrudan gelir desteği (DGD) almak için üye olduğunu belirtmektedir. Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 54.55'i hem tarım tekniğini geliştirmek, hem gelir artışı sağlamak, hem de ürününü pazarda kolayca uygun fiyata satmak, % 27.27'si çiftçi belgesi (DGD) almak ve % 18.18'i diğer nedenlerle yani yönetimde söz sahibi olmak, sulamada (zorunlu üyelik şartı var) yararlanmak olduğu tespit edilmiştir. Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin % 36.36'sı hem tarım tekniğini geliştirmek, hem gelir artışı sağlamak, hem de ürününü pazarda kolayca uygun fiyata satmak, % 54.55'i çiftçi

[11] Tarımsal örgütler: ÖÇDD, Ziraat Odası, Çukobirlik, Sulama Birlikleri, Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ve Tarım Kredi Kooperatifidir.

belgesi (DGD) almak ve % 9.09'u ise diğer neden olarak, yönetimde söz sahibi olmak ve sulamada yararlanmak olduğunu belirtmiştir (Çizelge 4.25).

Çizelge 4.25. Üreticilerin örgütlere üye olma nedenleri

Üreticilerin Üye Olma Nedenleri	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler	
		Üyesi Bulunan Köyler	Üyesi Bulunmayan Köyler
Tarım tekniğini geliştirmek, gelir artışı ve ürünü pazarlama	60.00	54.55	36.36
Tarım tekniğini geliştirmek ve gelir artışı	14.29	0.00	0.00
Çiftçi belgesi (DGD) almak için	25.71	27.27	54.55
Diğer	0.00	18.18	9.09
Toplam	100.00	100.00	100.00

Burada çıkan sonuca göre, dernek üyelerinin eğitim seviyeleri yüksek olması ve bilinçli tarım yapması ve tarımsal yenilikleri (piyasada rekabet edebilmeleri için) işletmelerinde uygulayabilmeleri amacıyla örgütlere tarım tekniğini geliştirmek amacıyla üye oldukları belirlenmiştir. Buna paralel olarak gelir artışı da aynı orandadır. Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticiler, Dernek üyesi üreticilerden etkilendiği ve tarım tekniğini geliştirmek için tarımsal örgütlere üye olurken, Dernek üyesi bulunmayan köylerdeki üreticiler, daha çok çiftçi belgesi (DGD) almak için, tarımsal örgütlere üye olduğu belirlenmiştir. Dernek üyesi bulunan köylerde, üye olmayan üreticiler üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Çünkü iki oran birbirine yakındır.

4.3.2. Üreticilerin örgütlenme düzeyi

Üreticilerin, piyasada daha etkili olabilmesi, ürünlerini daha iyi değerlendirebilmesi ve uygun bir fiyata satabilmesi için örgütlenmeleri gerekmektedir. Bu bölümde üreticilere hangi tarımsal örgüte üye olup olmadığı sorulmuştur. Verilen yanıtlar farklılık göstermektedir.

Çizelge 4.26. incelendiğinde, Dernek üyesi üreticilerin % 62.86'sı yalnız ÖÇDD'ne, % 17.14'ü hem ÖÇDD'ne, hem Ziraat Odası'na, hem Sulama Birliği'ne ve hem de Çukobirlik'e, % 14.29'u hem Ziraat Odası'na, hem de ÖÇDD'ne ve %

5.71'i ise, ÖÇDD'ne, Tarım Kredi Kooperatifine, Sulama Birliği'ne ve Ziraat Odasına üye olduklarını belirtmektedir.

Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 7.69'u sadece Ziraat Odasına, % 3.85'i hem Sulama Birliği'ne, hem de Çukobirlik'e, % 13.46'sı hem Ziraat Odasına, hem Sulama Birliği'ne ve hem de Çukobirlik'e, % 28.85'i hem Sulama Birliği'ne, hem de Ziraat Odası'na, % 3.85'i yalnız Tarımsal Kalkınma Kooperatifine üye olduğunu belirtirken, % 42.30'u herhangi bir tarımsal örgüte üye olmadığını belirtmektedir.

Dernek üyesi bulunmayan köylerdeki üye olmayan üreticilerin % 20.69'u sadece Ziraat Odasına, % 3.45'i hem Sulama Birliği'ne, hem de Çukobirlik'e, % 13.79'u hem Ziraat Odasına, hem Sulama Birliği'ne ve hem de Çukobirlik'e, % 34.48'i hem Sulama Birliği'ne, hem de Ziraat Odası'na ve % 27.59'u ise, herhangi bir tarımsal örgüte üye olmadığını belirtmektedir (Çizelge 4.26).

Çizelge 4.26. Üreticilerin üye oldukları tarımsal örgütler

Tarımsal Örgütler	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	%		%		%	
Agro-GAP ÖÇDD	22	62.86	-	-	-	-
Ziraat Odası, Sulama Birliği, ÖÇP ve Çukobirlik	6	17.14	-	-	-	-
Ziraat Odası ve ÖÇP	5	14.29	-	-	-	-
Tarım Kredi Koop., ÖÇP, Sulama Birliği ve Ziraat Od.	2	5.71	-	-	-	-
Ziraat Odası	-	0.00	4	7.69	12	20.69
Sulama Birliği ve Çukobirlik	-	0.00	2	3.85	2	3.45
Ziraat Od., Sulama Birliği ve Çukobirlik	-	0.00	7	13.46	8	13.79
Sulama Birliği ve Zir. Odası	-	0.00	15	28.85	20	34.48
Tarımsal Kalkınma Koop.	-	0.00	2	3.85	0	0.00
Hiçbiri	-	0.00	22	42.30	16	27.59
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Agro-GAP ÖÇDD üyeleri Dernek dışındaki diğer tarımsal örgütlere üye olma bakımından düşük iken, Dernek üyesi bulunan ve bulunmayan köylerdeki Agro-GAP ÖÇDD üyesi olmayan üreticilerin diğer tarımsal örgütlere katılımı Dernek üyelerine oranla yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu çıkan sonuca göre, Dernek üyeleri başka

bir örgüte üye olmamakta, sadece kendi üyesi olduğu Dernek ile yetinebilmektedir. Çünkü Dernek üyeleri, diğer tarımsal örgütlerde siyasetin yönlendirici olduğunu belirtmekte, tarımsal örgütlerle olan ilişkiler, kişilere (örgüt başkanlarına) göre değişmekte ve ayrıca, örgütlerin birbirlerine fazla güveni olmadığından dolayı, Şanlıurfa'da faaliyet gösteren tarımsal örgütler çalışmalarını eşgüdüm olmadan, birbirlerinden kopuk ve habersiz yapmaktadırlar.

4.3.3. Örgütlerin hizmet durumları

Burada üreticilere üyesi olduğu örgüt hizmetlerinin yeterli olup olmadığı sorulmuş ve analiz edilmiştir. Çıkan sonuçlar farklılık arz etmektedir. Dernek üyesi üreticilerin % 48.57'si hizmet yeterli derken, % 51.43 yani çoğunluk hizmetin yetersiz olduğunu belirtmektedir. Dernek üyesi olmayan üreticilerin ÖÇDD ve Tarımsal Kalkınma Kooperatif hizmetinin yeterli olduğunu belirten olmazken, sırasıyla % 3.63'ü Ziraat Odası, % 2.73'ü Sulama Birlikleri, % 0.91'i (% 1 bile değil) Çukobirlik hizmetinin yeterli olduğunu belirtirken, yine sırasıyla % 28.18'i ÖÇDD, % 64.55'i Ziraat Odası, % 65.45'i Sulama Birlikleri, % 18.18'i Çukobirlik ve % 1.82'si ise Tarımsal Kalkınma Kooperatif hizmetinin yetersiz olduğunu belirmektedirler. Ayrıca sırasıyla Dernek üyesi olmayan üreticilerin % 71.82'si ÖÇDD, % 31.82'si Ziraat Odası ve Sulama Birliği, % 80.91'i Çukobirlik ve % 98.18'i Tarımsal Kalkınma Kooperatif hizmetleri konusunda fikir belirtmekten kaçınmaktadır ve fikir belirtmemektedirler (Çizelge 4.27). Fikir belirtmeyenler neden olarak: "Ziraat Odası'nda, Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'nde, Sulama Birlikleri'nde ve Çukobirlik'te adam kayırmalar, çok büyük yolsuzluklar, vurgunlar olduğunu ve örgüt araçlarının kendi ve yakınlarının özel şahsi hizmetinde kullanıldığını" ileri sürmektedir.

Çıkan sonuçlara göre bu örgütlerin tümü üreticilere karşı görev ve sorumluluklarına, çalışmalarına ve özellikle tarımsal yayım konusundaki çalışmalarına amaçları doğrultusunda gereken önemi göstermediği belirlenmiştir. Bu örgütler, üreticilerden kopmuş durumdadır. Ayrıca, Agro-GAP ÖÇDD üyelerinin yarısından fazlası (% 51.43) Dernek çalışmalarını yeterli bulmamaktadır. Çünkü Dernek Şanlıurfa üreticisinin kalkınmasından çok, dış gezilere önem vermektedir.

Çizelge 4.27. Örgütlerin hizmet durumu

Hizmet Durumu	ÖÇDD Üyesi Olan İşletme	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler				
	ÖÇDD	ÖÇDD	Ziraat Odası	Sulama Birliği	Çukobirlik	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
Yeterli	48.57	0.00	3.63	2.73	0.91	0.00
Yetersiz	51.43	28.18	64.55	65.45	18.18	1.82
Fikri Yok	0.00	71.82	31.82	31.82	80.91	98.18
Toplam	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Araştırma alanındaki üye olmayan üreticilere bu örgüt hizmetlerinden kimlerin daha çok yararlandığı sorduğumuzda; "belirli üyeler, kişiler özellikle başkan ve yakınları" diyenler çoğunluktadır. "Fikrim yok" diyenlerin oranı çok yüksek çıkmaktadır. Bunun nedeni olarak üreticilerin anketi yanıtlarken yanında diğer üreticilerin olmasından dolayı fikir belirtmekten kaçınmaktadırlar.

4.3.4. Gelir değişim durumu

Burada üreticilere ürün yetiştirirken Agro-GAP ÖÇDD'ne danışmanız durumunda, gelirde artış olup olmadığı sorulmuştur. Alınan yanıtlar Çizelge 4.28'de verilmektedir.

Çizelge 4.28. Tarımsal kuruluşlara danışıldığında üreticilerin gelir artış durumu

Üreticilerin Gelir Artış Durumu	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler (TİM)		Üyesi Bulunmayan Köyler (TİM)	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	30	85.71	7	13.46	9	15.52
Hayır	5	14.29	18	34.62	25	43.10
Hiç Danışmadı	0	0.00	27	51.92	24	41.38
Toplam	35	100.00	52	100.00	58	100.00

Çıkan sonuçlar incelendiğinde Dernek üyesi işletmelerin % 85.71'i Dernek'e danışıp onların tavsiyeleri doğrultusunda üretim yaptığını ve gelirlerinde artış olduğunu belirtirken, % 14.29'u gelirlerinde bir değişiklik olmadığını belirtmektedir. Dernek yönetim kurulu üyeleri, her yıl hemen hemen aynı kişilerden oluştuğu, adam kayırdığı ve belirli kişileri dış gezilere götürdüğü için, Derneğe küsüp uğramadıklarını, bu nedenle de tarımsal yeniliklerden haberdar olamadıklarını ifade etmişlerdir. Diğer üyeler üzerinde, Dernek etki oranı % 85.71 olduğu söylenebilir. Çünkü üyelerinin % 85.71'nde gelir artışı sağlanmıştır. Diğer % 14.29'unda neden gelir artışı sağlanmadığını Dernek danışmanı takip etmeli ve bu üyeleri bu konuda

bilgilendirmelidir. Dernek üyesi olan köylerde üye olmayan üreticilerin % 13.46'sı TİM'ne danışmasıyla gelirinde artış olduğunu, % 34.62'si herhangi bir değişiklik olmadığını ve %51.92'si ise hiç kimseye danışmadığını belirmektedir. Dernek üyesi bulunmayan köylerde üreticilerin % 15.52'si TİM'e danışmasıyla gelirinde artış olduğunu, % 43.10'u herhangi bir değişiklik olmadığını ve % 41.38'i ise hiç kimseye danışmadığını belirmektedir. Nedenini sorduğumuzda kendileriyle ilgilenmediklerini ve kulak asmadıklarını ifade etmektedirler.

Bu sonuçlara göre, hem Agro-GAP ÖÇDD hem de tarımsal yayım çalışması yapan kamusal kurum ve kuruluşlar, yayım çalışmalarına gereken önemi göstermesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çünkü kendilerine danışarak üretim yapan üreticilerin çoğunluk bir kesiminde gelir artışı olmamıştır. Üye olmayan her iki grup sadece TİM yaymanına danışmışlar, Dernek ve Dernek üyelerinden hiç bilgi almamışlar.

Gelirlerinde artış olan üreticilere ne kadar gelir artışı sorulduğunda % 5-20 arasında diyenler çoğunluktadır.

4.3.5. Üye üreticilerin Agro-GAP ÖÇDD'ne katkı durumu

Üye üreticilere üyesi olduğunuz Dernek daha etkin hizmet verebilmesi için ne tür katkıda bulundukları araştırılmıştır.

Çizelge 4.29. Üye Üreticilerin Agro-GAP ÖÇDD'ne katkı durumu

Üyelerin Katkı Durumları	Üyelerin Katkı Payı	
	Sayı	%
Üye aidatı ödeme ve toplantılara katılma	31	88.57
Diğer	4	11.43
Toplam	35	100.00

Çıkan bu sonuçlara göre, üyelerin % 88.57'si hem aidat ödediğini, hem de toplantılara katılarak tarımsal alanda meydana gelen teknolojik gelişmeler konusunda fikir alış verişinde bulunduklarını ve hem de yurt dışı gezilere katıldıklarını oradaki teknolojik gelişmeleri bölge üreticilerine özellikle Dernek üyesi üreticilere ulaştırma konusunda çalıştıklarını belirtirken, % 11.43'ü ise hiçbir şey yapmadıklarını çünkü etkili bir çalışma veya hizmetin olmadığını ifade etmektedirler (Çizelge 4.29).

4.4. Tarımsal Üretimdeki Sorunlar

Araştırma alanındaki üreticilere üretim esnasında karşılaştıkları en büyük sorunlarının ne olduğu sorulmuştur. Dernek üyesi olan işletmelerin verdiği yanıtlar üye olmayan işletmelerin yanıtlarına göre farklılık arz etmektedir. Üye denekler Şanlıurfa için tehlike arz eden tuzluluk sorununun bilincinde olduklarını belirtmektedirler.

Çizelge 4.30. Üreticilerin üretim sırasında karşılaştıkları sorunlar

Karşılaşılan Sorunlar	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bitki hastalıkları ve zararlıları	5	14.29	11	21.15	6	10.34
Bitki hastalıkları, tuzluluk ve pazarlama	10	28.57	9	17.31	8	13.79
Bitki hastalıkları, sertifikalı tohum, pazarlama ve sulama	9	25.71	15	28.85	16	27.59
Bitki hastalıkları, sertifikalı tohum ve sulama	8	22.86	3	5.77	2	3.45
Bitki hastalıkları, pazarlama ve sulama	2	5.71	12	23.08	23	39.66
Diğer	1	2.86	2	3.84	3	5.17
Toplam	34	100.00	52	100.00	58	100.00

Bu sonuçlara göre, Dernek üyesi işletmelerin % 14.29'u, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 21.15'i ve Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin % 10.34'ü en büyük sorun olarak bitki hastalıkları ve zararlıları (süne, kımıl, kırmızı ve yeşil kurt) olduğunu belirtmektedirler. Dernek üyesi işletmelerin % 28.57'si, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 17.31'i ve Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin % 13.79'u en büyük sorun olarak bitki hastalıkları, zararlıları, tuzluluk ve pazarlama olduğunu belirtmektedir. Dernek üyesi üreticilerin % 25.71'i, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 28.85'i ve Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin % 27.59'u en büyük sorun olarak bitki hastalıkları, zararlıları, sertifikalı tohum, pazarlama ve sulama olduğunu belirtmektedir. Dernek üyesi üreticilerin % 22.86'sı, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 5.77'si ve Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye

olmayan üreticilerin % 3.45'i sorun olarak bitki hastalıkları, zararlıları, sertifikalı tohum ve sulama olduğunu belirtmektedir. Dernek üyesi üreticilerin % 5.71'i, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 23.08'i ve Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin % 39.66'sı ise, bitki hastalıkları, zararlıları, pazarlama ve sulamayı büyük sorun olarak görmektedir. Dernek üyesi üreticilerin % 2.86'sı, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 3.84'ü ve Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilerin % 5.17'si diğer sorun olarak sertifikalı tohum, pazarlama ve finansman (kredi) olduğunu belirtmektedir. Dernek üyesi üreticilerine göre, en büyük sorun bitki hastalıkları, zararlıları, tuzlanma ve pazarlama iken, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilere göre, en büyük sorun bitki hastalıkları, sertifikalı tohum, pazarlama ve sulama olduğu belirtilmektedir Dernek üyesi bulunmayan köylerde üye olmayan üreticilere göre en büyük sorun, bitki hastalıkları, zararlıları, pazarlama ve sulama olduğu belirtilmiştir.

Sonuç olarak, üye üreticiler tuzluluk sorununa dikkat çekerken, diğer üye olmayan üreticiler bölge için tehlike arz eden tuzlanma sorununun fazla bilincinde olmadığı tespit edilmiştir. Üye üreticiler, bu konudaki bilgi ve düşüncelerini diğer komşu üreticilerle paylaşmadıkları söylenebilir. Ayrıca, üye olmayan üreticiler ürünü pazarlama konusunda zorluklarla karşılaşırken, Dernek üyesi üreticilerin ürününü pazarlama konusunda üye olmayanlara göre daha kolay pazarlayabilmekte ve Dernek, üyelerine bu konuda yardımcı olduğu tespit edilmiştir. Bu yıl ürettikleri ürünlerinin ellerinde kaldığını ve ambarlarda çürüdüğünü belirtenler çoğunluktadır. Ayrıca, satılan ürünlerin maliyetine hatta zorunlu olarak zararına sattıklarını belirtmektedirler.

Sertifikalı tohum bulma ve kullanma konusunda, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticiler ve üyesi bulunmayan köylerdeki üreticiler, Dernek üyesi üreticilere oranla, zorluklarla karşılaşmakta ve maliyetinin yüksek olduğunu belirtmektedir. Aktaş (2000) Harran Ovası'nda 54 denekle yaptığı araştırmadan tohumluğu en büyük sorun olarak saptamıştır. Dernek kendi üyelerine bu konuda yardımcı olmakta ve üyelerine sertifikalı tohum temin ettiği belirlenmiştir. Dernek üyesi, üyesi bulunan köylerdeki üye olmayan işletmelerin ve üyesi bulunmayan köylerdeki üye olmayan üreticilerin sulama sorunu yaşadığını, istedikleri zaman

suyun gelmediğini gelse bile kıt geldiğini, kanalların kırık olduğunu, tahliye kanallarının tıkalı ve yetersiz olduğunu belirtmektedirler. Bu konuda kapalı drenaj istediklerini sulama birliklerinin daha düzenli çalışmasını, suyun düzenli ve zamanında verilmesini, kırık kanaletlerin onarılmasını ve su kullanım ücretinin düşürülmesini talep etmektedirler.

4.5. Çevre Sorunları ve Deneklerin Tutumu

Aktaş (2005a); "Ekonomik olarak birincil erek, daha fazla kazanç sağlamak ise de bu; doğal kaynak ve çevreyi bozma, yıkma temelinde gerçekleşmemelidir. Sürdürülebilirlik ilke edinilmelidir." diyerek kıt olan doğal kaynaklardan biz ve bizden sonraki kuşakların da yararlanabileceği güzel bir doğa ve çevre bırakılmasının önemine vurgu yapmış ama, tarımda bugüne kadar olan değişim, özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısında teknolojinin ve sanayinin gelişimi, hiçte yazarın dediği gibi olmamış, tersi yönde işlemektedir. Özellikle hızlı nüfus artışı ile birlikte 1960-70`li yıllarda tarımda hedef, yeşil devrim adı verilen değişim başlatılmıştır. Bu değişim, artan nüfusu beslemek üzere verim artışı ana hedef olmuş, üstün nitelikli ve yüksek verimli çeşitlerle birlikte sulama, sentetik kimyasal tarım ilaçları ve mineral gübrelerin kullanımı artmıştır. Bu girdilerin yarattığı çevre kirliliği, doğal dengenin bozulması, gıdalarda oluşturduğu kimyasal kalıntıların besin zinciri ile insanları tehdit etmesi ve benzeri olumsuz etkiler ilk önce, yoğun olarak kullanıldığı gelişmiş ülkelerde görülmüş, buna bağlı olarak yirminci yüzyılın başlarında alternatif çevre dostu tarım teknikleri irdelenmeye başlanmıştır. Çevre ile uyumlu tarım teknikleri ve ekolojik tarım görüşü ilk olarak İngiltere'de 1910'lu yıllarda gündeme gelmiştir bunu 1940 yılında Albert Howard'ın ''Tarımsal Vasiyetnamesi'' nin yayınlanması takip etmiştir. Diğer Avrupa ülkelerinde ise Dr. Rudolf Steiner'in 1924 yılında biyodinamik tarım yöntemi hakkında düzenlediği kurs ve 1928 yılında Biyodinamik Tarım Enstitüsü'nü kurması öncü çalışmalardandır. 1930'lu yıllarda İsviçre'de Müller ve Rusch, ekolojik tarım ilkelerinin bir bölümünü oluşturan en az dış girdinin kullanıldığı Kapalı Sistem Tarım konusunda çalışmalarda bulunmuşlardır (Aksoy, 1999).

Zaman içinde insanlar kimyasalların olumsuz etkilerini kendilerinde ve çevrelerindeki doğa üzerinde gözlemlemeye başladıkça, her ülkede ekolojik tarım

olarak bağımsız çalışmalar ortaya çıkmıştır. Böylece tüm ülkeler kendilerine özgü koşullarda ekolojik çalışmalarını 1970'li yılların başlarına kadar kendi olanakları içersinde geliştirmeye çalışmıştır. ABD ve Avrupa'daki organik tarımcılar, yerel ve ülkeler düzeyinde bir araya gelerek, 1972 yılında tüm dünyadaki ekolojik tarım hareketlerini bir çatı altında toplamak ve düzenlemek amacıyla IFOAM (Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu) kurmuşlardır. Bu organizasyon sayesinde tüm gelişmeler üyeleri tarafından yakından izlenebilmekte ve üreticilere aktarılabilmektedir. Merkezi Tholey-Theley/Almanya olan bu kuruluş 86 ülkede 460 üye organizasyonu bünyesinde toplamıştır (www.ifoam.org, 2005).

Dünyadaki bu olumlu gelişmelere paralel olarak Türkiye'de de ekolojik tarım konusunda yakın zaman içerisinde seri çalışmalar başlamıştır. Türkiye ekolojik tarıma ilk olarak 1985 – 1986'da Avrupa'da faaliyet gösteren yabancı firmalar ile girmiş, bu ülkelerden gelen istekler doğrultusunda tarım ürünlerinin ekolojik olarak üretimi başlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda, Türkiye'de tanıtılan bu tarım hareketi ilk resmi teşkilatına da 1992 yılında kavuşmuştur. İlgili bakanlıklar tarafından resmi olarak kabul edilmiş ilk ve tek dernek statüsünde olan Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO) çalışmalarını Bornova-İzmir merkezinde sürdürmektedir (Aksoy, 1999).

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı verilerine göre; Türkiye' de 2003 yılı itibariyle 13 044 üretici, 103 190 ha alanda organik tarım yapmaktadır (www.tarim.gov.tr) ve yıllara göre organik ürün ihracatı değerleri Ege İhracatçı Birlikleri verilerine dayanarak 2003 yılında 21 ton karşılığında yaklaşık 37 milyon dolar olmuştur (www.egeliihracatcilar.com/, 2005).

İngiltere'de organik, Türkiye'de organik ya da ekolojik (eş anlamlı olarak kullanılmakla birlikte organik tarım daha yaygın olarak kullanılmaktadır), Almanya'da ekolojik, Fransa'da biyolojik tarım olarak adlandırılan organik tarımı Aksoy (1999) şöyle tanımlamıştır: "Ekolojik sistemde hatalı uygulamalar sonucu kaybolan doğal dengeyi yeniden kurmaya yönelik, insana ve çevreye dost üretim sistemlerini içermekte olup, esas olarak sentetik kimyasal tarım ilaçları, hormonlar ve kimyasal gübrelerin yasaklanması yanında, organik ve yeşil gübreleme, münavebe, toprağın muhafazası, bitkinin direncini arttırma, doğal düşmanlardan faydalanmayı tavsiye eden, bütün bunların kapalı bir sistemde oluşturulmasını

öneren, üretimde sadece miktar artışının değil aynı zamanda ürün kalitesinin de yükselmesini amaçlayan bir üretim şeklidir."

Organik tarımda amaç; sentetik maddelerin yerine, ekim nöbeti sistemleri, ürün artıkları, hayvan gübresi, yeşil gübre ve tarım dışı organik atıkların kullanılmasıdır. Zararlı ve yabancı otlarla mücadele, diğer organizmalardan yararlanarak biyolojik mücadele yöntemlerinin kullanılması, toprak verimliğinin artırılması amacı ile toprakta bulunan yararlı organizmaların artırılmasının amaçlanması öngörülmektedir (www.tarimkredi.org.tr, 2005).

Yeşil gübre, toprağa organik madde kazandırmak ve toprağın yapısını düzeltmek amacıyla bazı bitkilerin belli bir devrede toprağa karıştırılması işlemidir.

Çiftlik gübresinin bulunmadığı ya da yeterli olmadığı durumlarda toprağın fiziksel, kimyasal ve biyolojik özelliklerini düzelterek daha verimli hale gelmesi için yeşil gübreleme yapılır. Bu amaçla bazı baklagil bitkilerinin gelişmelerinin belli devrelerinde toprak altına gömülmesine yeşil gübreleme denir (www.bagomcasi.sitemynet.com).

Yeşil gübre bitkileri yaklaşık olarak % 10 çiçeklendikleri dönemde pullukla sürülerek toprağa gömülür ve toprakta çürümeleri sağlanır.

Yeşil gübre olarak ekilen fiğ, dekara ortalama 400 kg organik madde, 10 kg saf azot sağlamaktadır. Bu amaçla fiğ tohumluğunun 10-12 kg/da kullanılması gerekir (www. aari.gov.tr, 2005).

Üreticilerinin bu konudaki bilgisi, tarımsal alandaki yeniliklerden haberdar olup-olmadığı ve tarım yaparken çevreye olan duyarlılığı incelenmeye alınmıştır. Alınan yanıtlar üye ve üye olmayan üreticiler arasında farklılık göstermektedir. Üreticilere organik – ekolojik tarım, yeşil gübre ve çevre koruma ne olduğunu ya da bunları duyup duymadığını soruldu ve çizelge 7.32'de çıkan sonuçlar alındı.

Çizelge 4.31. Üreticilerin tarımsal yenilikleri araştırma davranışları

Tarımsal Yenilikler	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler			
			Üyesi Bulunan Köyler		Üyesi Bulunmayan Köyler	
	Biliyor %	Bilmiyor %	Biliyor %	Bilmiyor %	Biliyor %	Bilmiyor %
Organik Tarım	62.86	37.14	19.23	80.77	17.24	82.76
Ekolojik Tarım	40.00	60.00	5.77	94.23	5.17	94.83
Yeşil Gübre	34.29	65.71	7.69	92.31	10.34	89.66
Çevre Koruma	68.57	31.43	19.23	80.77	29.31	70.69

Çizelge 4.31'deki sonuçlara göre, üreticilerin çevre koruma konusunda daha bilinçli olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, burada çok ilginç sonuç elde edilmiştir. Şöyle ki, üreticiler organik tarımı bildiklerini söylerken, ekolojik tarımı (eş anlamlı kullanılmasına rağmen) bilmedikleri tespit edilmiştir. Bu nedenle çizelge 4.31'de ayrı ayrı verilmiştir.

Dernek üyesi üreticilerin % 62.86'sı organik ve % 40'ı ise ekolojik tarım, % 34.29'u yeşil gübre ve % 68.57'si çevre korumu konusunda bilgilerinin olduğunu ifade ederken, sırasıyla % 37.14'ü, % 60'ı, % 65.71'i ve % 31.43'ü ise bilgilerin olmadığını ve hatta ilk kez duyduklarını söyleyenler bile olmaktadır.

Dernek üyesi bulunan köylerdeki üreticilerin % 19.23'ü organik ve % 5.77'i ekolojik tarım, % 7.69'u yeşil gübre ve % 19.23'ü ise çevre koruma hakkında bilgilerinin olduğunu söylerken, büyük çoğunluğu yani sırasıyla % 80.77'si organik ve % 94.23'ü ekolojik tarım, % 92.31'i yeşil gübre ve % 80.77'si ise çevre koruma konusunda bir şey bilmediklerini belirtmektedirler.

Dernek üyesi olmayan köylerdeki üreticilerin % 17.24'ü organik ve % 5.17'si ise ekolojik tarım, % 10.34'ü yeşil gübre ve % 29.31'i çevre koruma konusunda haberdar olduklarını söylerken, yine büyük çoğunluk olan sırasıyla % 82.76'sı organik ve % 94.83'ü ekolojik tarım, % 89.66'sı yeşil gübre ve % 70.69'u ise çevre koruma hakkında bir şey bilmediklerini belirtirken ve hatta yeni duyduklarını söyleyenler bile olmuştur.

Bu sonuçlara göre Dernek kendi üyelerini bu konuda bilgilendirirken üyesi bulunan köylerdeki üye üreticiler üye olmayan üreticilere bu konuda herhangi bir bilgi vermediği tespit edilmiştir. Çünkü Dernek üyesi bulunan köylerdeki üye olmayan üreticilerin bilme oranları çok düşük çıkmıştır.

Dernek bu konuda diğer üyelerini bilgilendirmeli ve tarımsal yayım çalışmalarına önem vermelidir. Çünkü üyelerin yarıdan fazlası yani % 60'ı ve % 65.71'i organik tarım ile ekolojik tarım eş anlamlı olmasına rağmen organik tarımı bildiklerini ekolojik tarımı bilmediklerini ve ayrıca yeşil gübreden fazla haberdar olmadıkları tespit edilmiştir.

Diğer bir sonuç ve tespit ise, Dernek üyelerinin teknolojik yeniliklerden daha çabuk haberdar oldukları ve bilgilendirildikleri ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni ise, Dernek üye üreticileri yurt dışı gezilere götürmekte ve uygulamaları yerinde

görmelerini sağlamaktadır. Derneğin bu konuda hem etkili hem de başarılı olduğu söylenebilir.

Ayrıca, burada üreticilere üretimde kullandıkları girdilerin (gübre ve tarımsal ilaçların) çevreye zararlı olup olmadığı sorulmuştur. Alınan yanıtlar çizelge 4.32'de verilmiştir.

Çizelge 4.32. Üreticilerin tarımsal girdi zararları konusundaki bilgileri

Tarımsal Girdilerin Çevresel Durumu		Agro-GAP ÖÇDD Üyesi Olan İşletme	Agro-GAP ÖÇDD Üyesi olmayan İşletmeler	
			Üyesi Bulunan Köyler	Üyesi Bulunmayan Köyler
		%	%	%
Gübre	Toprağı öldürüyor	11.43	25.00	20.69
	Çoraklaşma yapıyor	17.15	13.46	17.24
	Kimyasal atık (içme suyuna zarar verir)	45.71	13.46	8.62
	Hiçbir zararı yok	25.71	48.08	53.45
Toplam		100.00	100	100.00
Tarımsal ilaç	Zehirli, canlıları öldürüyor ve doğanın dengesini bozuyor	20.00	63.46	43.10
	Ürünlere ve komşuya zararlı	40.00	17.31	22.41
	Kimyasal atık (içme suyuna zarar verir)	31.43	7.69	18.97
	Hiçbir zararı yok	8.57	11.54	15.52
Toplam		100.00	100.00	100.00

Bu sonuçlara göre, Dernek üyesi üreticilerin % 11.43'ü, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayan üreticilerin % 25.00'i ve Dernek üyesi olmayan köylerdeki üreticilerin % 20.69'u tarımsal üretimde kullanılan gübrelerin toprağı öldürdüğünü, üreticilerin sırasıyla % 17.15'i, % 13.46'sı ve % 17.24'ü tuzluluk (çoraklaşma) yaptığını, 45.71'i, 13.46'sı ve % 8.62'si kimyasal atık olduğundan içme suyuna zarar verdiğini söylerken, yine sırasıyla % 25.71'i, % 48.08'i ve % 53.45'i ise hiçbir zarar vermediğini söylemektedir. Burada üye üreticilerin toplam % 74.29'u gübrenin zararlı olduğunu söylerken, üye olmayan üreticilerin sırasıyla % 51.92'si ve % 56.55'i gübrenin zararlı olduğunu söylemektedir. Üye üreticiler üye olmayan üreticilere oranla bu konuda daha bilinçli olduğu görülmektedir. Tarımsal ilaç konusunda ise, Dernek üyesi üreticilerin % 20.00'si, üyesi olan köylerde üye olmayan üreticilerin % 63.46'sı ve üyesi olmayan köylerde üye olmayan üreticilerin

% 43.10'u ise tarımsal ilaçların zehirli olduğundan topraktaki yararlı canlıları öldürdüğünü ve doğanın dengesini bozduğunu söylemektedir. Dernek üyesi üreticilerin % 40'ı, üye olmayan üreticiler in sırasıyla % 17.31'i ve % 22.41'i ise, bitkiyi (ürünleri) öldürdüğünü ve komşuların ürünlerine zarar verdiğini söylemektedir. Dernek üyesi olan üreticilerin % 31.43'ü, üye olmayan üreticilerin % 7.69'u ve % 18.97'si ise kimyasal atık, zehirli olduğundan içme suyu zarar verdiğini söylerken, üye üreticilerin % 8.57'si, üye olmayan üreticilerin yine sırasıyla % 11.54'ü ve % 15.52'si ise hiçbir zararının olmadığını söylemektedir. Burada hem üye, hem üye olmayan üreticilerin tarımsal ilaçların zararı olmadığını söyleyenler hemen hemen eşit konumda olduğu görülmektedir. Fark olsa da çok fazla değildir. Bunun nedeni olarak önceden de belirtildiği gibi bunların araştırma, tarımsal bilgi edinme ve bilinçli tarım üretimi yapmak için herhangi bir şey yapmayan ya da pasif durumda olan üreticilerden oluştuğu söylenebilir.

Diğer taraftan üreticilere doğa ve çevreyi daha az kirleten ilaç ve gübre gibi girdiler kullanmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Üreticilerin % 98.08'u "daha iyi bir çevre, sağlıklı yaşam ve verim için" kullanmak istediklerini belirtmektedir. % 1.92'si ise "eğer üretimde verim artacaksa yani gelir artışı olacaksa" kullanacağını ifade etmektedir.

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

ÖÇP, ülke üreticilerinin doğru yönlendirildikleri ve desteklendikleri koşullarda bilgiye erişme yolunda başarıyla örgütlendikleri, sorumluluk taşıdıklarını ve kaynak yarattıklarını kanıtlamıştır (Taluğ ve ark., 1994).

ÖÇDD, üreticilerin tarımsal etkinlikler ile ilgili sorunlarını kendi sorumlulukları altında ele alıp, bilgi ve becerilerini geliştirerek; sorunlarını kendi kendine çözmeyi, üretim artışı sağlamayı, gelirlerini yükseltmeyi ve işletmelerini geliştirmeyi amaçlayan bir modeldir. Ancak yapısal nitelikten kaynaklanan bir sonuç olarak Agro-GAP ÖÇDD'de yürütülecek tarımsal tayım eyleminin genellikle dizgesel ve ayrıntılı planlaması yapılamadığından, planlama temelinde, başlangıç noktasından, varılması gereken nokta arasındaki durumun, karşılaştırılması oldukça zordur.

Araştırma bulgularına ve incelenen işletmelere göre, Agro-GAP ÖÇDD üyelerin % 91.42'si 60 yaşın altında iken, % 25.72'si ilköğretim, % 28.57'si lise ve 45.71'si ise yüksekokul mezunu ve eğitim düzeyi oldukça yüksek üreticilerden ve ayrıca % 71.43'ü 251 dekar ve daha büyük işletmelerden oluşmaktadır. Bu sonuca göre Agro-GAP ÖÇDD'ne genelde daha genç, verimli, eğitim düzeyi yüksek ve büyük arazilere sahip üreticiler üye olmaktadır.

Agro-GAP ÖÇDD gübre ve ilaç kullanımı konusunda başarı oranı sadece % 8.57 olarak tespit edilmiştir. Çevredeki diğer üye olmayan işletmelere etkisi görülmemektedir.

Agro-GAP ÖÇDD'nin üye sayısı, 2000 yılında 52 iken, 2002 yılında 81 ve 2005 yılında ise, üye sayısı 99'a ulaşmıştır.

Agro-GAP ÖÇDD üyeleri, toprak tahlili, gübre ve tarımsal ilaç kullanımı, sulama, ikinci ve yeni ürün yetiştirilmesi (denemesi), haberleşme, konferans, tarım fuarları ve demostrasyonlara, yayım çalışmalarına katılma, sertifikalı tohum kullanımı, dekara atılacak tohum, gübre, tarımsal ilaç kullanım miktarını ve sulama sayısını belirlemede ÖÇDD'ne danışma, gelir/gider ve rantabilite hesabı yapma,

kayıt/defter tutma gibi davranışları kazanmışlar ve başarı sağlamışlardır. Üye olmayan üreticiler ise, bu gibi davranışlarda oldukça düşük ve geri kalmışlardır. Dernek üyeleri, Dernek üyesi bulunan köylerde üye olmayanları bazen etkilemiş olsalar da, bu konuda pek fazla başarılı oldukları söylenemez. Çünkü üye olmayan işletmelerin bu gibi davranış oranları oldukça düşüktür.

Üye üreticiler, Derneğe üye olduktan sonra tohum, gübre, tarımsal ilaç ve sulamayı daha bilinçli yapmakta ve hatta üye olduktan sonra aşırı kullanılan gübre ve tarımsal ilaç gibi girdilerde tasarruf sağlamışlardır. Ayrıca üye olduktan sonra bitkisel üretimin yanında hayvansal üretim yapmaya başladıklarını ve devletin üreticilere verdiği tarımsal yayım hizmetinden daha faydalı olduğunu belirtmişlerdir.

Dernek üyeleri, Dernek'in verdiği bilgi ve yönlendirme sonucunda yeni ürün yani ilk kez bazı ürünlerin ekimini yapmışlar; nar bahçesi, süs bitkisi (üretim sonucu Hollanda'ya ihraç edilmiş), sanayi tipi domates üretilerek salça fabrikasına verilmiş, Amerikan tipi badem üretimi, tatlı mısır üretimi, kimyon ve fiğ denemesi, Arap atı yetiştiriciliği, sebze fide üretimi, antep fıstığı, üzüm, zeytin, kayısı yetiştiriciliği, Urfa isot ve biber reçeli yapımı ve ayrıca 2. ürün karpuz, kavun acur denemesi, hayvanlar için mısır silajı yapılması, sera oluşturulması, çalışması gibi yeni denemeler yapılmış ve oldukça da memnun kaldığını belirtmektedirler.

Ancak Dernek burada kendi üyelerinin sadece % 35.71'ne etki ederken üye olmayan işletmelere hiçbir etkisi olmamaktadır. Derneğin bu konuda amacına ulaştığı söylenemez.

Üyelerin yıllık (120.-YTL) aidatlarını düzenli ödediklerini ve tarımsal bilgi karşılığında ödenen aidatların kendilerine herhangi bir masraf getirmediğini, çünkü kendilerine verilen tarımsal bilgi karşılığında gelirlerinde % 20'ye kadar bir artış olduğunu dolayısıyla bu gelir artışı ödenen aidatların karşılığını fazlasıyla kazandırmakta olduğunu belirtmişlerdir.

Üye ve üye olmayan üreticilerin büyük çoğunluğu üreticiye hizmet veren örgütlerinin hizmetlerinden memnun olmadığını ve belirli kişi ya da gruplara hizmet ettiğini belirtmişlerdir.

Üye olmayan üreticilerin büyük çoğunluğu, Agro-GAP ÖÇDD'ne üye olmayı istemektedir. Çünkü üye olduklarında gelirlerinde artış olacağına daha bilinçli ve modern tarım yapmayı öğreneceklerine inanmaktadır.

Üreticilerin çoğunluğu, örgütlere üye olmasının nedeni olarak; tarım tekniğini geliştirme, gelirinin artması, ürününü pazarlamak ve çiftçi belgesi (DGD) almak için üye olduğunu belirtmektedir. Üye üreticilerin üye olmayan üreticilere oranla diğer tarımsal örgütlere üye olma oranı düşüktür. Yani Dernek üyeleri, diğer tarımsal örgütlere temkinli, ön yargılı yaklaşmakta ve diğer üretici örgütlere üye olmamaktadır.

Üye üreticilerin, üye olmayan üreticilere modern üretim tekniklerini, bilgi ve tecrübelerini aktarmada, paylaşmada ve onları bilgilendirmede oldukça yetersizdir. Diğer komşu üreticilerle bilgi alış verişi oldukça düşük ve hatta yok denecek kadar azdır.

Üye üreticiler, üye olmayan üreticilere oranla tarımsal üretim esnasında çevreye karşı daha duyarlı ve tarımsal yenilikleri araştırma eğilimi daha yüksektir. Üye üreticiler üye olmayan işletmelere oranla tarımsal yenilikleri daha çabuk benimsemekte ve uygulamaktadır. Organik-ekolojik tarım, yeşil gübre ve çevre koruma gibi yeniliklerden üyelerin daha çabuk haberdar ve bilgilendirildiği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak Agro-GAP ÖÇDD üyeleri, üye olmayan üreticilere göre daha bilinçli, rasyonel ve modern tarım yapmakta olduğunu göstermektedir. Çünkü TZOB desteğini çektiği halde üye sayısında artış olmuş ve olmaya devam etmektedir. Ayrıca üye üreticilerin büyük çoğunluğunun gelirlerinde artış olduğu tespit edilmiştir. Ancak, Dernek, üye üreticilerin hepsine ulaşamamakta ve onları tam anlamıyla "önder çiftçi" olarak yetiştirememektedir. Üyeler "önder çiftçi" bilinci içinde değillerdir. Önder çiftçi olacak üye üreticiler seçilirken üreticinin kişisel özelliklerinden çok önder çiftçi seçmenin önemi ve anlamı, iyice kavranmalıdır. Böylece seçilecek üye üreticiler belli bir zaman içinde çevresindeki (kendisine verilen anlaksal yarım sayesinde) diğer üreticileri etkileyebilecektir. Ama burada Dernek üyeleri köylerindeki diğer üreticileri etkileyememiştir. Onlara herhangi bir öneride, bilgi paylaşımında ve uygulamada yardımcı olamamıştır. Üye üreticinin köyündeki diğer üreticiler üye üreticinin Dernek üyesi olduğundan bile haberi yoktur. Bu nedenle Dernek üyelerine "önder çiftçi" bilincini vermelidir.

Denekler ise; kendi inisiyatiflerini kullanarak bilgi aramamaktadır. Tembel, pasif bir tavır sergilemektedirler.

Bu proje, bölge üreticisine büyük yararlar sağlayabilir. Çünkü Önder Çiftçi Projesi, üreticilerin kendi sorumlulukları altında çalışan, kendi aralarında ortak ve birbirlerine yardımcı olarak işletmelerini tarımsal yeniliklere göre geliştirilmesini sağlayacak bir örgüt modelidir. Ama yetersizdir.

5.2. Öneriler

Agro-GAP ÖÇDD modelinin tespit edilen olumlu yanlarıyla, bölge uygulamasında ortaya çıkan eksikliklerine değinilerek bu modelin bölge üreticisine yararlı olması açısından olgunlaştırılması, yürütülecek çalışmaların iyileştirilmesi yönünde bazı öneriler geliştirilmiştir. Burada belirlenen sorunlara Agro-GAP ÖÇDD'nin dikkati çekilerek, bunun nedenlerine değinilecek ve düzeltme yollarına işaret edilecektir. Bunlar, Agro-GAP ÖÇDD'nin dolaysız ve dolaylı etkileyebileceği etmenler olarak iki bölümde ele alınacaktır. Öneriler bölümü Aktaş (2000) örnek alınarak oluşturulmuştur.

5.2.1. Agro-GAP ÖÇDD'nin doğrudan etkileyebileceği etmenler

Agro-GAP ÖÇDD doğrudan etkileyebileceği etmen 7 başlık altında ele alınacaktır.

5.2.1.1. Agro GAP ÖÇDD modeli

Yapılan tespitlerimize göre (örneğin Dernek kuruluşundan beri yönetim kurulu üyeleri hemen hemen aynı kalmaktadır), örgüt yönetim kurulu saydam ve demokratik değil, yönetim kurulu çok az değişmekte, bu nedenle de katılımcılık etkeni unutulmakta; bu da Agro-GAP ÖÇDD'nin başarısını olumsuz etkilemektedir.

Üye üreticilerin ve danışmanların, Dernek çalışmalarına (tarımsal yayım vb.) kendilerini kapsayan tüm kararlara katılımı sağlanmalıdır. Böylece üreticinin kendi kendine yardım ve sorumluluk bilinci artmış olacaktır.

5.2.1.2. Danışman sorunu

Danışman düzenli olarak çalıştırılamamaktadır. Oysa ÖÇP/ÖÇDD'nin özü danışmanda düğümlenmektedir.

a) Danışman çalıştırmanın önemi ve anlamı gereğince anlaşılamamıştır.
b) Bundan dolayı araştırma tarihine kadar çalışan danışmanların deneyimi az Ziraat Fakültesi'ni henüz bitirmiş, deneyimsiz danışmanlar çalıştırılmıştır.
c) Üyelerin danışman çalıştırma yönünden Yönetim Kurulu'na talep ve istekleri cılızdır.

Dernek üyesi önder üreticilere anlaksal yardımı verecek olan danışmanların eğitilerek hazırlanması gereği anlaşılmalıdır. Ayrıca Dernek kurulduğundan (2000 yılından) bu yana ekonomik ya da başka nedenlerden dolayı 3 danışman değişmiştir. Bu danışmanların maaşları dolgun olmalı ve bilgi yönünden tam donatılmalıdır. Dernek dış gezilere yapacağı masrafların bir kısmını Dernek bünyesinde çalıştıracağı danışmanın aylığına ve eğitimine verebilir. Bu da danışman değişikliğini ya da çıkmasını önleyebilir. Çünkü danışmanlardan bu zamana kadar verimli biçimde yararlanamadıklarını söyleyen üye üreticiler çoğunluktadır.

Danışmanlara verilecek eğitimlerin Aktaş (2000) önerisi yönünde 4 konuda önerilebilir:

- Proje amaçlarına yönelik olması,
- Uygulamada ortaya çıkan sorunlara somut çözüm getirici nitelikte olması,
- Danışmanların iletişim yeteneklerini geliştirebilme özelliğinde olması,
- Eğitim yoluyla danışmanın tarımsal yayım eyleminde kendisine güveninin artması ortamı sağlanabilir.

Tüzük'te mutlaka düzenli/kalıcı danışman çalıştırma zorunluluğu olmalıdır.

Karlı (2001) danışman çalıştırma konusunda şöyle demektedir: "....her ÖÇP çalışma grubunda 70-80 işletmenin yer alması ve en az 2 danışmanın bulunması uygun olabilecektir."

5.2.1.3. Agro-GAP ÖÇDD'nin amaç sorunu

Agro-GAP ÖÇDD'nin kağıt ya da Tüzük'teki amaçların uygulanmasında çeşitli nedenlerden dolayı önemli sorunlar bulunmaktadır. Bunun için her yıl yayım çalışma programlarında amaçlar yeniden belirlenmeli ve bu amaçlar üyelere gereksinimlerine uygun olarak ifade edilmeli, gerçekleştirilebilecek amaçların

olmasına önem verilmelidir. Bunun da genel kurulda oylanması sağlanmalıdır. Böylece üyelerin maddi, fikirsel katılımı ve desteği güvence altına alınabilecektir.

Dernek Başkanı'nın belirttiği gibi ve ayrıca bu çalışmada da Agro-GAP ÖÇDD amaçlarına tam olarak ulaşamadığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak da "elde fazla olanaklarının olmadığını" belirtmişlerdir. Bunlar, finansman, danışman, ekipman ve fiziki bina yetersizliği, TZOB desteğinin olmayışı, yasal engeller ve diğer tarımsal yayım kuruluşlarının koordineli çalışmayışı etkili olmuştur.

Aktaş (2005) dizgelerarası tarımsal yayım modelini: "…modelde gösterildiği gibi örgüt ve üreticiler dizgesi mekan olarak birbirinden uzaktır. Bu aradaki mesafe azaldıkça ve iki dizge birbiri ile örtüşebildikçe başarılı bir tarımsal yayım çalışmasından söz edilebilir. Örtüşme için yayım örgütü, erek kümenin katılımcılığını temel alan bir yapılanmaya gitmelidir..." açıklamasında bulunurken Agro-GAP ÖÇDD'nin amacı danışmana tam olarak anlatılmamıştır. Dernek amacıyla, danışmanınki örtüşmezse, uygulamada başarısızlık ve sorunlar başlar. Bu modele göre, Dernek yönetimi ve üyeleri ise, üreticiler dizgesi olarak ele alındığında, iki dizge arasındaki mesafenin çok yakın olmadığı söylenebilir. Bu durum Dernek'in tarımsal yayım çalışması başarısını olumsuz etkilemektedir.

Bu konuda şunlar önerilir:

Dernek, amaçlarına uygun hareket etmeli ve öngördüğü amaçları gerçekleştirme yolunda çalışmalarına devam etmelidir. Dernek amacına ulaşıp ulaşmadığını sürekli kontrol etmeli ve çalışmalarını ona göre şekillendirmelidir.

Uygulanacak tarımsal yayım programının amacı, açık, kesin ve üyelerle birlikte tespit edilmelidir.

Üye üreticiler ile diğer üye olmayan üreticilerin görüşleri, amaçların ifadesinde mutlaka dikkate alınmalıdır.

Dernek, üye seçiminde ayrım yapmamalıdır. Dernek, Şanlıurfa üreticisinin kalkınması amacıyla kurulmuştur. Ancak özellikle sadece bazı ilçelerdeki üreticiler, üyeliğe kabul edilmektedir. Diğer (gönüllü üye olmak isteyen) tarımsal üreticilerin de etkin olarak üyeliğe katılımına olanak sağlanmalıdır.

5.2.1.4. Tarımsal yayım çalışma yöntem sorunu

Tarımsal yayım yöntem sorunu: Dernek, yukarıda anılan sebeplerden dolayı, üyelerin gereksinimlerine uygun tarımsal yayım çalışma yöntemi gerçekleştirilememiştir. Üyeler arasında kazanılan üretim bilgi ve deneyimlerinin paylaşımına daha fazla önem vermelidir.

Araştırma bulgularına ve Derneğin etkinliklerine bakıldığında kısa ve uzun süreli bir düzen, bir yayım programının olduğu kristalize edilememektedir. Bu karmaşıklık, iyi bir program planlamayla düzene sokulabilir ve kısıtlı olan kaynaklardan da daha verimli yararlanılabilir.

5.2.1.5. Finansman sorunu

Dernek yöneticilerine göre finansman yetersizdir. Dernek, bundan sonra yapılması düşünülen çalışmaların uygulamaya geçirilebilmesi ve Agro-GAP ÖÇDD'nin sürdürülebilmesi için, finansal desteğin artması gerekmektedir. TZOB, diğer ÖÇP'ye verdiği desteğin tersine Agro-GAP ÖÇDD'ne vermemektedir. Mali kaynaklar, Dernek kurulmadan önce garanti altına alınacak bir şekilde hareket edilmeliydi.

Dernek, kendisinin finansman desteğini dış[12] ve iç yollardan sağlamalıdır. Bize açıklanmayan bir nedenle desteğini kesen TZOB'nin finansman desteği, mutlaka yeniden sağlanmalıdır. Ayrıca Dernek tarafından bir kooperatif kurulmuştur. Bir çok dış geziler düzenlenmiştir. Buralara yapılan harcamalar Derneğin ekonomik gücünü zayıflatmaktadır.

Bu geziler, daha az maliyetle yapılabilecek şekilde alternatif (sponsor firma veya kuruluşların desteği gibi) yollar aranmalı, farklı üyelerin katılımı sağlanmalı, gözlem ve bilgi diğer üyelere görsel iletişim araçlarıyla aktarılmalıdır.

[12] AB imkanları gibi. Bilindiği üzere Helsinki sonrası dönemde, Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye mali desteğini arttırmak için bazı kararlar almıştır. MEDA II (2000-2006) çerçevesinde, Türkiye için ayrılan pay iki katına çıkarılmıştır. Bu kaynakla finanse edilen proje konularının başında eğitim projeleri, çevre ile ilgili projeler, doğu ve güneydoğu bölgeleri ile ilgili, kadınların sosyal statülerini geliştirici projeler yardımlarda öncelik almaktadır. Bu durumda, sözkonusu kaynaktan ÖÇDD'nin yaygınlaştırılmasında yararlanma olanağı bulunmaktadır. Ayrıca Dünya Bankası, FAO ve DLG kaynaklarından yararlanılabilir.

5.2.1.6. Değerlendirme

Yıllık değerlendirme, yayım çalışmaları ve Derneğin örgütsel etkinlikleri, dizgesel ve bilimsel olarak değerlendirilmesi gereği algılanmalı ve hayata geçirilmelidir. Böylece uygulamalardan yönetim ve yayım etkinlikleri için somut sonuçlar oluşturabilme olanağı yakalanabilir.

Öngörülen amaçlara ulaşılıp ulaşılmadığını belirlemek noktasının dikkate alınmaması ve bunların değerlendirilmemesi, ÖÇDD modelinin uygulamadaki bir eksikliğidir. Bu durum, diğer bazı (küskün/pasif) üyelerin bir bütün içerisinde ele alınmadığını göstermektedir.

Bu nedenle dizgesel, düzenli bir değerlendirme yapılması, varolan sorunları azaltabilecektir.

Örneğin, konumuza ışık tutacak olan aşağıdaki soruları yanıtlayalım.

- Bu öngörülen yayım programı için uygulanabilir yöntem geliştirildi mi?

ÖÇDD için uygulanabilir bir yayım yöntemi geliştirilmemiştir. Sebebi danışman yok.

- Etkinliklerin zamanlama planı yapıldı mı? Hangi etkinlik için, ne kadar zamana gerek vardır?

Etkinlikler cılızdır, yetersizdir ve gereken önem verilmemiştir.

- Hangi deneyimler kazanıldı?

Hangi deneyimlerin kazanıldığı konusunda Derneğin bir çabası yoktur.

- Nerede beklenmedik bir tepki doğdu? Nedeni neydi?

Üyelerin beklentisi gereğince dikkate alınmamıştır. Küskünler bulunmaktadır.

- Buradan elde edilen deneyimler; kimler, hangi erek kümeler ve konumlar için geçerlidir?

Şanlıurfa'da elde edilen bu deneyimler başka illerde yeni kurulacak olan ÖÇDD'ler için dikkate alınacak özelliktedir.

Sonuç olarak plan, programlama yapılmadığından çalışmanın etkisi düşüktür. Etkili bir yayım çalışması yapılabilmesi için bunlara önem verilmesi kaçınılmazdır.

5.2.1.7. Çevre dostu tarım

Bu alanda bir kavram karmaşası bulunmaktadır. Aktaş ve ark. (2004) "çevre dostu tarım" terimini yeğlemişlerdir. Biz de bunu kullanacağız.

Dernek, değişen dünya koşullarında hem çevreyi koruyan, hem de dışsatımda sorun yaratmayacak olan bir çevre dostu (organik tarım gibi) üretime yönelmeli ve üyelerini bu alanda eğitmesi önerilebilir.

Dernek bu konuda diğer üyelerini bilgilendirmeli ve tarımsal yayım çalışmalarına önem vermelidir. Çünkü üyelerin yarıdan fazlası (% 60'ı ve % 65.71'i) çevre dostu olan ekolojik tarımı ve yeşil gübreyi bilmedikleri tespit edilmiştir.

5.2.2. Agro-GAP ÖÇDD'nin dolaylı etkileyebileceği etmenler

Tarımsal yayım çalışmalarının başarısı, tarımsal yayım kuruluşlarının doğrudan etkileyemeyeceği etmenlerce de belirlenmektedir (Üreticilerin işletme büyüklüğü, öğrenim ve yaş durumu, kredi, pazarlama ve en önemlisi, işbirliği ve eşgüdüm etmenidir.).

5.2.2.1. İşbirliği ve eşgüdüm

Şanlıurfa ekonomik yönden, önemli oranda tarıma bağlıdır. Nüfusun önemli bir kısmı da geçimini tarımdan sağlamaktadır. Bunun yanında, çok geniş ve verimli tarım arazilerinin işlenmesi ve korunması da önem arz etmektedir. Tarımsal amaçlı araştırma kuruluşları arasında yeterli eşgüdümün, tanıtım etkinliklerinin de istenen seviyede olmaması, tarımsal potansiyelin doğru ve yeterli değerlendirilmesi yönünde önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

Modelde bu alana gereken önemin verildiği tespit edilememiştir. Dernek, diğer kamu ve özel kuruluşlarla işbirliği yapmadığı, işbirliğinin gerçekleşmediği ve kendi başlarına hareket etmelerinden dolayı TZOB desteğinin bile çekildiği tespit edilmiştir. Başbakanlık GAP Kalkınma İdaresinin yaptığı bir araştırmada da bu işbirliğinin olmadığı, koordineli çalışılmadığı ve birbirinden habersiz hareket ettiği sonucuna varılmıştır. Dernek, "bizim yaptığımız başarıları kıskanmaları ve başarılarımıza ortak olmak istemeleri ve samimi bir ortam ile güven olmadığından dolayı işbirliğine yanaşamadıklarını" gerekçe olarak göstermektedir. Araştırma

sonuçları, tarımsal yeniliklerin benimsetilmesi ve doğru uygulanmasında yalnızca Agro-GAP ÖÇDD'nin etkili olmadığı ve diğer bilgi odaklarının da (diğer tarım kuruluşları, tarımsal ilaç satıcıları ve serbest çalışan ziraat mühendisleri) tarımsal üreticiyi etkilediğini göstermektedir. Bu nedenle, birbirine karşılıklı destek olarak Şanlıurfa ve ülke çıkarına hizmet eden verimli bir işbirliği yönteminin geliştirilmesi gereklidir.

Dernek, diğer tarım kuruluşları ve özel firmalar hemen hemen herkes ile eşgüdüm ve işbirliğinden söz etmekte ama hiçbiri bir diğeri ile işbirliğine ve eşgüdüme yanaşmamaktadır. İşbirliği ve eşgüdümün yararını tüm kurum ve kuruluşlar bilmektedir.

- İşbirliği ve eşgüdüm sorunu, öncelikle Agro-GAP ÖÇDD'nin kendi iç yapısı ve görevlerini yerine getirirken ulaştığı etki derecesiyle yakından ilintilidir. Aktaş (2000) bunun nedenini, genel bir sav olarak şöyle belirtmiştir: "Etkili ve verimli çalışamayan kuruluşlar, işbirliğine de eğilimli olmayacaklardır." Aktaş (2000) eşgüdüm konusunda aşağıdaki görüşleri ileri sürmektedir:
- "Her kurum, kuruluş ve üretici örgütleri, herhangi bir işbirliği durumunda, itibarını yitireceği kuşkusunu taşımaktadır. Bunun temelinde, kuruluşun kendine güvensizliği bulunmaktadır.
- Görevliler eşgüdümün önemi, anlamı, yararları, mutlak gerekliliği konusunda bir eğitimden geçirilmemiştir ve bunu örgütleyecek uzman da bulunmamaktadır.
- Türkiye genelinde, işbirliği ve eşgüdüm teşvik edilmemektedir.
- Ayrıca, işbirliği ve eşgüdüm sorunlarının çözümüne yönelik bilimsel araştırmalar çok nadir yürütülmektedir."

Dernek, daha çok (itibarlı olsun diye) dış ülkedeki kuruluşlarla işbirliğine gitmekte ve Avrupa ülkelerine geziler düzenlemektedir. Bu itibarının kaybolma endişesini taşımaktadır.

Halbuki, varolan tarımsal yayım güçlerinin dağıtılması yerine, bunların anlamlı bir işbirliği kapsamında tüm özel, kamu kuruluşları ve tarımsal üretici örgütleriyle bir işbirliğini sağlayacak yollar aranmalıdır.

İşbirliği konusunda Aktaş (2000) aşağıdaki düşüncelerini ortaya koymaktadır.

"Yukarıda belirtilenler kapsamında, kıt olan insan ve maddi kaynakları verimli kullanmak, iş verimliliğini yükseltmek için taslak olarak kamu, özel kuruluşlar, üretici örgütleri temsilcilerinin katılımıyla il ve köyler düzeyinde komitelerin kurulması önerilebilir. Başından itibaren amaçlar ve yöntem belirlenmelidir. Niçin bir işbirliği, kiminle, hangi konularda, ne kadar bir süre için, nasıl bir eşgüdüm sorusu açıklığa kavuşturulmalıdır. Böyle bir yaklaşımla, varolan eğitilmiş ve deneyimli güçler birleşerek hem daha etkili, hem de daha ekonomik etkinlik sağlanabilir. Ayrıca tarımsal üreticilerin örgütlenmesi teşvik edilerek toplumsal yaşamın daha güçlenmesine bir katkıda bulunabilme olanağı yaratılacaktır."

İl düzeyinde tüm tarımsal kuruluşlarla düzenli bir işbirliğinin yapılması önemi kavranmalı ve hayata geçirilmelidir.

Burada tarımsal üreticilere yönelik her türlü çözümlerin tek tek Agro-GAP ÖÇDD ve diğer örgütler tarafından geliştirilmesinin, çözülmesinin zorluğuna parmak basılarak çözümün işbirliğinde olduğu gerçeği vurgulanarak bitirilecektir.

KAYNAKLAR

AGRO-GAP ÖÇDD, 1999. Tüzük. Dernek, Şanlıurfa, 8s.

AKSOY, U., 1999. Dünya' da ve Türkiye' de Ekolojik Tarım. Türkiye I. Ekolojik Tarım Sempozyumu. 21 – 23 Haziran 1999, Atatürk Kültür Merkezi, İzmir. s. 3-10.

AKTAŞ, Y., 1976. Landwirtschaftliche Beratung in einem Bewaesserungsprojekt der Südtürkei. Verlag der ssip-Schriften Nr. 18, Saarbrücken, 243s.

AKTAŞ, Y., 1977. Tarımsal Yayım ve Haberleşme, Ç.Ü.Z.F. Ders Notları, No: 4, Adana.

AKTAŞ, Y., 2000. Şanlıurfa Tarım İl Müdürlüğü Bitki Koruma Şubesince Harran Ovası'nda Yürütülen Pamukta Entegre Örnek Çiftçi Mücadele Çalışmasının Bir Değerlendirme Denemesi. HR.Ü. Yayın No: 1, Şanlıurfa, 73s.

AKTAŞ, Y., 2002a. Tarımsal Yayım Bilim Dalı'nda Kavram Sorunu. HR. Ü. Z.F. Dergisi, Cilt 6 (3-4): 1-15.

AKTAŞ, Y., 2002b. Tarımsal Yayım Felsefesi. HR. Ü. Z.F. Dergisi, 6 (1-2): 75-86.

AKTAŞ, Y., 2004. Tarımsal Yayım'da Amaç Sorunsalı. Türkiye Ekonomi Dergisi, 10: 1-11.

AKTAŞ, Y., 2005a. Tarımsal Yayım ve Haberleşme'ye Giriş. Dilara Yayınevi, Trabzon, 283s.

AKTAŞ, Y., 2005b. Şanlıurfa'da Aşiret Düzeni ve Tarımsal Yayım Yeniliklerin Benimsenmesi. Tarım Ekonomisi Dergisi, İzmir, Sayı: 11, Basımda.

AKTAŞ, Y., ÖCAL, F., YILMAZ, G., ve KUBAŞ, A., 2004. Şanlıurfa'da Buğday Tarımının Tarımsal Yayım Açısından Çözümlenmesi. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 16-18 Eylül Tokat, s.649-655.

AKTAŞ, Y., PAKYÜREK, A.Y., ve HACIALİBEYOĞLU, N., 2002. Harran Ovası'nda Sebze Üretimi ve Tarımsal Yayım Sorunları. Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi, 18-20 Eylül Erzurum, s. 426-432.

ALBRECHT, H., 1974. Systematik der Planung der Beratungsarbeit. Einführung und Begründung, der Förderungsdienst Sonderheft, Viyana, 2 (22): 41-44.

ALBRECHT, H., BERGMANN, H., DİEDERİCH, G., GROSSER, E., HOFFMANN, V., KELLER, P., PAYR, G., and SÜLZER, R., 1989. Agricultural Extension. Volume 1: Basic Concepts and Methods Rural Development Series. GTZ, Eschborn, s. 233-249.

ANONİM, 1989. Ekonomik Rapor 1989, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası, Şanlıurfa.

ANONİM, 1998. Zirai ve İktisadi Rapor 1997-1998. Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Ankara.

ANONİM, 2000. Önder Çiftçi Danışmanlık Modelinin GAP Bölgesi'nde Uygulanabilirliğini Araştırma Projesi Nihai Rapor, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Ankara, 36s.

ANONİM, 2001. Zirai ve İktisadi Rapor 1999-2000. Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Yayın No: 204, Ankara, 267s.

ANONİM, 2002. Önder Çiftçi Projesi (ÖÇP) ve Önder Çiftçi Danışmanlık Dernekleri (ÖÇD) Nedir? Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Ankara, s. 1-4.

ANONİM, 2002a, Şanlıurfa Tarım İl Müdürlüğü, Mart – Nisan 2002 Tarım Bülteni, Şanlıurfa.

ANONİM, 2002b. GAP Bölgesinde Konu Bazlı Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Kurumsal Kapasiteleri, Sorun, İhtiyaç ve Potansiyelleri. Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Temmuz – Eylül 2002, Ankara

ANONİM, 2004. Türkiye İstatistik Yıllığı 2004. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 406s.

ANONİM, 2005. Önder Çiftçi Projesi (ÖÇP) ve Önder Çiftçi Danışmanlık Dernekleri (ÖÇD) Nedir? Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Ankara, s. 1-6.

BAYRAKTAR, E., 1997. Tekirdağ İli Malkara İlçesi Köylerinde Trakya Birliğin Tarımsal Yayım Hizmetlerinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.

BEŞİKÇİ, I., 1970. Doğu Anadolu'nun Düzeni. Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller. E. Yayınları, İstanbul, 519s.

BOZ, İ., AKBAY, C., ORHAN, E., ve CANDEMİR, S., 2004. Çiftçilerin Tarımsal Faaliyetlerde Kullandıkları Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi ve Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 16-18 Eylül Tokat, s.596-603.

BOZ, İ., AKBAY, C., ve ORHAN, E., 2002. Mısır Üretiminin Kahramanmaraş'ta Benimsenmesi ve Yayılmasını Etkileyen Faktörler. Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi, 18-20 Eylül Erzurum, s.440-448.

ÇAKIR, İ., 2000. Önder Çiftçi Danışmanlık Derneklerinin Kanola Bitkisi Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma. T.Ü.Z.F. Tarla Bitkileri Bölümü, Tekirdağ, 52s.

DOĞAN, M., 2001. Büyük Türkçe Sözlük. Acar Matbaası, İstanbul, 1451s.

DOĞANCA, Y., 1983. Batı Anadolu'nun İki Orman Köyünde Yayım Açısından Kooperatifleşme Olayı ve Kooperatiflere Katılımı Etkileyen Faktörler. E.Ü.Z.F. Yayınları No: 469, Bornova, İzmir, 219s.

GÜREL, A., 2000. Tarımsal Yayım. T.Ü.Z.F., Yayın No: 86, Tekirdağ, 182s.

GÜREL, A., İNAN, İ. H., GAYTANCIOĞLU, O., ve ORAMAN, Y., 1998. Tekirdağ İlinde Alman Tarımsal Yayım Modeli ve Bu Modelin Etkinliğinin Değerlendirilmesi. Araştırma Raporu, Proje No: TÜAF-93, Trakya Üniversitesi Araştırma Fonu, Tekirdağ, 58s.

GÜREL, A., İNAN, İ.H., GAYTANCIOĞLU, O., ve ORAMAN, Y., 1998. Tekirdağ İlinde Alman Tarımsal Yayım Modeli ve Bu Modelin Etkinliğinin Değerlendirilmesi. Araştırma Fonu (TÜAF), Proje No: TÜAF-93, Tekirdağ, 59s.

HRUSCHKA, E., and RHEINWALD, H., 1965. The Effectivess of German Pilot Farms. Sociologia Ruralis, Vol. S, No: 1.

http://bagomcasi.sitemynet.com/asma/id6.htm, 2005

http://www.aari.gov.tr/etae-uretim/urt-sats/yem.htm, 2005

http://www.die.gov.tr/yillik/yillik_2004.pdf

http://www.egeliihracatcilar.com/Asp/Content.Asp?MS=1&Content=1&MN01=19&MN02=9&MN03=0&MN04=0&MN05=0&ID=254, 2005

http://www.ifoam.org/about_ifoam/inside_ifoam/organization.html, 2005

http://www.sutso.org.tr, 2005

http://www.sanliurfa.gov.tr/index.php?go=4,3,27,558

http://www.tarim.gov.tr/arayuz/9/icerik.asp?efl=istatistikler/organikistatistik.htm&curdir=\uretim\organiktarim\istatistikler&fl=2004_organikuretim_ist.htm

http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=91

http://www.tzob.org.tr/tzob/tzob_urun_rapor/rapor_2004_ocp.htm)

İNAN, İ. H., 1992. Tarımsal Yayım. T. Ü. Tekirdağ Z.F. Ders Kitabı No: 12, 98s.

KARLI, B., 2001. Önder Çiftçi Projesi Modelinin Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma. -Harran Ovası Örneği-. Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayınları, Ankara, 50s.

KUMUK, T., 1995. Tarımda Yayımın Önemi. E.ÜZ.F.D., Cilt (32): 1.

KUMUK, T., ve TALUĞ, C., 1996. Türk Tarımsal Yayım Sisteminde Değişim İhtiyacı. Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, 4-6 Eylül 1996, Adana, 2: 413-419.

OLGUN, A., 2002. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. E.Ü. Z.F. Ders Kitabı, İzmir, 125s.

ÖZÇATALBAŞ, O., 1994. GAP Bölgesinde (Şanlıurfa'da) Tarımsal Yayımın Analizi ve Etkin Bir Yayım Çalışması İçin Gerekli Koşulların Saptanması Üzerine Bir Araştırma. Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Adana, 261s.

ÖZÇATALBAŞ, O., ve GÜRGEN, Y., 1998. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Baki Kitabevi, Adana, 385s.

ÖZKAYA, T., 1988. Ege Bölgesinde Seçilmiş Bazı İllerde Süt Sığırcılığına Yönelik Tarımsal Yayım Stratejisinin Analizi. E.Ü. Ziraat Fakültesi, TÜBİTAK Proje No: VHAG – 732, İzmir, 110s.

ÖZKAYA, T., 1996. Tarımsal Yayım ve Haberleşme Ders Kitabı. E.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 520, İzmir, 170s.

ÖZKAYA, T., KARATURHAN, B., ve BOYACI, M., 1998. Kırsal Kalkınmada Çiftçi Katılımının Önemi Üzerine Bir Araştırma. Halilbeyli Köyü Örneği. E.Ü. Tarımsal Uygumla ve Araştırma Merkezi, İzmir, 120s.

ROGERS, M. E., 2003. Diffusion of Innovations. The Free Press, New York, 5th Edition, London, 531s.

ROGERS, M. E., and SHOEMAKER, F. F., 1971. Communication of Innovations. A Cross-Cultural Approach. The Free Press, New York, 2.Edition, London, 476s.

TALUĞ, C., 1982. MEYSEB Tarımsal Yayım Çalışmalarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. A. Ü. Ziraat Fakültesi, Doçentlik Tezi, Ankara, 194s.

TALUĞ, C., 1974. Tarımda Teknolojik Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma. A.Ü.Z.F. Ziraat Politikası ve Yayım Kürsüsü, Doktora Tezi, Ankara, 141s.

TALUĞ, C., DURUTAN, N., ve KIRMIZI, U., 1994. Yayım Elemanı İstihdam Etme Amaçlı Çiftçi Örgütleri. Önder Çiftçi Projesi Örneği. Türkiye I. Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt 2, İzmir, s.466-469.

TATLIDİL, H., 1978. Konya - Ereğli İlçesinde Köy Kalkınma Kooperatiflerinin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma. A.Ü.Z.F. Ziraat Politikası ve Yayım Kürsüsü, Doktora Tezi, Ankara.

TATLIDİL, H., 1984. Tarımsal Yayım Çalışmalarında Önder Çiftçi Yaklaşımı Üzerine Bir Araştırma. A.Ü.Z.F. Yayınları No: 893, Ankara, 122s.

TÜRK DİL KURUMU, 1974. Türkçe Sözlük. 6. Baskı, Ankara, 893s.

YURTTAŞ, Z., 1991. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları Ders Notu, Yayın No: 67, Erzurum.

ÖZGEÇMİŞ

1970 yılında Şanlıurfa ilinin Halfeti İlçesine bağlı Argıl Kasabası'nda doğdu. İlk ve orta öğrenimini Argıl Kasabası'nda, Lise 1 Gaziantep Cumhuriyet, 2 ve 3'ü ise Adana Anafartalar Lisesi'nde tamamladı. 1993 yılında Niğde İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi İşletme Bölümü'nde öğrenimine devam etti. 1997 yılında lisans eğitiminden sonra 2 yıl özel muhasebecide çalıştı ve 1999 yılında Harran Üniversitesi'nde memuriyet görevine başladı. 2001 yılında, Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda, Yüksek Lisans yapmaya başladı. Halen Harran Üniversitesi Bütçe Dairesi Başkanlığı'nda görev yapmakta olup, evli ve iki çocuk babasıdır.

EKLER

ŞANLIURFA AGRO-GAP ÖNDER ÇİFTÇİ DANIŞMANLIK DERNEĞİ
ANKET FORMU – ÜYELER İÇİN
No :.....

Üreticinin :
Adı Soyadı :..... İli:..... İlçesi :.....
Köyü :..... Anketör :..... Tarih :...../...../.....
Saat : .....-.....

1. Eğitim durumunuz ve yaşınız.

Cinsiyet	Yaşı	Eğitim Durumu

2. İşletme (Büyüklüğü) Arazi Varlığı **İşletme Arazi Parça Sayısı:**.....

İşletme Büyüklüğü	Alan (Da)
1-100	
101-250	
251- +	

3. Bu alanda ne tür üretim yapılmaktadır?
a. Yalnız bitkisel b. Yalnız hayvansal c. İkisi birlikte

4. Üretim Tekniği
4.1. Hiç toprak tahlili yaptırdınız mı?
1. Evet 2. Hayır

Hayır ise nedenleri :..... .....

Evet ise nedenleri: .....

4.2. Ekimden önce toprak tahlili yaptırıyor musunuz?
1. Evet 2. Hayır

Hayır ise nedenleri :.....
.....

4.3. Zirai Mücadele (İlaç Kullanım Durumu)

Ürün Çeşidi	Kullandığınız Miktar (kg/da) (ÖÇP'ye)	
	Üye Olmadan Önce Az/Çok/Aynı	Üye Olduktan Sonra Az/Çok/Aynı

4.4. Gübre Kullanım Durumu

Ürün Çeşidi	Kullandığınız Miktar (kg/da) (ÖÇP'ye)	
	Üye Olmadan Önce Az/Çok/Aynı	Üye Olduktan Sonra Az/Çok/Aynı

5. İkinci ürün yetiştiriyor musunuz?

a. Evet b. Hayır

6. Cevabınız "Evet" ise ikinci ürün yetiştirmenizde etkili olan etmenler nelerdir?

a. Teknik elemanların teşviki (Agro-GAP ÖÇDD'nin Danışmanı etkisi)
b. Komşuların etkisi
c. Devletin teşviki (kredi vb.)
d. Tarım kuruluşlarının etkisi
e. Daha öok para
f. Aşiret liderlerinin, uygulamalardan aldığı başarılı sonuçların etkisi
g. Diğer (.....)

7. Üyesi olduğunuz Birlik ve/veya Tarım Kooperatifi var mı?

a. Evet b. Hayır

8. Yanıtınız "Evet" ise; aşağıdakilerden hangisine, kaç yıldır ve neden üye olduğunuzu belirtiniz.

a. Tarım Satış Kooperatifi ...../...../.....
b. Tarım Kredi Kooperatifi ...../...../.....
c. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ...../...../.....
d. Çiftçi Birliği (ÖÇP) ...../...../.....
e. Sulama Birliği ...../...../.....
f. Ziraat Odası ...../...../.....
g. Diğer (.....) ...../...../.....

Üye olma nedenleri;

a) Tarım tekniğini geliştirmek için,
b) Gelirimin artacağı için,
c) Ürünümü satmak
d) Çiftçi belgesi (Destekleme) almak için,
e) Diğer (.....)

9. Yanıtınız "Hayır" ise neden üye olmadınız?

a. İhtiyaç yok, yeterli bilgim var.
b. Aidat yüksek
c. Bize bilgi verecek yeterli ziraat mühendisi yok.
d. Diğer (.....)

10. Üyesi olduğunuz Birlik ve/veya Kooperatif size hangi hizmetleri sunmaktadır?

a. Girdi temini
b. Kredi temini
c. Teknik bilgi ve eğitim
d. Ürün alımı
e. Ürünü İşleme
f. Diğer (.....)

11. Üyesi olduğunuz Birlik ve/veya Kooperatiflerin hizmetleri sizce yeterli midir?

Birlik/Kooperatif	YETERLİ	YETERSİZ
Tarım Satış Kooperatifi		
Tarım Kredi Kooperatifi		
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi		
Çiftçi Birliği (ÖÇP)		
Sulama Birliği		
Ziraat Odası		
Diğer		

12. Üyesi olduğunuz Birlik ve/veya Kooperatif gelirinizi yükseltecek bir etkide bulunuyor mu?

a. Evet b. Hayır

"Evet" ise nasıl?

a. Tarım Satış Kooperatifi :
b. Tarım Kredi Kooperatifi :
c. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi :
d. Çiftçi Birliği (ÖÇP) :
e. Sulama Birliği :
f. Ziraat Odası :
g. Diğer :

13. Üyesi olduğunuz birlik/kooperatifin daha etkin hizmet verebilmesi için siz ne tür hizmet ve katkıda bulunuyorsunuz?

a. Üye aidatımı ödüyorum
b. Toplantılara devamlı katılıyorum/sorun çözümünde önerilerde bulunuyorum.
c. Diğer (.....)
d. Hiçbiri

14. Üyesi olduğunuz Birlik ve/veya Kooperatif çalışmalarından kimler daha çok yararlanıyor?

a. Tüm üyeler
b. Belirli kişi veya gruplar (aşiret/kabile ileri gelenleri)
c. Diğer (.....)
d. Fikrim yok

15. Üyesi olduğunuz Dernek ile ilgili düşünceleriniz eksikler, yapılması gerekenler ve yapabileceğiniz katkılar nelerdir?

16. Bitkisel üretimde karşılaşılan sorunlar ve (TİM/ÖÇP) teknik kuruluşlarla işbirliği durumu:

a) Aşağıdaki yetiştirdiğiniz ürünlerde ziraatçiler veya teknik kuruluşların önerdiği tohum çeşitini mi kullanıyorsunuz yoksa kendi bildiğiniz olan çeşitleri mi kullanıyorsunuz.

Ürünler	ÖÇP Ziraat Mühendislerinin Önerdiği (Kg/da)	Kendi Bildiğim (Kg/da)	Diğer (Belirtiniz) (Aşiret/Kabile/Arkadaş)
Buğday			
Pamuk			
Arpa			
Mercimek			
Domates			
Patlıcan			
Biber			
Susam			
Diğerleri (.....)			

b) Dekara atılacak tohum miktarını neye göre belirliyorsunuz?

Ürünler	ÖÇP Ziraat Mühendislerinin Önerdiği (Kg/da)	Kendi Bildiğim (Kg/da)	Diğer (Belirtiniz) (Aşiret/Kabile/Arkadaş)
Buğday			
Pamuk			
Arpa			
Mercimek			
Domates			
Patlıcan			
Biber			
Susam			
Diğerleri (.....)			

c) Gübrelemeyi nasıl ve ne miktarda atılacağını neye göre belirliyorsunuz?

Ürünler	ÖÇP Ziraat Mühendislerinin Önerdiği (Kg/da)	Kendi Bildiğim (Kg/da)	Diğer (Belirtiniz) (Aşiret/Kabile/Arkadaş)
Buğday			
Pamuk			
Arpa			
Mercimek			
Domates			
Patlıcan			
Biber			
Susam			
Diğerleri (.....)			

d) İlaçlamayı nasıl ve ne miktarda atılacağını neye göre belirliyorsunuz?

Ürünler	ÖÇP Ziraat Mühendislerinin Önerdiği (Kg/da)	Kendi Bildiğim (Kg/da)	Diğer (Belirtiniz) (Aşiret/Kabile/Arkadaş)
Buğday			
Pamuk			
Arpa			
Mercimek			
Domates			
Patlıcan			
Biber			
Susam			
Diğerleri (.....)			

e) Sulamayı nasıl ve kaç kez yapacağınızı neye göre belirliyorsunuz?

Ürünler	ÖÇP Ziraat Mühendislerinin Önerdiği (Kg/da)	Kendi Bildiğim (Kg/da)	Diğer (Belirtiniz) (Aşiret/Kabile/Arkadaş)
Buğday			
Pamuk			
Arpa			
Mercimek			
Domates			
Patlıcan			
Biber			
Susam			
Diğerleri (.....)			

f) Bitkisel ürünlerin yetiştirilmesinde TİM/ÖÇP'ye danışmanız gelirinizi arttırdı mı?

a. Evet b. Hayır

"Evet" ise yaklaşık olarak ne kadar? (%.....)

17. Bitkisel üretim yetiştiriciliğinde en büyük sorunlarınız nelerdir?

a) Bitki hastalıkları ve zararlıları
b) Hayvan hastalıkları ve zararlıları
c) Tuzluluk
d) Sulama
e) Sertifikalı tohum
f) Pazarlama zorluğu
g) Diğerleri (.....)

18. Derneğin düzenlediği tarım ile ilgili eğitim çalışmalarına katılıyor musunuz?

a. Evet b. Hayır

Cevabınız "evet" ise neler ve kaç defa?

Çalışmalar	Günde	Haftada	Ayda	Yılda
Kısa süreli eğitim semineri				
Tarla günü (Demonstrasyon)				
Tarım fuarları				
Diğerleri (.....)				

19. Köyünüze (ÖÇP'nin dışında) Tarımsal Yayım elemanları geliyor mu?

a. Evet b. Hayır

Cevabınız "Evet" ise geliş sıklığı:

hergün	haftada bir	ayda bir	3 ayda bir	yılda bir	hiç gelmezler

20. İşletmenizi geliştirmek ve üretiminizi arttırmak için (bilgi alma bakımından) ne yapıyorsunuz?

a) Tarım kuruluşlarına gidiyorum (Hangilerine:.....)
b) Agro-GAP ÖÇDD Danışmanına gidiyorum.
c) Broşür, gazeteler, dergiler okuyorum
d) Radyo/TV izliyorum (Hangisi: Yerel mi, Ulusal mı?)
e) Diğer (.....)

21. Size göre Önder Çiftçi Derneği daha çok hangi konular üzerinde durmalıdır?

a) Eğitim
b) Finansman
c) Ürünleri değerlendirme
d) Girdileri temin etme
e) Pazarlama
f) Fikrim yok

22. Agro-Gap Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği'nin yayım elemanı (Ziraat Mühendisi) işletmenizi düzenli olarak ziyaret ediyor mu?

a. Evet b. Hayır

23. Yanıtınız "Evet" ise yayım elemanının (ziraat mühendisi) işletmenizi ziyaret sıklığı nedir?

a. Haftada bir b) Ayda bir c. Ara sıra d. Diğer (.....)

24. Şehre gittiğinizde Agro-Gap Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği'nin ziraat mühendisi ile görüşme sıklığınız nedir?

a. Birkaç günde bir b. Haftada bir c. Ayda bir d. Diğer (.....)

25. Agro-Gap ÖÇDD'ne üye olduğunuzdan bu yana yayım servisinin (ziraat müh.) önerilerini hiç uyguladınız mı? a. Evet b. Hayır

Evet ise hangilerini?.....
.....

Hayır ise nedenleri?.....
.....

26. Yayım servisinin önerdiklerini uygulayıp da kötü sonuç aldığınız hiç oldu mu?
a) Evet b) Hayır

27. Agro-Gap ÖÇDD'ne üye olmanız size ne gibi yararlar sağladı?
- Sertifikalı tohum kullanımı
- Verim artışı
- Toprak işleme yöntemi
- Toprak analizi yaptırma (Gübrelemeyi ona göre yapıyorum)
- Diğerleri (.....)

28. Danışmanı bilgisine, ilgisine ve davranışına göre nasıl değerlendiriyorsunuz?

Danışman	Bilgisi	İlgisi	Davranışı
Çok iyi			
İyi			
Orta			
Zayıf			

29. İşletmenizde, kayıt/defter tutuyor musunuz? (Cevap 'Hayır' ise 32. soruya geçiniz.)
a) Evet b) Hayır

30. Yanıtınız "Evet" ise hangilerini tutuyorsunuz?
a) Gelir/gider kayıtları
b) Dekara kullanılan ilaç
c) Dekara kullanılan gübre
d) Dekara kullanılan tohum
e) Dekar ve ürün bazında verim kayıtları (Rantabilite hesabı)
f) Diğerleri (.....)

30. Kayıt/defter tutma konusunda size, Agro-GAP ÖÇDD danışmanı yardımcı oluyor mu?
a) Evet b) Hayır

31. Defter/kayıt tutma da danışmandan yardım almak ister misiniz?
a) Evet b) Hayır

Hayır ise nedenleri:.....
.....

32. Aşağıdaki kelimeler size ne ifade ediyor, lütfen açıklar mısınız? (Burada deneklerin ne söyledikleri yazılacak. Bilmiyorsa, "bilmiyor" ya da "hiç duymadı" gibi seçenekler yazılabilir.)

Organik tarım:

Ekolojik tarım:

Yeşil gübre :

Çevre koruma :

33. Gübrelerin çevreye zarar verdiği söyleniyor. Bu görüşe katılır mısınız?
a) Evet b) Hayır
Yanıt evetse, niçin?

Yanıt hayırsa, niçin?

34. Tarımsal ilaçların çevreye zarar verdiği söyleniyor. Bu görüşe katılır mısınız?
a) Evet b) Hayır
Yanıt evetse, niçin?

Yanıt hayırsa, niçin?

35. Tarımsal gübrelerin insan sağlığına zararlı olduğu söyleniyor. Bu konuda sizin görüşünüz nedir?
a) Evet, zararlı b) Hayır, zararlı değil c) Hiç duymadım

36. Tarımsal ilaçların insan sağlığına zararlı olduğu söyleniyor. Bu konuda sizin görüşünüz nedir?
a) Evet, zararlı b) Hayır, zararlı değil c) Hiç duymadım

37. Doğa ve çevreyi daha az kirleten ilaç, gübre gibi girdileri alarak uygulamak ister misiniz?
a) Evet b) Hayır
Yanıt evetse, niçin?

Yanıt hayırsa, niçin?

ŞANLIURFA AGRO-GAP ÖNDER ÇİFTÇİ DANIŞMANLIK DERNEĞİ
ANKET FORMU – ÜYE DEĞİL
No :.....

Üreticinin :
Adı Soyadı :..... İli :..... İlçesi :.....
Köyü :..... Anketör :.....Tarih :...../...../.....
Saat : .....-.....

1. Eğitim durumunuz ve yaşınız.

Cinsiyet	Yaşı	Eğitim Durumu

2. İşletme (Büyüklüğü) Arazi Varlığı **İşletme Arazi Parça Sayısı:**.....

İşletme Büyüklüğü	Alan (Da)
1-100	
101-250	
251- +	

3. Bu alanda ne tür üretim yapılmaktadır?
a. Yalnız bitkisel b. Yalnız hayvansal c. İkisi birlikte

4. Üretim Tekniği
4.1. Hiç toprak tahlili yaptırdınız mı?
1. Evet 2. Hayır

Hayır ise nedenleri :.....

.....
Evet ise nedenleri: .....
.....
4.2. Ekimden önce toprak tahlili yaptırıyor musunuz?
1. Evet 2. Hayır

Hayır ise nedenleri :.....
.....
.....

4.3. Zirai Mücadele (İlaç Kullanım Durumu)

Ürün Çeşidi	Kullandığınız Miktar (kg/da)	
	Ziraat Mühendislerinin (TİM) Önerdiği	Kendi Bildiğim

4.4. Gübre Kullanım Durumu

Ürün Çeşidi	Kullandığınız Miktar (kg/da)	
	Ziraat Mühendislerinin (TİM) Önerdiği	Kendi Bildiğim

5. İkinci ürün yetiştiriyor musunuz?
a. Evet b. Hayır

6. Cevabınız "Evet" ise ikinci ürün yetiştirmenizde etkili olan etmenler nelerdir?
a) TİM/ÖÇP teknik elemanların teşviki
b) Komşuların etkisi
c) Devletin teşviki (kredi vb.)
d) Tarım kuruluşlarının etkisi
e) ÖÇP üyesinin etkisi
f) Diğer faktörler (.....)

7. Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği diye bir dernek var, bu dernek hakkında haberiniz var mı?
a. Evet b. Hayır

8. Yanıtınız "Evet" ise, kimden veya nereden duydunuz, çalışmaları ve amacı hakkında kısaca bilgi verebilir misiniz ?
a) TV
b) Diğer çiftçilerden
c) Dernekten
d) Üye çiftçilerden
e) Diğer (Belirtiniz):.....

- Amaç:.....

- Faaliyetleri: .....

- Bilmiyor/bilgisi eksik

10. Üyesi olduğunuz Birlik ve/veya Tarım Kooperatifi var mı?
a. Evet b. Hayır

11. Yanıtınız "Evet" ise; aşağıdakilerden hangisine, kaç yıldır ve neden üye olduğunuzu belirtiniz.
a) Tarım Satış Kooperatifi ...../...../.....
b) Tarım Kredi Kooperatifi ...../...../.....
c) Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ...../...../.....
d) Çiftçi Birliği (ÖÇP) ...../...../.....
e) Sulama Birliği ...../...../.....
f) Ziraat Odası ...../...../.....
g) Diğer (.....) ...../...../.....

Üye olma nedenleri;
a) Tarım tekniğini geliştirmek için,
b) Gelirimin artacağı için,
c) Ürünümü satmak
d) Çiftçi belgesi (Destekleme) almak için,
e) Diğer (.....)

12. Yanıtınız "Hayır" ise neden üye olmadınız?

a. İhtiyaç yok, yeterli bilgim var.
b. Aidat yüksek
c. Bize bilgi verecek yeterli ziraat mühendisi yok.
d. Diğer (.....)

10. soruya verilen cevap "Hayır" ise 12. sorudan sonra 19. soruya geçiniz.

13. Üyesi olduğunuz Birlik ve/veya Kooperatif size hangi hizmetleri sunmaktadır?

a. Girdi temini
b. Kredi temini
c. Teknik bilgi ve eğitim
d. Ürün alımı
e. Ürünü İşleme
f. Diğer (.....)

14. Üyesi olduğunuz Birlik ve/veya Kooperatiflerin hizmetleri sizce yeterli midir?

Birlik/Kooperatif	YETERLİ	YETERSİZ
Tarım Satış Kooperatifi		
Tarım Kredi Kooperatifi		
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi		
Çiftçi Birliği (ÖÇP)		
Sulama Birliği		
Ziraat Odası		
Diğer		

15. Üyesi olduğunuz Birlik ve/veya Kooperatif gelirinizi yükseltecek bir etkide bulunuyor mu?

a. Evet b. Hayır

"Evet" ise nasıl?

a. Tarım Satış Kooperatifi :
b. Tarım Kredi Kooperatifi :
c. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi :
d. Çiftçi Birliği (ÖÇP) :
e. Sulama Birliği :
f. Ziraat Odası :
g. Diğer :

16. Üyesi olduğunuz birlik/kooperatifin daha etkin hizmet verebilmesi için siz ne tür hizmet ve katkıda bulunuyorsunuz?

a. Üye aidatımı ödüyorum
b. Toplantılara devamlı katılıyorum
c. Diğer (.....)
d. Hiçbiri

17. Üyesi olduğunuz Birlik ve/veya Kooperatif çalışmalarından kimler daha çok yararlanıyor?

a. Tüm üyeler
b. Belirli kişi veya gruplar (Aşiret/kabile ileri gelenleri)
c. Diğer (.....)
d. Fikrim yok

18. Üyesi olduğunuz Dernek ile ilgili düşünceleriniz eksikler, yapılması gerekenler ve yapabileceğiniz katkılar nelerdir?

19. Bitkisel üretimde karşılaşılan sorunlar ve teknik kuruluşlarla işbirliği durumu:

a) Aşağıdaki yetiştirdiğiniz ürünlerde ziraatçiler veya teknik kuruluşların (TİM) önerdiği tohum çeşitini mi kullanıyorsunuz yoksa kendi bildiğiniz olan çeşitleri mi kullanıyorsunuz.

Ürünler	Ziraat Mühendislerin (TİM) Önerdiği (Kg/da)	Kendi Bildiğim (Kg/da)	Diğer (Belirtiniz) (Aşiret/Kabile/Arkadaş)
Buğday			
Pamuk			
Arpa			
Mercimek			
Domates			
Patlıcan			
Biber			
Susam			

b) Dekara atılacak tohum miktarını neye göre belirliyorsunuz?

Ürünler	Ziraat Mühendislerin (TİM) Önerdiği (Kg/da)	Kendi Bildiğim (Kg/da)	Diğer (Belirtiniz) (Aşiret/Kabile/Arkadaş)
Buğday			
Pamuk			
Arpa			
Mercimek			
Domates			
Patlıcan			
Biber			
Susam			
Diğerleri (.....)			

c) Gübrelemeyi nasıl ve ne miktarda atılacağını neye göre belirliyorsunuz?

Ürünler	Ziraat Mühendislerin (TİM) Önerdiği (Kg/da)	Kendi Bildiğim (Kg/da)	Diğer (Belirtiniz) (Aşiret/Kabile/Arkadaş)
Buğday			
Pamuk			
Arpa			
Mercimek			
Domates			
Patlıcan			
Biber			
Susam			
Diğerleri (.....)			

d) İlaçlamayı nasıl ve ne miktarda atılacağını neye göre belirliyorsunuz?

Ürünler	Ziraat Mühendislerin (TİM) Önerdiği (Kg/da)	Kendi Bildiğim (Kg/da)	Diğer (Belirtiniz) (Aşiret/Kabile/Arkadaş)
Buğday			
Pamuk			
Arpa			
Mercimek			
Domates			
Patlıcan			
Biber			
Susam			
Diğerleri (.....)			

e) Sulamayı nasıl ve kaç kez yapacağınızı neye göre belirliyorsunuz?

Ürünler	Ziraat Mühendislerin (TİM) Önerdiği (Kg/da)	Kendi Bildiğim (Kg/da)	Diğer (Belirtiniz) (Aşiret/Kabile/Arkadaş)
Buğday			
Pamuk			
Arpa			
Mercimek			
Domates			
Patlıcan			
Biber			
Susam			
Diğerleri (.....)			

f) Bitkisel ürünlerin yetiştirilmesinde Tarım İl Müdürlüğü'ne (TİM) danışmanız gelirinizi arttırdı mı?

a. Evet b. Hayır

"Evet" ise yaklaşık olarak ne kadar? (%.....)

20. Bitkisel üretim yetiştiriciliğinde en büyük sorunlarınız nelerdir?

Bitki hastalıkları ve zararlıları
Hayvan hastalıkları ve zararlıları
Tuzluluk
Sulama
Sertifikalı tohum
Pazarlama zorluğu
Diğerleri (.....)

21. Teknik Teşkilatların (TİM) düzenlediği tarım ile ilgili eğitim çalışmalarına katılıyor musunuz?

a. Evet b. Hayır

Cevabınız "evet" ise neler ve kaç defa?

Çalışmalar	Günde	Haftada	Ayda	Yılda
Kısa süreli eğitim semineri				
Tarla günü (Demonstrasyon)				
Tarım fuarları				
Diğerleri (.....)				

22. Köyünüze Tarımsal Yayım elemanları geliyor mu?

a. Evet b. Hayır

Cevabınız “Evet” ise kimler ve geliş sıklığı:

.....

hergün	haftada bir	ayda bir	3 ayda bir	yılda bir	hiç gelmezler

23. İşletmenizi geliştirmek, üretiminizi ve bilginizi arttırmak için ne yapıyorsunuz?

a) Tarım kuruluşlarına gidiyorum (Hangilerine:.....)
b) Agro-GAP ÖÇDD Danışmanına gidiyorum.
c) Broşür, gazeteler, dergiler okuyorum
d) Radyo/TV izliyorum (Hangisi: Yerel mi, Ulusal mı?)
e) Diğer (.....)

24. Çiftliğinizde ziraat mühendisleriyle işbirliği halinde yeni teknik ve yetiştiricilik esaslarının uygulanabilmesi amacıyla derneğe (ÖÇP'ye) üye olmak ister misiniz?

a. Evet b. Hayır c. Kararsız (Çekimser)

Cevabınız “Hayır” ise, nedenleri:

.....

25. Derneğe (ÖÇP'ye) üye olmanız durumunda teknik teşkilatın (ÖÇP'nin) tavsiye edeceği teknik uygulamaları işletmenizde uygular mısınız?

a. Evet b. Hayır

“Hayır” ise, nedenleri:

.....
.....

26. Derneğe (ÖÇP'ye) üye olmanız durumunda gelirinizin artacağına inanıyor musunuz?

a. Evet b. Hayır

“Hayır” ise, nedenleri:

.....
.....

27. Size göre Tarımsal Yayım kuruluşları (TİM/ÖÇP) daha çok hangi konular üzerinde durmalıdır?

Eğitim
Finansman
Ürünleri değerlendirme
Girdileri temin etme
Pazarlama
Fikrim yok

28. Köyünüzde Agro-Gap Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği üyesi var mı?

a. Evet b. Hayır

29. “Evet” ise adları nedir?

a.
b.
c.
d. Bilmiyor.

30. Tarımsal Yayım Kuruluşunun (TİM) yayım elemanları (Ziraat Mühendisi) işletmenizi düzenli olarak ziyaret ediyor mu?

a. Evet b. Hayır

31. Yanıtınız “Evet” ise yayım elemanının (ziraat mühendisi) işletmenizi ziyaret sıklığı nedir?

a. Haftada bir b) Ayda bir c. Ara sıra d. Diğer (.....)

32. Şehre gittiğinizde hangi yayım elemanları (ziraat mühendisi) ile görüşürsünüz ve görüşme sıklığı nedir?

.....

a. Birkaç günde bir b. Haftada bir c. Ayda bir d. Diğer (.....)

33. Ziyaret ettiğiniz Yayım servisinin (ziraat mühendislerinin) önerilerini hiç uyguladınız mı?

a. Evet b. Hayır

Evet ise hangilerini?.....

.....

Hayır ise nedenleri?.....

.....

34. Yayım servisinin önerdiklerini uygulayıp da kötü sonuç aldığınız hiç oldu mu?

a) Evet b) Hayır

35. İşletmenizde, kayıt/defter tutuyor musunuz? (Cevap 'Hayır' ise 39. soruya geçiniz.)

a) Evet b) Hayır

36. Yanıtınız "Evet" ise hangilerini tutuyorsunuz?

a. Gelir/gider kayıtları
b. Dekara kullanılan ilaç
c. Dekara kullanılan gübre
d. Dekara kullanılan tohum
e. Dekar ve ürün bazında verim kayıtları (Rantabilite hesabı)
f. Diğerleri (.....)

37. Kayıt/defter tutma konusunda size, Yayım servisi (TİM) yardımcı oluyor mu?

a) Evet b) Hayır

38. Defter/kayıt tutma konusunda danışmanlardan yardım almak ister misiniz?

a) Evet b) Hayır

Hayır ise nedenleri:.....

.....

39. Aşağıdaki kelimeler size ne ifade ediyor, lütfen açıklar mısınız? (Burada deneklerin ne söyledikleri yazılacak. Bilmiyorsa, "bilmiyor" ya da "hiç duymadı" gibi seçenekler yazılabilir.)

Organik tarım:

Ekolojik tarım:

Yeşil gübre :

Çevre koruma :

40. Gübrelerin çevreye zarar verdiği söyleniyor. Bu görüşe katılır mısınız?

a) Evet b) Hayır

Yanıt evetse, niçin?

Yanıt hayırsa, niçin?

41. Tarımsal ilaçların çevreye zarar verdiği söyleniyor. Bu görüşe katılır mısınız?
a) Evet b) Hayır

Yanıt evetse, niçin?

Yanıt hayırsa, niçin?

42. Tarımsal gübrelerin insan sağlığına zararlı olduğu söyleniyor. Bu konuda sizin görüşünüz nedir?
a) Evet, zararlı b) Hayır, zararlı değil c) Hiç duymadım

43. Tarımsal ilaçların insan sağlığına zararlı olduğu söyleniyor. Bu konuda sizin görüşünüz nedir?
a) Evet, zararlı b) Hayır, zararlı değil c) Hiç duymadım

44. Doğa ve çevreyi daha az kirleten ilaç, gübre gibi girdileri alarak uygulamak ister misiniz?
a) Evet b) Hayır

Yanıt evetse, niçin?

Yanıt hayırsa, niçin?

ÖZET

1986 yılında Alman Tarım Birliği (DLG) ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) işbirliği ile Tekirdağ ilinde başlatılan ve GAP Bölgesinde (Şanlıurfa), özellikle sulamaya açılan alanlarda benzer bir yapının oluşturulması amacıyla, 10.02.2000 tarihinde Şanlıurfa Merkez'de Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği (Agro-GAP ÖÇDD) kurulmuştur. Agro-GAP ÖÇDD'nin Şanlıurfa Merkez, Harran ve Akçakale köylerinde bulunan üyelerinden, üyesi bulunan köylerdeki üye olmayan üreticilerden ve hiç üyesi bulunmayan köylerdeki üreticilerden, gayeli örnekleme yöntemi ile belirlenen, toplam 60 köy ve 145 denek ile yüz yüze anket yoluyla veriler 2005 yılı içinde toplanmış ve bu veriler analiz edilmiştir. Amaç; dizgelerarası yayım modelinden yararlanılarak Agro-GAP ÖÇDD'nin tarımsal yayım çalışmaları, başarısı ve etkisi değerlendirilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, Agro-GAP ÖÇDD'ne üye olan üreticiler, üye olmayan üreticilere oranla daha genç olup, % 45.71'i 40 yaşın altında ve verimlilik çağındadır. Üye üreticilerin eğitim düzeyleri daha yüksek özellikle % 28.57'si lise ve % 45.71'i ise yüksekokul mezunudur. Üyelerin, % 71.43'i 250 dekardan daha büyük tarımsal işletmeye sahip oldukları tespit edilmiştir. Üye üreticilerin % 40'ı ikinci ürün yetiştirdiği, yeni ürün yetiştirilmesi (denemesi) yaptığı, bunun yanında hayvansal üretim yapmaya başladığı, % 60'ı tohum, % 48.57'si gübre, % 60'ı tarımsal ilaç kullanımında, % 45.71'i sulama yaparken daha bilinçli/tasarruflu kullandığı ve gelirlerinde % 20'ye kadar bir artış olduğu saptanmıştır. Dernek üyesi üreticilerin, % 68.57'si her ekimden önce toprak tahlili yaptırdığı, % 42.86'sı işletmesinde kayıt/defter tuttuğu ve % 80'ni ise, tarımsal yayım çalışmalarına (kısa süreli seminer, tarla günleri ve tarımsal fuarlar vb.) katıldığı, % 100'ü işletmesini geliştirmek için, değişik (Tarım kuruluşları % 5.71, Agro-GAP ÖÇDD % 62.86, radyo/TV % 28.57, broşür, gazete ve dergi % 2.86) iletişim kanallarını kullandığı belirlenmiştir. Ancak Agro-GAP ÖÇDD kendi üyelerine, bu tarımsal etkinliğin gelişiminde, etkili olurken, üye olmayan üreticileri tarımsal gelişmelerden haberdar etmediği, bilgilendirmediği ve üye olmayan üreticiler üzerinde hem Derneğin hem de üyelerin etkin bir rol oynamadığı belirlenmiştir. Çünkü üyesi bulunan ve üyesi bulunmayan köylerde Dernek başarı oranının (özellikle üyesi bulunan köylerde) düşük olduğu ve ayrıca üye olmayan üreticilerin (sırasıyla % 59.62 ve % 82.76'sının) Agro-GAP ÖÇDD'den haberlerinin olmadığı saptanmıştır. Ayrıca, Üye olmayan üreticilerin ortalama % 56.34'ü Agro-GAP ÖÇDD'ne, tarım tekniğini geliştirmek ve gelir artışı sağlamak için, üye olmak istediği tespit edilmiştir.

Sonuçlar ve öneriler bölümünde ise, yukarıda verilen araştırma bulguları doğrultusunda, Derneğin gelişimi ve daha etkili bir yayım çalışması yapabilmesi için öneriler yapılmıştır. Bu öneriler iki bölümde toplanmıştır. Derneğin dolaysız etkileyebileceği etmen 7 başlık altında; Agro-GAP ÖÇDD modeli, danışman sorunu, Agro-GAP ÖÇDD'nin amaç sorunu, tarımsal yayım çalışma yöntem sorunu, finansman sorunu, değerlendirme ve çevre dostu tarım ele alınmıştır. Dolaylı etkileyebileceği etmen ise işbirliği ve eşgüdüm altında tartışılmıştır.

SUMMARY

Similar to the organization established in Tekirdağ in 1986 as on result of a cooperation between German Agricultural Union (DLG) and Turkish Agricultural Chambers Union (TZOB), Agro-GAP Leader Farmer Consultancy Association (Agro-GAP ÖÇDD) was established in irrigated port of Şanlıurfa in 2000. Purposive sampling was achieved in 60 villages that are members of the ÖÇDD, with 145 sapmles. Face-to-face surveying method was employed in 2005 and the data were analyzed. The aim was to evaluate the success of Agro-GAP ÖÇDD in the field of extension by using intersystem extension model.

According to the results, members of Agro-GAP Leader Farmers Association' producers were rather young comparing to non-member farmers. The 45.71 percent of member farmers were less than 40 years old and were in productive age. Member farmers had, also, higher education level than non-members. Member farmers who had degree of high school and university consisted of 28.57 and 45.71 percent, respectively. The 71.43 percent of member farmers had 250 decar and above. Second crop growing was practiced by 40 percent of member farmers and 60 percent of the produces deal with livestock. They were more rational on using seed, fertilizer, pesticide, and irrigation. The 68.57, 42.86 and 80.0 percent of the members did soil analysis, had regular farm records and attended agricultural extension programs, respectively. They experienced 20 percent increase in farming base income. All member farmers (100 %) used Agro-GAP Leader Farmers Consultancy Association to expend their business. The 5.71 percent of the member farmers used directory of agriculture to enlarge their farms. The percentage of members use information sources such as radio/TV, brochure, and newspapers were 62.86%, 28.57% and 2.86%, respectively. While Agro-GAP Leader Farmers Consultancy Association had impact on member farmers, it had no impact on non-member farmers. The 56.34 percent of the farmers sampled wanted to be member of Agro-GAP Leader Farmers Consultancy Association to improve farm technology and income.

It was realized that Agro-GAP Leader Farmers Consultancy Association could have direct influence on advisor problem, benefiting from of Agro-GAP Leader Farmers Consultancy Association, agricultural extension method, finance problem, evaluation and environmentally firiendly production. It may also have impact on cooperation and coordination indirectly.